



Arbeidsnotat
2021:15

Når timene telles

Tidsbruksundersøkelsen 2021: En kartlegging av tidsbruk
blant vitenskapelig og faglig tilsatte ved norske universiteter
og høyskoler

Kaja Wendt, Hebe Gunnes, Mona Nedberg Østby og
Lone Wanderås Fossum

Arbeidsnotat
2021:15

Når timene telles

Tidsbruksundersøkelsen 2021: En kartlegging av tidsbruk
blant vitenskapelig og faglig tilsatte ved norske universiteter
og høyskoler

Kaja Wendt, Hebe Gunnes, Mona Nedberg Østby og
Lone Wanderås Fossum

Arbeidsnotat	2021:15
Utgitt av Adresse	Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) Postboks 2815 Tøyen, 0608 Oslo. Besøksadresse: Økernveien 9, 0653 Oslo.
Prosjektnr.	21129-5
Oppdragsgiver Adresse	Norges forskningsråd Postboks 564, 1327 Lysaker
Illustrasjon	Adobe Stock
ISBN	978-82-327-0526-9 (online)
ISBN	978-82-327-0536-8 (papir)
ISSN	1894-8200 (online)



Copyright NIFU: CC BY 4.0

www.nifu.no

Forord

NIFU og NOKUT gjennomførte våren 2021 Tidsbruksundersøkelsen og Underviserundersøkelsen i en felles spørreundersøkelse til faglig ansatte ved norske universiteter og høyskoler. Undersøkelsen ble administrert av NOKUT. Dette er andre gang disse undersøkelsene er gjennomført samlet.

Hovedmålet med Tidsbruksundersøkelsen er å innhente grunnlaget for beregninger av tid brukt på forskning og utviklingsarbeid (FoU) i FoU-statistikken for universiteter og høyskoler. Dette arbeidsnotatet dokumenterer prosessen med å innhente data, og presenterer hovedresultatene fra undersøkelsen.

Kaja Wendt og Hebe Gunnes har hatt ansvaret for utarbeidelsen av Tidsbruksundersøkelsen, med bistand fra Mona Nedberg Østby og Elisabeth Hovdhaugen. Hebe Gunnes har sammenstilt og bearbeidet data fra undersøkelsen, og Lone W. Fossum har kodet fritekstkommentarene. Kaja Wendt, Hebe Gunnes, Mona Nedberg Østby og Lone Wanderås Fossum har utarbeidet arbeidsnotatet sammen.

NIFU vil takke alle som har medvirket til at Tidsbruksundersøkelsen har latt seg gjennomføre, herunder arbeidsgruppen i NOKUT, medlemmene i referansegruppen, ledelse og koordinatorene ved de enkelte lærestedene og ikke minst alle ansatte som har deltatt i undersøkelsen.

Oslo, 24.11.2021

Michael S. Mark
forskningsleder

Kaja K. Wendt
prosjektleder

Innhold

Sammendrag	7
1 Innledning.....	10
1.1 Bakgrunn og problemstillinger	10
1.2 Data og metode	14
1.3 Notatets oppbygging.....	24
2 Arbeidsforhold og arbeidsoppgaver	25
2.1 Arbeidsforhold	25
2.2 Tidsbrukskategorier	26
2.3 Tidsbruk etter stilling og fagområde.....	39
2.4 Tidsbruk etter institusjon og institusjonstype.....	48
3 Arbeidstidens lengde	50
3.1 Arbeidstid og stillingskategorier.....	50
3.2 Arbeidstid innenfor fagområder	52
4 Endringer i tidsbruk over tid	54
4.1 Endringer i siste periode	54
4.2 Historisk tidsbruk.....	58
4.3 Endringer i arbeidstidens lengde.....	61
4.4 Koronapandemiens påvirkning på tidsbruken	63
5 Kjønn og statsborgerskap	66
5.1 Kvinner og menn	66
5.2 Norske og utenlandske forskere.....	69
6 Hva sier respondentene?	76
6.1 Sentrale tema	76
6.2 Generelle innspill	79
Referanser	81
Vedlegg	84

Tabelloversikt.....	92
Figuroversikt.....	93

Sammendrag

Dette arbeidsnotatet presenterer resultatene fra tidsbruksundersøkelsen for det vitenskapelige og faglige personalet ved landets universiteter og høyskoler for undervisningsåret 2020–2021. Vi ser særlig på hvordan de ansatte fordeler sin arbeidstid på ulike oppgaver, og hvor mye jobber de hver uke. Vi sammenligner årets undersøkelse med resultatene fra tidligere undersøkelser, først og fremst tidsbruksundersøkelsen for 2016. Hovedformålet med undersøkelsen er å beregne FoU-andeler som er et viktig element i den offisielle statistikken for forsknings og utviklingsarbeid i universitets- og høyskolesektoren (FoU-statistikken). I tillegg brukes resultatene fra undersøkelsen i andre analyser og forskning.

I tidsbruksundersøkelsen blir respondentene bedt om å fordele arbeidsoppgavene sine i åtte hovedkategorier: undervisning, faglig veiledning, forskning og utviklingsarbeid (FoU), administrasjon, museumsvirksomhet, kunstnerisk virksomhet, formidling og «annet». Undervisning og FoU er overordnet sett de største kategoriene.

Høgskolelærere underviser mest

Hvordan arbeidstiden fordeles mellom de ulike kategoriene, varierer selvsagt med stillingstype. Høgskolelærere og universitets- og høyskolelektorer har utpregede undervisningsstillinger, og oppgir at de bruker i gjennomsnitt 64–68 prosent av tiden sin på dette. Ansatte i forskerstillinger bruker minst: under 7 prosent.

Stipendiatene forsker mest

Når det gjelder tid til FoU, er det stipendiatene som oppgir den høyeste andelen med i gjennomsnitt 70 prosent, etterfulgt av postdoktorer og forskere (begge over 60 prosent). Mens professorene har rundt 30 prosent FoU-tid, er andelen 9 prosent for høgskolelærerne. Tidsbruken varierer også noe mellom fagområdene.

Lange arbeidsuker for alle, særlig professorene

De vitenskapelig ansatte ved lærestedene oppgir at de jobber gjennomgående langt over ordinær arbeidstid på 37,5 timer per uke, og har i gjennomsnitt arbeidsuker på over 46 timer. Professorene jobber klart mest, med over 49 timer, mens stipendiatene bruker i underkant av 44 timer per uke. For nesten alle stillingstyper er gjennomsnittlig arbeidsuke lengre i 2021 enn hva tidsbruksundersøkelsen for 2016 viste. Det er også noen variasjoner på fagområdenivå i arbeidsukas lengde, først og fremst mellom de ulike stillingstypene. Ikke-norske statsborgere er med på å trekke opp gjennomsnittlig arbeidstid for de vitenskapelig ansatte.

Mindre tid til FoU enn i 2016

Der det er mulig sammenligner vi resultatene fra 2021-undersøkelsen med tidsbruksundersøkelsen for 2016. For de FoU-tunge stillingene som postdoktor, stipendiat og forsker, har andelen tid til FoU gått betydelig ned sammenlignet med 2016. Dette gjelder også førsteamanuensene, mens for professorene holdt andelen seg stabil. Ansatte i de fleste stillingstypene oppga å bruke mer av tiden sin på både undervisning og formidling enn tidligere.

Koronapandemien har slått ulikt ut i akademien

Respondentene ble spurt om de hadde brukt mer, mindre eller like mye tid til FoU på grunn av koronapandemien. Rundt halvparten svarte at de hadde brukt like mye tid, i underkant av 30 prosent svarte mindre tid, og 12 prosent oppga å ha brukt mer tid til FoU. Pandemien synes å ha påvirket FoU-tiden mer for norske enn for utenlandske statsborgere, og litt mer for kvinner enn for menn. I fritekstfeltet i undersøkelsen har flere kommentert at koronapandemien har påvirket både den konkrete tidsbruken og arbeidssituasjonen generelt.

Det er også forskjeller mellom fagområdene. Forskere innenfor teknologi ser ut til å ha blitt minst påvirket av pandemien; her svarte 65 prosent at de hadde brukt like mye tid til FoU i 2021 som tidligere og teknologene hadde også den laveste andelen som oppga å ha brukt mindre tid til FoU. Innenfor humaniora, kunsthøgskole og samfunnsvitenskap ser de ansatte ut til å ha blitt mer påvirket av pandemien enn øvrige fagområder ved å ha mindre tid til FoU.

Større kjønnsforskjeller tidlig enn sent i karrieren

Tidsbruksundersøkelsen viser at det er forskjeller mellom tidsbruken til kvinnelige og mannlige vitenskapelig ansatte ved lærestedene. Det er små forskjeller i fordelingen mellom tidsbrukskategoriene på toppnivå, mens blant ansatte i

rekrutteringsstillinger bruker kvinner gjennomgående mer tid på undervisning og mindre på FoU enn mennene. Når det gjelder arbeidstidens lengde, jobber kvinnelige professorer lengre uker enn sine mannlige kolleger, mens det er motsatt på stipendiatnivå.

Utlendinger både jobber og forsker mer

For første gang har vi spurt om statsborgerskap (norsk versus ikke-norsk) i tidsbruksundersøkelsen. Resultatene viser at det kun er små forskjeller i hvordan norske og utenlandske ansatte fordeler tiden sin på professornivå, men både blant postdoktorer og stipendiater oppgir de utenlandske en høyere andel FoU enn de norske. I gjennomsnitt bruker de ikke-norske litt mer av tiden sin på formidling, og litt mindre av tiden sin til undervisning enn de norske. For nesten alle stillingstyper arbeider de ikke-norske mer enn de norske: i gjennomsnitt nesten halvannen time mer per uke.

1 Innledning

Tidsbruksundersøkelser blant det faglige personalet ved norske universiteter og høyskoler har blitt gjennomført i Norge siden 1960-tallet, primært som individundersøkelser, men vi har også sendt ut kartlegginger på institutt- og lærestedsnivå. Analyser av tidsbruk inngår som en sentral del av den norske FoU-statistikken, det vil si statistikk om ressurser til forskning og utviklingsarbeid (FoU), ved universiteter og høyskoler. Resultatene fra undersøkelsene blir brukt til å beregne FoU-andeler, som igjen brukes til å beregne utførte FoU-årsverk og FoU-lønn.

I dette arbeidsnotatet ser vi nærmere på hvordan vitenskapelig og faglig ansatte ved landets universiteter og høyskoler fordelte arbeidstiden sin på ulike oppgaver i studieåret 2020–2021, og hvor mange timer de jobbet per uke. Resultatene vil bli sammenholdt med tidsbruksundersøkelsen fra 2016, som ble gjennomført på samme måte som den for 2021, men vi vil også se på resultatene fra tidligere undersøkelser.

Samtidig har 2021 grunnet koronapandemien vært et unntaksår. Tidsbruksundersøkelsen 2021 inneholder derfor spørsmål om hvordan pandemien i studieåret 2020–2021 har påvirket de ansattes tid til FoU, og vi har i tillegg fått flere innspill via et fritekstfelt i undersøkelsen.

1.1 Bakgrunn og problemstillinger

Hvordan bruker det vitenskapelige og faglige personalet ved landets universiteter og høyskoler sin arbeidstid? Hvor mye jobber de hver uke? Dette er de to mest sentrale spørsmålene tidsbruksundersøkelsen belyser. Arbeidsforhold, herunder eksterne og interne rammer, er med på å påvirke arbeidsoppgaver og fordeling av tidsressurser ved institusjonene, og vi vil derfor innledningsvis redegjøre kort for noen av disse forholdene.

Universitets- og høyskolesektoren har vært igjennom flere typer endringer på 2000- og 2010-tallet, hvor Kvalitetsreformen (St.meld.nr. 7 2007–2008) medførte store endringer på undervisningssiden, og innføringen av resultatbasert basisfinansiering har hatt betydning for tid til FoU og formidling. På 2010-tallet har

struktureformen hatt stor betydning for organiseringen av institusjonene, og samtidig de ansattes arbeidstid.

Antallet studenter har økt kraftig, og det har vært en stor vekst i antall ansatte. Mål- og resultatstyring er innført ved universiteter og høyskoler, og ledelsen ved høyere utdanningsinstitusjonene har endret seg fra et kollegialt demokrati med valgte faglige ledere på alle nivåer, til ansatte ledere (Larsen 2007). Dette er en internasjonal trend, der de vitenskapelig ansatte må ta hånd om stadig flere oppgaver, med økende arbeidspress og fragmentering av arbeidstiden som resultat (Bentley et al. 2010).

De største strukturelle endringene ved de høyere utdanningsinstitusjonene i Norge fant sted i perioden 2016–2018. Eksempler på dette er fusjonen mellom NTNU og høyskolene i Sør-Trøndelag, Gjøvik og Ålesund i 2016 og opprettelsen av Høgskulen på Vestlandet i 2017 gjennom en fusjon av høyskolene i Bergen, Stord/Haugesund og Sogn og Fjordane. Institusjoner med ulike modeller for fordeling av FoU-tid ble slått sammen, og fagmiljøer med ulike tradisjoner for FoU-arbeid finnes ved samme institutt eller fakultet. Den forrige tidsbruksundersøkelsen ble gjennomført underveis i struktureformen, og svarene kan være noe preget av dette.

En undersøkelse fra 2012 kartla institusjonenes hovedprinsipper for fordeling av FoU-tid (Forskerforbundet 2012), og fant også at FoU-tid tildeles ulikt mellom lærestedene. Det har også vært ulikheter i tildeling av FoU-tid innad ved enkelte institusjoner, spesielt i etterkant av fusjonene i forbindelse med struktureformen (Borlaug m.fl. 2018: s. 31). Det er to hovedlinjer for tildeling av FoU-tid: De ansatte i stillinger med faste andeler av arbeidstiden til henholdsvis forskning og undervisning, alternativt tildeles FoU-tid etter vurdering eller søknad. Tildelingsprinsippene er i ulik grad avtalefestet, og flere har i tidligere undersøkelser rapportert om lite midler til forskning utenom eksternt finansierte prosjekter. Utdanningsforbundet kartla i 2020 hvordan tid til FoU tildeles ved norske universiteter og høyskoler, med lærerutdanning ved hjelp av informasjon de fant på lærestedenes nettsider (Utdanningsforbundet 2020). Noen steder tildeles FoU-tid med utgangspunkt i stillingskategori, andre steder etter søknad, på bakgrunn av tidligere oppnådde resultater, for å oppnå opprykk til høyere stillingskategori eller som del av en strategisk satsing ved institusjonen. Tidsbruksundersøkelsen ser ikke på hvilke rutiner lærestedene har for organisering av arbeidstid; fokuset er på hvordan de vitenskapelig og faglig ansatte rapporterer at de faktisk bruker sin arbeidstid.

Universitetene og høyskolene er både utdannings- og forskningsinstitusjoner, de har også formidlingsoppgaver. Prinsippet om forskningsbasert undervisning er lovfestet i Universitets- og høyskolelovens §1-3. Dette kan sees som at alle vitenskapelige stillinger i prinsippet skal ha rett og plikt til å forske og utføre faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid. I universitets- og høyskolesektoren er det ofte

mangel på sammenhengende tid til forskning og utviklingsarbeid som løftes frem som problematisk. FoU-tiden må vike for andre arbeidsoppgaver (Egeland og Berge 2012).

FoU-tiden har vært ytterligere under press som en følge av koronapandemien, noe som kommer til uttrykk i fritekstfeltet i tidsbruksundersøkelsen for studieåret 2020–2021 (TBU21). Utfordringen har vært å få tid til å utføre FoU, heller enn manglende tildeling av FoU-tid, da det under pandemien har gått med ekstra tid til blant annet planlegging/forberedelse og gjennomføring av undervisning, samt til administrasjon, på bekostning av tid til forskning, formidling og nasjonalt/internasjonalt samarbeid (Solberg m.fl. 2021).

1.1.1 Internasjonale retningslinjer for FoU-statistikk

NIFU har siden 1960-tallet produsert statistikk over ressurser til forskning og utviklingsarbeid (FoU-statistikk) i universitets- og høyskolesektoren (UoH-sektoren) etter internasjonale retningslinjer for gjennomføring av FoU-statistiske undersøkelser som gis i OECDs «Frascati-manual» (OECD, 2015¹).

Et viktig element i FoU-statistikken er FoU-årsverk, det vil si hvor stor del av sin arbeidstid en forsker bruker til forskning og utviklingsarbeid. Et FoU-årsverk er i Frascati-manualens avsnitt 5.49-50 definert som følger:

the ratio of working hours actually spent on R&D during a specific reference period (usually calendar year) divided by the total number of hours conventionally worked in the same period by an individual or a group. (...) No one person can account for more than one FTE.

Vi tar her utgangspunkt i antall årsverk hver enkelt vitenskapelig og faglig ansatt utfører², og ganger dette med en FoU-andel som viser hvor mye tid som gjennomsnittlig brukes til FoU ved hver stillingsgruppe, lærested og fagområde.

Frascati-manualen anbefaler tidsbruksundersøkelser på individnivå som den mest presise metoden for å beregne FoU-andeler. Forskernes egen vurdering av tidsbruk vs. administrativ ledelses estimat, basert på for eksempel arbeidsplaner, er to ganske forskjellige metoder som kan påvirke resultatet.

Når metode for tidsbruksundersøkelse velges, må det tas hensyn til mange faktorer, som tilgjengelige ressurser, ønsket kvalitet på statistikken, oppgavebyrden for respondenter og ikke minst nasjonale særtrekk. Ved valg av undersøkelsesopplegg må det også tas stilling til om man skal undersøke arbeidstidens fordeling gjennom et helt år, eller arbeidstid innenfor spesielle uker, og det må velges

¹ Manualen ble revidert i 2015, og NIFU var involvert i utarbeidelsen av kapittelet om FoU i universitets- og høyskolesektoren. En norsk oversettelse av utdrag av rapporten finnes på [NIFUs nettsider](#).

² Database for høyere utdanning (DBH) samler årlig inn oversikt over årsverk utført ved norske universiteter og høyskoler. NIFU benytter samme datasett i FoU-statistikken.

mellom totalundersøkelser og utvalgsundersøkelser. De ulike OECD-landene har valgt forskjellige metoder. I noen land gjennomføres årlige tidsbruksundersøkelser på individnivå, mens andre opererer med estimerer på aggregert nivå.

I arbeidet med FoU-statistikken i Norge er tidsbruksundersøkelser på individnivå blant det vitenskapelige personalet en viktig del av beregningsgrunnlaget for statistikken. Tidligere ble undersøkelsene gjennomført om lag hvert 10. år, men i den siste Frascati-manualen er det anbefalt å gjennomføre slike undersøkelser minimum hvert 5. år. Det er denne hyppigheten de norske tidsbruksundersøkelsene nå ligger på med undersøkelser for 2016 og 2021.³ Den neste tidsbruksundersøkelsen vil dermed gjelde 2025–2026.

1.1.2 Tidligere tidsbruksundersøkelser

Individbaserte tidsbruksundersøkelser blant det vitenskapelige personalet har vært sentrale for høy kvalitet i FoU-statistikken for den norske universitets- og høgskolesektoren. NIFU har gjennomført tidsbruksundersøkelser for personalet ved landets universiteter og statlige vitenskapelige høyskoler i 1981 (Kyvik 1983), 1991 (Kyvik og Enoksen 1992) og 2000 (Smeby 2001). I tillegg er det gjennomført tilsvarende undersøkelser ved de statlige høyskolene i 1997 (Kyvik og Skodvin 1998) og 2005 (Larsen og Kyvik 2006). AFI gjennomførte for 2010 en tidsbruksundersøkelse på individnivå blant det vitenskapelige/faglige personalet ved universiteter, statlige vitenskapelige høyskoler og statlige høyskoler (Egeland og Berge 2012). Dette er første gang alle statlige læresteder var samlet i samme undersøkelse. NIFU gjennomførte dessuten en suppleringsundersøkelse i 2011 (Gunnes og Wendt 2013). Den siste kartleggingen av tidsbruk ble gjennomført i 2016 (Gunnes 2018) i samarbeid med NOKUT. Her var både statlige og private læresteder inkludert, samt alle stillingsgrupper.

Ved universitetene omfattet de tidligste undersøkelsene kun professorer og førsteamanuenser, men etter hvert ble også andre stillingsgrupper inkludert. Tidsbruksundersøkelsen i de statlige høyskolene ble sendt til alt vitenskapelig og faglig personale, også høyskolelærerne. Stipendiatene ble først inkludert i tidsbruksundersøkelsen i 2011, men det ble gjennomført en egen undersøkelse av stipendiatenes tidsbruk i 1999 (Dahl 1999).

Deltakelsen i tidsbruksundersøkelsene har normalt vært høy. Høgskoleundersøkelsen fra 2005 hadde en total svarprosent på 61. Svarene varierte imidlertid fra 75 prosent av førstelektorene og 58 prosent av høyskolelektorene. I universitetsundersøkelsen fra 2000 var den totale svarprosenten 60, og varierte mellom

³ Endelig FoU-statistikk for 2020 vil justeres med nye FoU-koeffisienter for 2020. De nye koeffisientene vil også brukes på FoU-statistikken for 2021. Frem til neste tidsbruksundersøkelse (2025–2026) vil FoU-koeffisientene justeres i tråd med opplysninger i tidsbruksundersøkelsen 2021 om endring i tid brukt til FoU som følge av koronapandemien.

64 prosent for professorene og 47 prosent for amanuensene. I de eldste undersøkelse var svarprosenten enda høyere, 69 prosent i 1991 og 79 prosent i 1981. AFIs tidsbruksundersøkelse endte med en svarprosent på 24, og varierte mellom 7 og 41 prosent ved de deltakende institusjonene. I 2016 svarte om lag 40 prosent av de vitenskapelig og faglig ansatte, og svarprosenten var høyere for faste stillinger som professor og førsteamanuensis, enn den var for åremålsstillinger som postdoktor og stipendiat. I årets tidsbruksundersøkelse er svarprosenten i overkant av 30 prosent, se nærmere i kapittel 1.2.3. Vi ser en viss «undersøkelsestretthet» i sektoren, da det har vært gjennomført mange spørreundersøkelser ved disse institusjonene de senere årene, både i regi av NIFU⁴ og andre aktører⁵.

1.2 Data og metode

Tidsbruksundersøkelsen ble sendt ut på e-post til alle vitenskapelig og faglig ansatte ved landets universiteter og høyskoler i april 2021. Spørreskjemaet ble utformet i det nettbaserte spørreskjemaverktøyet SurveyXact, og en unik lenke til spørreskjemaet ble sendt ut til alle potensielle respondenter ved hjelp av e-postlister innhentet fra lærestedene. For å minske respondentbelastningen ble tidsbruksundersøkelsen som i 2016 slått sammen med NOKUTs underviserundersøkelse. NIFU har stått for utformingen av spørsmålene i Tidsbruksundersøkelsen, samt analyse av datamaterialet i etterkant. Resultatene fra de to undersøkelsene blir presentert hver for seg.

1.2.1 Utforming av spørreskjemaet

Tidsbruksundersøkelsen (TBU21) og Underviserundersøkelsen (UU21) er i utgangspunktet to helt forskjellige kartlegginger, men de har samme målgruppe, og samme behov for bakgrunnsopplysninger. De to undersøkelsene ble utformet med hver sin modul, hvor TBU21 kom først, dernest UU21, og til slutt noen felles bakgrunnsspørsmål. Avslutningsvis ble respondentene bedt om å samtykke til hvorvidt bakgrunnsopplysninger⁶ innhentet fra lærestedene kunne sammenstilles med svarene i undersøkelsen. Spørreskjemaet ble utformet på bokmål, nynorsk og

⁴ Eksempler på undersøkelser i løpet av de sist to årene er doktorgradsundersøkelsen (Reiling m.fl. 2020), postdoktorundersøkelsen (Gunnes m.fl. 2020), konsekvenser og håndtering av koronapandemien (Solberg m.fl. 2021) og en spørreundersøkelse knyttet til evalueringen av strukturreformen (ikke publisert per 26.11.2021).

⁵ Herunder Forskerforbundets koronaundersøkelse (Forskerforbundet 2021) og SiNs undersøkelse av situasjonen blant doktorgradsstudenter og postdoktorer (SiN 2020).

⁶ Bakgrunnsopplysninger omfattet i 2021 lærested, fakultetstilhørighet og opplysninger om campus. I 2016 ble også opplysninger om kjønn, alder, stilling (kode og tekst) og stillingsprosent innhentet som bakgrunnsopplysninger fra institusjonene, men av personvern hensyn ble ikke dette samlet inn i 2021.

engelsk. Spørsmålene i TBU, samt bakgrunnsspørsmålene som inngår i analysene, er gjengitt på bokmål i vedlegg I.

Tidsbruksundersøkelsen retter seg mot personer med hovedstilling ved universiteter og høyskoler, og ble derfor innledet med et spørsmål om hvorvidt man hadde hovedstilling eller bistilling i sektoren. De som oppga at de hadde hovedstilling ble sendt videre til TBU21, mens de som oppga bistilling ble sendt direkte til UU21.

Første spørsmål i undersøkelsen dreide seg om hvilket fagområde respondenten var tilknyttet i studieåret 2020–2021. Dernest ble det spurt om stillingstittel, med oppfølgingsspørsmål om hvorvidt stillingen var fast eller midlertidig, om man jobbet fulltid eller deltid og hvor stor andel av stillingen som var eksternt finansiert. Deretter ble respondentene spurt om hvor mange timer de arbeidet i gjennomsnitt per uke i studieåret 2020–2021 i sin hovedstilling, også utover normal arbeidstid.

Hovedspørsmålet i TBU21 var fordeling av arbeidsoppgaver i studieåret 2020–2021. Respondentene ble bedt om å fordele arbeidstiden sin, inkludert tid utover normal arbeidstid, prosentvis på følgende kategorier:

- Undervisning ved egen institusjon
- Faglig veiledning av mastergrads- og/eller doktorgradsstudenter
- Forskning og utviklingsarbeid (FoU)
- Administrasjon
- Museumsvirksomhet
- Kunstnerisk virksomhet
- Formidling
- Annet, herunder profesjonell yrkesutøvelse

Respondenter som oppga «faglig veiledning» fikk tilleggsspørsmål om hvor mange mastergrads- og doktorgradsstudenter de hadde veiledet, samt hvorvidt den faglige veiledningen hadde sammenheng med egen forskning.⁷

Hovedkategoriene har vært de samme gjennom alle tidsbruksundersøkelsene som er utført av NIFU, med noen mindre endringer i definisjoner og omfang. Kategorien «annet» het tidligere «profesjonell yrkesutøvelse», noe som i 2016 ledet til en del misforståelser. Vi har derfor endret navn på kategorien i TBU21, men definisjonen er den samme.

Respondentene ble bedt om å anslå en prosentvis fordeling og har gjort egne, skjønnsmessige vurderinger av valgene. De har gjort dette etter hukommelsen, og resultatene gjengir den enkeltes oppfatning av hva arbeidstiden ble benyttet til, ikke nødvendigvis hvordan tiden reelt ble anvendt. Spørreskjema inneholdt

⁷ Andelen faglig veiledning som har sammenheng med egen forskning inngår i beregningen av FoU-andelene som brukes i FoU-statistikken.

definisjoner og nærmere forklaringer av alle tidsbrukskategoriene. Vi antar at så fremt feiloppfatningene ikke systematisk går i én retning, vil gjennomsnittstallene for større grupper av personer gi et godt bilde av tidsbruken. Oppgitt tidsbruk er ikke nødvendigvis i samsvar med arbeidsplaner ved lærestedene, eller allokerte ressurser, ettersom respondentene har blitt bedt om å oppgi faktisk tidsbruk relatert til arbeidsoppgavene.

For å kunne bruke FoU-andelene til utarbeidelse av FoU-statistikk også for årene frem mot neste tidsbruksundersøkelse ønsket vi å tallfeste i hvilken grad tid til FoU i 2020–2021 er påvirket av koronapandemien. Undersøkelsen inkluderer derfor tilleggsspørsmål om hvorvidt man har brukt flere eller færre, eller like mange, timer til FoU sammenlignet med hva respondentene ville gjort i en normal-situasjon. Respondentene ble her bedt om å oppgi antall flere eller færre timer de brukte til FoU i studieåret 2020–2021. En nærmere analyse av størrelsen på endringene inngår ikke i denne rapporten, men vil bli benyttet i FoU-statistikksammenheng.

Spørsmål om bakgrunnsinformasjonen omfattet kjønn (mann, kvinne, annen kjønnsidentitet), statsborgerskap (norsk, ikke-norsk) og undervisningsspråk (norsk, engelsk, annet). Dette kom helt til slutt i spørreskjemaet, etter at TBU21 og UU21 var gjennomført, sammen med spørsmålet om samtykke til sammenstilling med bakgrunnsinformasjon som var innhentet fra lærestedene i listegrunnlaget.

1.2.2 Innsamling og bearbeiding av data

Tidsbruksundersøkelsen er en fullskalaundersøkelse som i april 2021 ble sendt til alle vitenskapelig og faglig tilsatte ved norske universiteter, vitenskapelige høyskoler, statlige høyskoler og private høyskoler med statsstøtte. Det er andre gang alle typer institusjoner, og alle faglige stillingsnivåer, er inkludert i samme undersøkelse. Nytt av året er at kun personer med hovedstilling ved universiteter og høyskoler ble bedt om å svare på tidsbruksundersøkelsen⁸.

NOKUT tok seg av kontakt med lærestedene forut for undersøkelsen, innsamling av e-postadresser og den tekniske gjennomføringen av selve undersøkelsen. Det var også NOKUT som hadde hovedansvar for layout i spørreskjemaet, bruk av spørreskjemaverktøy, utsendelse og oppfølging av undersøkelsen. NIFU hadde ansvar for utarbeidelse av skjema for tidsbruksundersøkelsen. NOKUT og NIFU samarbeidet om den endelige ferdigstillingen av ordlyden i skjemaene, samt engelsk oversettelse. NIFU besvarte faglige spørsmål fra respondentene knyttet til

⁸ Tidsbruksundersøkelsen er beregnet på personer i hovedstilling. Tidligere har vi hatt opplysninger om stillingsandel som bakgrunnsopplysning, slik at vi kunne sile ut personer som ikke var aktuelle. Det hadde vi ikke denne gangen, slik at vi måtte spørre respondentene direkte. Personer med både hovedstilling og bistilling i universitets- og høyskolesektoren kan ha fått tilsendt undersøkelsen til begge e-postadresser. Vi forutsetter at disse da har svart for sin hovedstilling.

tidsbruksundersøkelsen. Respondentene kunne velge å besvare undersøkelsen på bokmål, nynorsk og engelsk. Detaljert informasjon om datainnsamling og listegrunnlag finnes i NOKUTs rapport fra Underviserundersøkelsen (Amundsen m.fl. 2021).

I spørreskjemaets del 1 ble respondentene bedt om å krysse av for hvilket fagområde de var tilknyttet, samt for stilling. Opplysninger om lærested, fagområde og stilling er nødvendige for å kunne beregne FoU-andeler. Respondenter som manglet disse opplysningene, er tatt ut av analysene.

NIFU har kvalitetssikret og «vasket» besvarelsene, det vil si korrigert unøyaktigheter hvis mulig, og fjernet respondenter med ufullstendige eller feilaktige svar fra analysene. Respondentene ble blant annet bedt om å oppgi hvor mange timer de arbeidet i gjennomsnitt hver uke. Noen oppga her antall timer per år; dette er regnet om til timer per uke. Flere av svarene med avvik var ikke mulig å finne utav, og disse er tatt ut av analysene som går på arbeidstidens lengde.

I spørreskjemaet ba vi om at arbeidstiden skulle fordeles prosentvis på de ulike arbeidsoppgavene, og at dette skulle summeres til 100 prosent. For så mange som 25 prosent av respondentene summerer ikke den oppgitte fordelingen til 100. Vi har identifisert noen gjennomgående avvik hvor vi har justert andelene forholdsmessig:

- Avrundingsfeil – summerer nesten til 100.
- Tidsbruksprosentene summerer til stillingsandel, ikke til 100.
- Tidsbruksandelene summerer til mer enn 100 prosent, ettersom respondentene har lagt til grunn at de jobber mer enn full stilling.
- Respondentene har lagt inn antall timer i uka eller timer i året, i stedet for prosentvis fordeling.

Der det ikke var mulig å identifisere årsaken til avviket, er besvarelsen tatt ut av analysene.

1.2.3 Tilbakemelding om spørreskjemaet

Noen av respondentene brukte undersøkelsens fritekstfelt til å legge inn kommentarer til selve spørreskjemaet, plassering av veiledning og informasjon til utfylling. Vi merker oss at flere har kommentert at mye tid går med til søknadsskriving. Noen er usikre på hvor denne aktiviteten skal plasseres; enkelte har plassert dette arbeidet under FoU, andre har plassert det under administrasjon, og andre har valgt å dele tidsbruken mellom disse kategoriene. Alt dette kan være riktig; her skal skillet gå på den delen av arbeidet som er knyttet til egen FoU-aktivitet. Andre respondenter hadde vanskeligheter med kategorisering av fagfelleevaluering, redaksjonelt arbeid i vitenskapelige tidsskrifter og ekstern sensur. Igjen vil det være et skille i om arbeidet er knyttet til egen FoU.

Vi noterer oss tilbakemeldingene til neste tidsbruksundersøkelse når vi igjen vurderer kategorier og definisjoner i samarbeid med referansegruppen.

Flere respondenter la også inn ulike typer forklaringer til svarene sine, f.eks. om å være ny i stillingen og ikke ha arbeidet hele året eller om permisjoner, delvis pensjon, eller redusert arbeidstid som følge av pandemien. Slike kommentarer har hjulpet oss til å kode tidsbruken.

1.2.4 Svarprosent

Undersøkelsen ble sendt til 28 833 vitenskapelig og faglig ansatte ved norske universiteter og høyskoler. Noen av e-postene var ikke gyldige, og personene ble tatt ut av undersøkelsen. I alt 7 634 har gjennomført og selv sendt inn tidsbruksundersøkelsen, mens 3 307 har fylt ut noen svar. Av disse hadde 2 214 personer ikke lagt inn fordeling av tidsbruk. I tillegg er 89 besvarelser av ulike årsaker underkjent. Analysefilen inneholder 7 919 godkjente besvarelser som har fordelt arbeidstiden på arbeidsoppgaver.

Imidlertid var også bistillinger inkludert i listegrunnlaget som NOKUT mottok fra lærestedene, og disse var ikke aktuelle for Tidsbruksundersøkelsen, slik at det ikke er hensiktsmessig å sammenholde antall svar med antall utsendte spørreskjema. Listegrunnlaget inneholdt ikke opplysninger om stilling, slik at vi ikke har kunnet sammenholde hvor mange som har svart innenfor hver stillingskategori med antall utsendte spørreskjema. Vi har i stedet sett på antall personer registrert i Forskerpersonalregisteret⁹ etter lærested, fagområde og stilling. Vi finner da at 31 prosent av mulige respondenter ved læresteder som er inkludert i FoU-statistikken har levert valide svar på Tidsbruksundersøkelsen. Svarprosentene varierer mellom lærestedene, fra 15 til om lag 60 prosent, se tabell 1.1.

For de aller fleste lærestedene er det flere personer i NOKUTs listegrunnlag enn vi finner i Forskerpersonalregisteret. Dette er forventet, ettersom II-stillinger er inkludert i listegrunnlaget, men ikke i Forskerpersonalregisteret. For tre læresteder er det færre personer i listegrunnlaget enn i Forskerpersonalregisteret. Ved ett av lærestedene mangler det svar fra stipendiater og postdoktorer, noe som tyder på at disse stillingene ikke var inkludert i listegrunnlaget.

Ti læresteder er med i Tidsbruksundersøkelsen, men av ulike årsaker ikke inkludert i FoU-statistikken. Dette dreier seg primært om mindre, private høyskoler. Flere av disse leverer ikke personaldata til DBH, som Forskerpersonalregisteret henter sine opplysninger fra, og vi kan derfor ikke anslå antall mulige

⁹ Registreringsdato i Forskerpersonalregisteret er 1. oktober 2020, mens undersøkelsen er sendt ut i april 2021. Det er derfor ikke helt samsvar mellom antall personer i registeret og de som fikk tilsendt tidsbruksundersøkelsen.

respondenter for flere av disse lærestedene. Totalt ble det sendt 299 spørreskjema til disse institusjonene, og vi mottok 106 svar, noe som gir en svarprosent på 35.

Tabell 1.1 Svarprosjenter for tidsbruksundersøkelsen 2021 for læresteder inkludert i FoU-statistikken.

Lærested	Antall respon- denter	Totalt ut- sendt	Total svar %	Totalt antall per- soner i forsker- populasjonen	Svar% av forskerpo- pulasjonen
Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo ¹	19	227	8 %	130	15 %
Dronning Mauds minne høgskole	52	102	51 %	110	47 %
Handelshøgskolen BI	178	451	39 %	357	50 %
Høgskolen i Innlandet	266	797	33 %	707	38 %
Høgskolen i Molde	71	173	41 %	155	46 %
Høgskolen i Østfold	155	408	38 %	392	40 %
Høgskulen i Volda	91	221	41 %	248	37 %
Høgskulen på Vestlandet	396	1 220	32 %	1 201	33 %
Høgskolen Kristiania	123	329	37 %	278	44 %
KRUS	10	32	31 %	17	59 %
Kunsthøgskolen i Oslo	19	125	15 %	125	15 %
Lovisenberg diakonale høgskole	38	91	42 %	72	53 %
MF vitenskapelig høgskole	40	103	39 %	92	43 %
NLA høgskolen	82	184	45 %	176	47 %
NMBU	339	977	35 %	898	38 %
Nord universitet	330	1 105	30 %	850	39 %
Norges Handelshøgskole	111	339	33 %	266	42 %
Norges idrettshøgskole	67	125	54 %	126	53 %
Norges musikkhøgskole	37	262	14 %	191	19 %
NTNU	1 392	5 802	24 %	5 203	27 %
OsloMet – Storbyuniversitetet	534	1 649	32 %	1 425	37 %
Polithøgskolen	57	161	35 %	196	29 %
Samisk høgskole	11	67	16 %	53	21 %
UiT - Norges arktiske universitet	743	2 901	26 %	2 268	33 %
Universitetet i Agder	303	1 022	30 %	970	31 %
Universitetet i Bergen	417	1 933	22 %	2 548	16 %
Universitetet i Oslo	1 029	4 847	21 %	3 813	27 %
Universitetet i Stavanger	299	1 232	24 %	1 005	30 %
Universitetet i Sørøst-Norge	494	1 302	38 %	1 211	41 %
VID vitenskapelig høgskole	102	347	29 %	307	33 %
Sum	7 805	28 534	27 %	25 392	31 %

¹ Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo kom senere med i spørreundersøkelsen, og respondentene fikk kortere tidsfrist og færre påminnelser.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Ser vi nærmere på svarprosjenten etter stilling (tabell 1.2), finner vi den høyeste svarandelen blant dosenter, førstelektorer, professorer og førsteamanuenser, alle

med over 40 prosent svar. Lavest svarprosent finner vi blant faglige ledere (instituttleder og dekan), vit.ass. og postdoktorer.

Tabell 1.2 Svarprosent på Tidsbruksundersøkelsen 2021 etter stilling.

Stilling	Antall i Forskerpersonalregisteret (2020) ¹	Respondenter	Svar%
Professor	4 498	1 853	41 %
Dosent	195	119	61 %
Førsteamanuensis	4 802	2 066	43 %
Førstelektor	1 027	458	45 %
Faglig leder ²	504	38	8 %
Universitets- og høyskolelektor ³	4 209	1 419	33 %
Høgskolelærer	284	73	26 %
Forsker	1 821	359	20 %
Postdoktor	1 681	283	17 %
Stipendiat	6 091	1 205	20 %
Vitenskapelig assistent	469	37	8 %
Totalt	25 608	7 910	31 %

¹ Alle enheter som leverer personaldata til DBH er inkludert i tabellen, også de som ikke inngår i FoU-statistikken. Totalene i denne tabellen er derfor ikke de samme som i tabell 1.1.

² Omfatter instituttleder og dekan.

³ Omfatter også amanuensis og spesialiststillinger tilknyttet profesjonsutdanningene.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

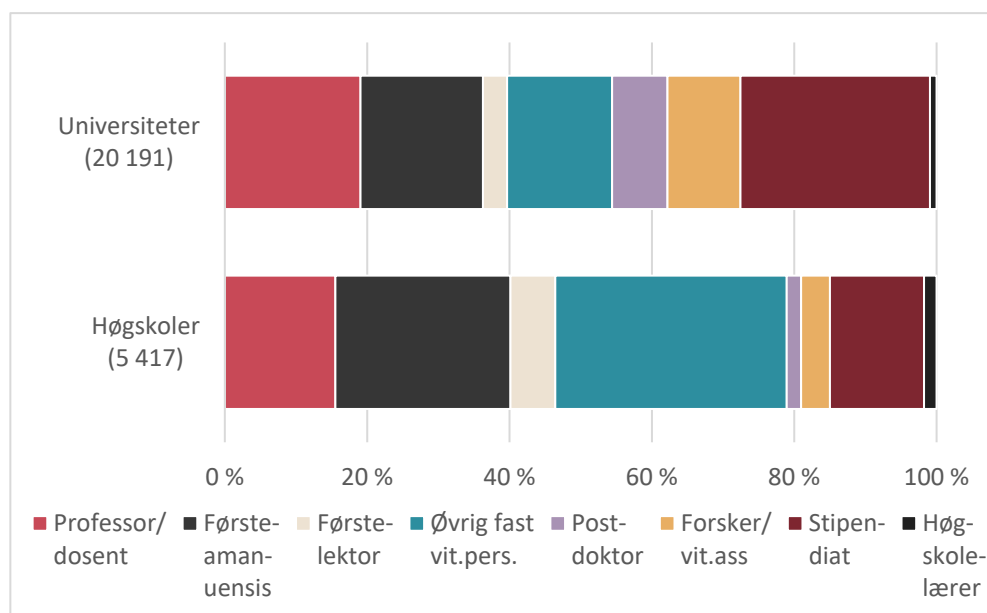
I Forskerpersonalregisteret defineres dekaner og instituttledere som faglige ledere, mens disse hos DBH er klassifisert som administrative ledere. Det kan synes som om denne stillingen i liten grad er inkludert i listegrunnlaget, da antallet som har oppgitt å være faglige ledere i undersøkelsen kun tilsvarer 7 prosent av det mulige antallet i Forskerpersonalregisteret. Alternativt har ikke de faglige lederne svart på undersøkelsen, da de ikke anser den som relevant for dem. Også for de vitenskapelige assistentene er svarprosenten lav, kun 8 prosent. Her gjelder det samme som for de faglige lederne; enten er disse i liten grad med i listegrunnlaget, eller de har ikke svart på spørreundersøkelsen.

Vit.ass. er, sammen med stipendiat, postdoktor og forsker, åremålsstillinger med relativt stor utskiftning. Listegrunnlaget ble innhentet i februar, og undersøkelsen sendt ut i april, så den lave svarprosenten for disse stillingene er i liten grad knyttet til høy turnover. Det er mer sannsynlig at de ansatte i disse stillingene har ansett spørreundersøkelsen som mindre relevant for dem, eller at deres e-post-adresser har vært utelatt fra listegrunnlaget ved enkelte læresteder.

1.2.5 Strukturelle rammer

I alt var 25 600 personer tilsatt i vitenskapelige og faglige stillinger ved norske universiteter og høyskoler i 2020. Det er disse som er potensielle respondenter i Tidsbruksundersøkelsen. Flertallet av dem, nær 80 prosent, var ved et universitet.

Universitetene hadde den høyeste andelen professorer, og den høyeste andelen stipendiater. Høgskolene hadde på sin side en høyere andel førsteamanuenser og en høyere andel øvrig fast vitenskapelige personale, som her først og fremst omfatter universitets- og høgskolelektorer.



Figur 1.1 Vitenskapelige/faglige stillinger ved universiteter og høyskoler¹ i Norge i 2020 etter stilling². Prosent

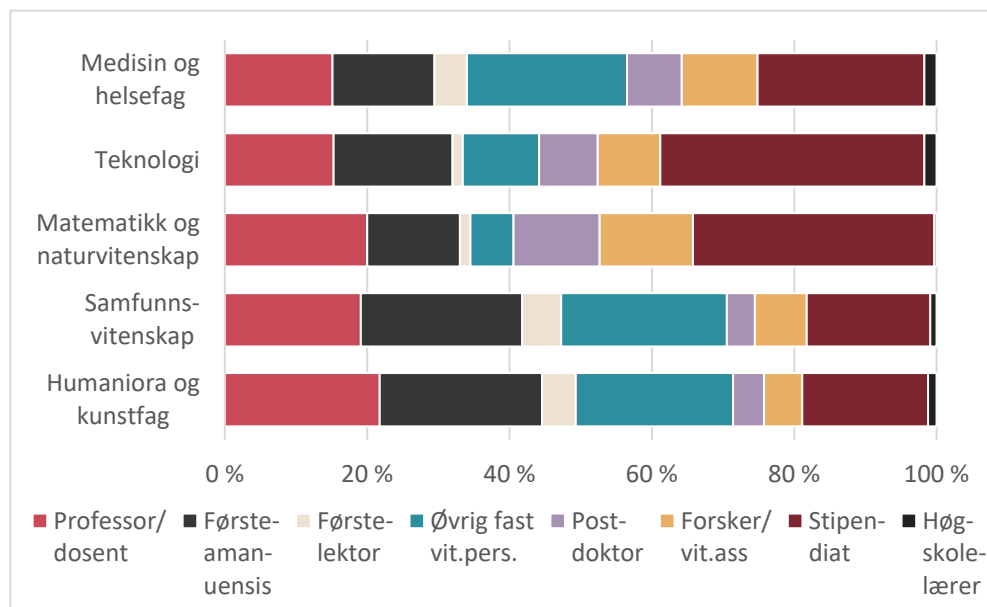
¹ Høgskoler omfatter både statlige og private vitenskapelige høyskoler, statlige høyskoler og private høyskoler med statsstøtte.

² Øvrig fast vitenskapelig personale omfatter universitets- og høgskolelektor, amanuensis, faglige ledere (instituttleder og dekan) og spesialiststillinger tilknyttet profesjonsutdanningene.

Kilde: NIFU, Forskerpersonalregisteret

Stillingsstrukturene varierer også etter fagområde. Matematikk, naturvitenskap og teknologi har høyest andel stipendiater, se figur 1.2, mens humaniora, kunsthøgskole og samfunnsvitenskap har lavest andel. Samtidig har humaniora og kunsthøgskole den høyeste professorandelen, og høyest andel personale i førstestilling. Ser vi på forholdstallet mellom professorer/dosenter/førsteamanuenser og stipendiater, finner vi at det er 0,4 stipendiater per professor/dosent/førsteamanuensis innenfor humaniora og kunsthøgskole mot 1,2 innenfor teknologi. Dette får konsekvenser for hvor mange stipendiater hver enkelt professor og førsteamanuensis innenfor disse fagområdene veileder, noe som igjen vil påvirke tid brukt til faglig veiledning.

Matematikk og naturvitenskap og teknologi har de laveste andelen førstelektorer og universitets- og høyskolelektorer. En konsekvens av dette er sannsynligvis at personalet i førstestilling, eventuelt også forskere, postdoktorer og stipendiater, bruker mer tid på undervisning i disse fagområdene enn hva tilfellet er for humaniora, kunsthøgskole og samfunnsvitenskap.



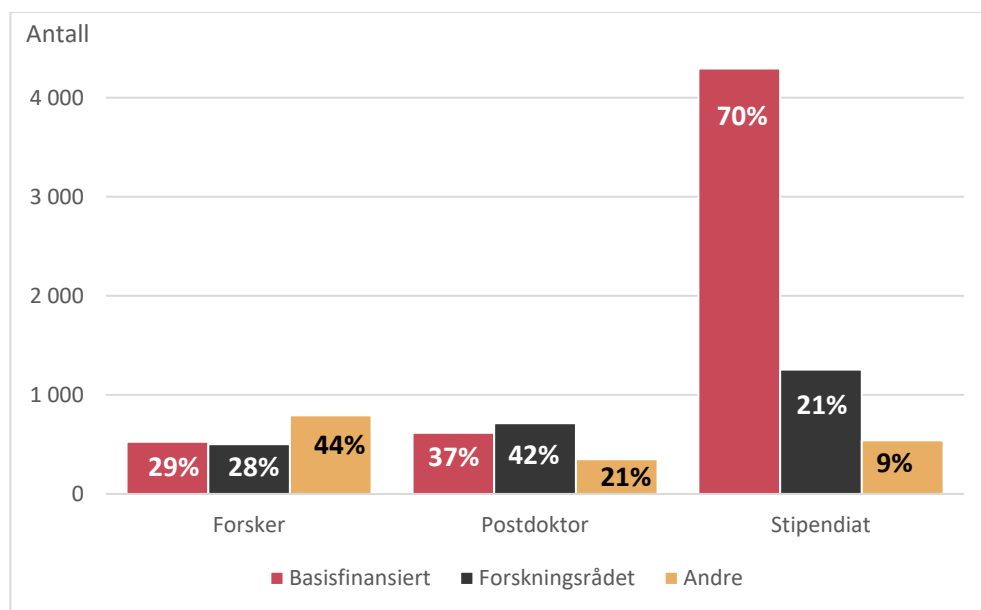
Figur 1.2 Vitenskapelige/faglige stillinger ved universiteter og høyskoler i Norge i 2020 etter fagområde¹ og stilling². Prosent.

¹ Matematikk og naturvitenskap omfatter også landbruksfag, fiskerifag og veterinærmedisin.

² Øvrig fast vitenskapelig personale omfatter universitets- og høyskolelektor, amanuensis, faglige ledere (instituttleder og dekan) og spesialiststillinger tilknyttet profesjonsutdanningene.

Kilde: NIFU, Forskerpersonalregisteret

Blant stipendiatene ved universitetene og høyskolene i 2020 ble hele 70 prosent finansiert over basisbevilgningen. Stipendiatstillinger finansiert av Kunnskapsdepartementet, for eksempel stipendiater i kunstnerisk utviklingsarbeid (via DIKU), er klassifisert som basisfinansierte. Forskningsrådet finansierte 21 prosent av stipendiatene, mens andre kilder, herunder medisinske fonds, sto for 9 prosent. Forskningsrådet var den viktigste finansieringskilden for postdoktorstillingene, tett fulgt av stipendiatstillinger over basisbevilgningen. Andre kilder finansierte hver femte postdoktor. Blant forskerstillingene var andre kilder viktigst med 44 prosent. Basismidler og forskningsrådsmidler sto begge for i underkant av 30 prosent av finansieringen av forskerstillingene.



Figur 1.3 Antall forskere, postdoktorer og stipendiater ved norske universiteter og høyskoler i 2020 etter finansieringskilde. Andel i prosent.

Kilde: NIFU, Forskerpersonalregisteret

I Postdoktorundersøkelsen fant man at eksterntfinansierte postdoktorer gjerne var tilsatt i kortere kontrakter enn de som lønnes over basisbevilgningen, og fikk mindre undervisningstid (Gunnæs m.fl. 2020). Dette får konsekvenser for tidsbruken; vi kan anta at de eksternt finansierte underviser mindre og forsker mer.

Tabell 1.3 Fordeling av forskere og faglig personale etter stilling i den totale forskerpopulasjonen og blant respondentene i Tidsbruksundersøkelsen i 2016 og 2021.

Stilling	2016				2021			
	Total populasjon	Andel av total	Re-spondenter	Andel av re-spondenter	Total populasjon	Andel av total	Re-spondenter	Andel av re-spondenter
Professor	3 884	17 %	1 662	20 %	4 498	18 %	1 853	23 %
Dosent	167	1 %	96	1 %	195	1 %	119	2 %
Faglig leder	551	2 %	53	1 %	504	2 %	38	0 %
Førsteamanuensis	3 932	18 %	1 897	23 %	4 802	19 %	2 066	26 %
Førstelektor	950	4 %	479	6 %	1 027	4 %	458	6 %
Universitets- og høyskolelektorer m.fl.	4 027	18 %	1 592	19 %	4 236	17 %	1 419	18 %
Postdoktor	1 495	7 %	490	6 %	1 681	7 %	283	4 %
Forsker	1 525	7 %	321	4 %	1 821	7 %	359	5 %
Stipendiat	5 091	23 %	1 653	20 %	6 091	24 %	1 205	15 %
Vit.ass.	297	1 %	39	0 %	469	2 %	37	0 %
Høyskolelærer	337	2 %	101	1 %	284	1 %	73	1 %
Totalsum	22 256	100 %	8 383	100 %	25 608	100 %	7 910	100 %

¹ Omfatter instituttleder og dekan.

² Omfatter også amanuensis og spesialiststillinger tilknyttet profesjonsutdanningene.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Tabell 1.3 viser hvordan respondentene fordelte seg på stilling, sammenholdt med den totale forskerpopulasjonen ved universiteter og høyskoler, både i årets tidsbruksundersøkelse og i den forrige fra 2016. Vi finner at professorer og førsteamanuenser er overrepresentert i tidsbruksundersøkelsen 2021. Det var de også i 2016, men forskjellene er enda større i 2021. Det er faktisk flere professorer og førsteamanuenser som har svart på tidsbruksundersøkelsen i 2021 enn det var i 2016. Også førstelektor, universitets- og høyskolelektor og dosent er høyere representert blant respondentene enn i forskerpopulasjonen; dette gjelder begge år. Samtidig ser vi en stor underrepresentasjon av stipendiater i 2021, og vi mistenker at minst ett av universitetene og flere av de mindre lærestedene ikke inkluderte stipendiater i listegrunnlaget. Det er også en underrepresentasjon av postdoktorer, samt i noen grad av forskere.

1.3 Notatets oppbygging

Innledningsvis har vi redegjort for tidsbruksundersøkelser som metode i FoU-statistikksammenheng, tidligere tidsbruksundersøkelser, samt innsamling av data til Tidsbruksundersøkelsen 2021.

I kapittel 2 ser vi på arbeidsforhold og arbeidsoppgaver for vitenskapelig og faglig personale ved universiteter og høyskoler i Norge. Tredje kapittel omhandler arbeidstidens lengde, mens vi i fjerde kapittel ser på endringer i tidsbruk over tid. I kapittel 5 ser vi på kjønnsbalanse og statsborgerskap. I siste kapittel ser vi nærmere respondentenes tilbakemeldinger i undersøkelsens fritekstfelt.

2 Arbeidsforhold og arbeidsoppgaver

2.1 Arbeidsforhold

I Tidsbruksundersøkelsen har vi spurt om flere ting som beskriver respondentenes arbeidsforhold, herunder om de er i fast eller midlertidig stilling, eller om de jobber i full stilling (100 prosent) eller deltid. Vi har også spurt om i hvilken grad stillingen er eksternt finansiert.

Tre fjerdedeler av respondentene oppgir at de er i fast stilling. Postdoktorer, vit.ass. og stipendiater er alle tilsatt på åremål, og er derfor definert som midlertidige stillinger. Blant personalet i forskerstilling oppga om lag 40 prosent at de var i midlertidig stilling, mens blant personalet i førstestilling, det vil si professorer, dosenter, førsteamanuenser og førstelektorer, oppga 3 prosent at de var i midlertidig stilling. Det samme gjaldt 17 prosent av universitets- og høyskolelektorene.

Tall fra DBH for 2020 viser at 7 prosent av professorene, 4 prosent av dosentene og 11 prosent av førsteamanuensene var tilsatt i midlertidige stillinger. Det samme gjaldt 8 prosent av førstelektorene, 23 prosent av universitets- og høyskolelektorene og i overkant av 40 prosent av forskerne. Dette innebærer at ansatte i midlertidige stillinger er underrepresentert blant respondentene i førstestilling, mens avviket er mindre for universitets- og høyskolelektorer og forskere. Utfordringen med dette avviket er at det er vanskelig å undersøke forskjeller i tidsbruk og arbeidstid mellom fast og midlertidige ansatte for de fleste av stillingene i utvalget. I tillegg er det få respondenter i midlertidig stilling i flere av stillingskategoriene. Vi har derfor i liten grad brukt denne opplysningen i rapporten.

Vi har også spurt respondentene om de jobber heltid eller deltid. 85 prosent har krysset av for at de jobber full stilling (100 prosent stilling). Samtidig oppga 9 prosent at de jobbet i en annen stillingsprosent enn 100 prosent, og flertallet av disse har oppgitt hvilken stillingsandel de arbeider i, men ikke alle. Seks prosent har ikke svart på dette spørsmålet. Andelen som jobber deltid, er størst blant universitets- og høyskolelektorene (14 prosent) og minst for postdoktorer (5 prosent) og professorer (6 prosent).

Stillingsandel er først og fremst viktig når vi ser på antall timer den enkelte jobber i uka. Her kan vi enten regne om oppgitte timer i angitt stillingsprosent til

fulltidsekvivalenter, eller vi kan velge å holde personer i deltidsstilling utenfor beregningene. I denne rapporten har vi gjort det siste.

Vi har også spurt respondentene om hvor stor andel av stillingen som er eksternt finansiert. Om lag 20 prosent av respondentene har oppgitt at stillingen var helt eller delvis eksternt finansiert, og andelen eksternt finansiering varierer mellom 1 og 100 prosent. 10 prosent av respondentene har oppgitt at minst halvparten av stillingen var eksternt finansiert, og flertallet av disse er stipendiater, postdoktorer eller forskere. Vi har derfor sett nærmere på disse tre stillingene.

Tabell 2.1 Antall stipendiater, postdoktorer og forskere, andel med eksternt finansiering.

	Totalt	Eksternt finansiert	Andel eksternt finansiering
Stipendiat	1 197	281	23 %
Postdoktor	283	131	46 %
Forsker	358	206	58 %

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Av tabell 2.1 fremgår det at i antall var det flest stipendiater med eksternt finansiering (281), mens andelen med eksternt finansiering var høyest blant forskerne med 58 prosent, fulgt av postdoktorene med 46 prosent. Sett i sammenheng med den totale populasjonen, se figur 1.3, er eksternt finansierte postdoktorer og forskere noe underrepresentert blant respondentene, mens det for stipendiatene er om lag samme andel eksternt finansierte som i den totale stipendiatpopulasjonen.

2.2 Tidsbrukskategorier

Det er ikke alltid lett å plassere oppgavene de ansatte i akademia i dag gjør inn i arbeidsregnskap slik tidsbruksundersøkelsene har gjort siden 1960-tallet. Fritekstsvar og spørsmål fra respondentene viser at mange er usikre på hvor de skal plassere ulike oppgaver. Hvor går skillet mellom formidling og administrasjon; og hvordan skille mellom veiledning og forskning; er vitenskapelig publisering forskning eller formidling, og er deltakelse på konferanser og veiledning av doktorgradsstudenter «tid til FoU»? Eksempler på tilbakemeldinger:

«I min stilling går forskning, undervisning og formidling over i hverandre og danner en integrert helhet.»

«Vanskelig å skille adm.oppgaver som eksempelvis kullkoordinator, emneansvar o.l., med undervisning ved egen institusjon da disse oppgavene gjerne henger sammen med hverandre.»

«Vanskelig å skille hva som er FoU og hva som er undervisningsforberedelse/utarbeiding av læremidler i en stilling som universitetslektor...»

Det avgjørende er om aktiviteten henger sammen med «egen FoU». Til en viss grad kan samme oppgave for noen være administrasjon, for andre formidling, veiledning, eller FoU. Tidsbrukskategoriene har vært stabile over tid, men hva som inngår i hver kategori er oppdatert i tråd med endringer i sektoren, tilbakemeldinger fra respondentene og råd fra referansegruppen.

Det er likevel ikke til å komme bort fra at dette er komplisert å måle, det er derfor de internasjonale retningslinjene for å produsere FoU-statistikk anbefaler slike undersøkelser. Den beste kilden for å anslå FoU-tiden adskilt fra all annen virksomhet er den enkelte forsker selv, og ikke institusjonenes arbeidsplaner og strategier.

I tidsbruksundersøkelsen blir respondentene bedt om å fordele arbeidsoppgavene sine i åtte hovedkategorier; undervisning, faglig veiledning, forskning og utviklingsarbeid (FoU), administrasjon, museumsvirksomhet, kunstnerisk virksomhet, formidling og «annet», se definisjoner i rapportens vedlegg 1.

Kategoriene er tett knyttet opp mot universitetenes og høyskolenes formål, som er definert i universitets- og høyskolelovens §1-1: a) *tilby høyere utdanning på høyt internasjonalt nivå*, b) *utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå*, samt c) *formidle kunnskap om virksomheten og utbre forståelse for prinsippet om faglig frihet og anvendelse av vitenskapelige og kunstneriske metoder og resultater, både i undervisningen av studenter, i egen virksomhet for øvrig og i offentlig forvaltning, kulturliv og næringsliv*. I tillegg skal institusjonene bidra til en miljømessig, sosialt og økonomisk bærekraftig utvikling.

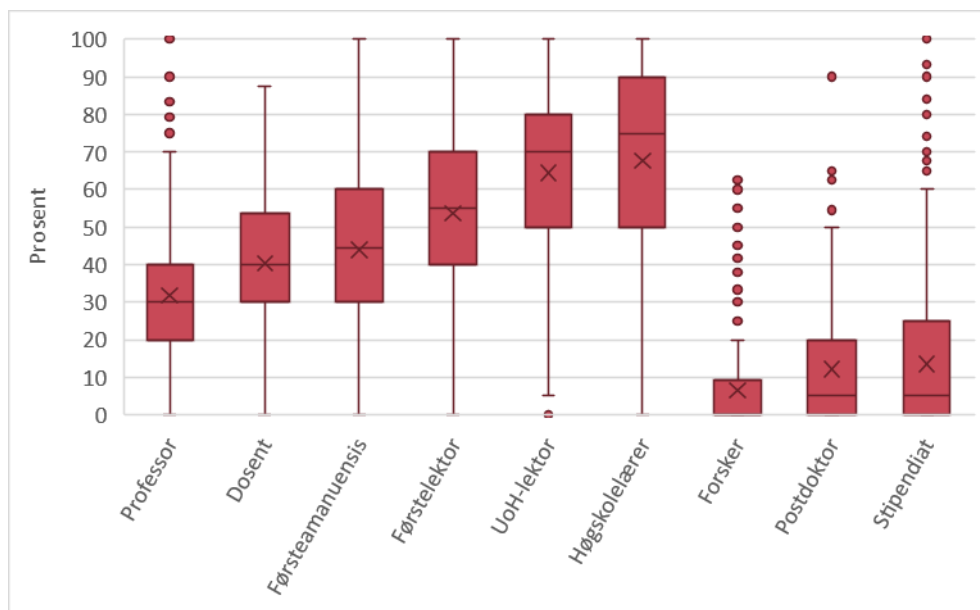
I lovens §1-4 angis dessuten et særlig ansvar for enkelte institusjoner, herunder at Universitetet i Bergen, Universitetet i Oslo, Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet og Universitetet i Stavanger har et særskilt nasjonalt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger¹⁰.

Figurene i dette delkapittelet gjengir hvordan respondentene i de ulike stillingskategoriene fordeler sin arbeidstid på hver av tidsbrukskategoriene. Boksene viser hvor hovedtyngden av tidsbruken ligger, streken i boksen angir medianen, mens krysset angir gjennomsnittsandelen. Der det er en sammenhengende strek, er det flere respondenter som angir samme verdi, mens prikkene i hver ende angir ekstremverdier («uteliggere») i form av enkelt svar.

¹⁰ For mer informasjon, se <https://www.unimus.no/>.

2.2.1 Tid til undervisning

Tid til undervisning omfatter *undervisning ved egen institusjon*, herunder tid til planlegging, forberedelse og gjennomføring av alle typer undervisning inkl. praksisveiledning ved egen institusjon. Kategorien inkluderer også tid til utvikling av undervisningsmateriale og studie-/fagplaner. Etterutdanningskurs e.l., arbeid med studieplaner, veiledning av bacheloroppgaver, konferansetimer, ekskursjoner, eksamensarbeid, bedømmelse av doktorgrader, eller lignende inngår også.



Figur 2.1 Andel tid til undervisning etter stilling i 2021. N=7 835.

NOTE: Boksene i figuren angir hovedtyngden av tidsbruken, streken angir medianen, mens krysset angir gjennomsnittsandelen. Sammenhengende lodde rett strek angir svar fra flere respondenter, mens prikkene angir ekstremverdier (enkelt svar).

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Høgskolelærer er stillingen med høyest andel tid brukt til undervisning, fulgt av universitets- og høgskolelektor og førstelektor, se figur 2.1. Dette er stillinger med fokus på undervisning, så dette er som forventet. Blant stillingene som fordeler arbeidstiden jevnere på undervisning og FoU, rapporterer førsteamanuensene om den høyeste undervisningsandelen.

Flertallet av professorene har oppgitt at de bruker mellom 20 og 40 prosent av sin arbeidstid til undervisning, og gjennomsnittlig tid til undervisning var i overkant av 30 prosent for professorene i 2021. Totalt 87 professorer, noe som tilsvarer nær 5 prosent av professorene, hadde ikke undervisning i 2021, mens 3 prosent oppga at de brukte 5 prosent eller mindre av arbeidstiden til undervisning.

Forskere og postdoktorer, som primært skal drive med FoU, hadde gjennomsnittlig den laveste andelen tid til undervisning. Blant postdoktorene oppga i overkant av 60 prosent at de underviste i 2021, men halvparten av disse brukte 15 prosent eller mindre av arbeidstiden til å undervise. For postdoktorene er det viktig

for en videre karriere i akademia å ha undervisningserfaring. Blant forskerne underviste under halvparten; og av de som hadde undervisning, brukte to tredjedeler 10 prosent eller mindre av arbeidstiden til undervisning.

Stipendiatene er normal tilsatt på 3- eller 4-års-kontrakter, hvor 4-årskontraktene som regel innebærer 25 prosent pliktarbeid i form av undervisning m.m. Stipendiatene har derfor en høyere gjennomsnittlig andel undervisningstid enn forskere og postdoktorer. 56 prosent av stipendiatene oppga at de underviste i 2021, og av disse brukte 70 prosent inntil en fjerdedel av arbeidstiden til å undervise. 10 prosent brukte minst halvparten av arbeidstiden til undervisning.

2.2.2 Tid til faglig veiledning

I tidsbruksundersøkelsen inkluderes faglig veiledning av mastergrads- og/eller doktorgradsstudenter i egen rubrikk. Veiledning av bachelorstudenter regnes som undervisning. Av figur 2.2 ser vi at gjennomsnittsverdien for tid brukt til faglig veiledning av master- og doktorgradsstudenter er høyest blant professorer med gjennomsnittlig 15 prosent av arbeidstiden, etterfulgt av førsteamanuenser som brukte om lag 10 prosent av arbeidstiden til denne typen veiledning. Over 90 prosent av professorene og om lag 80 prosent av førsteamanuensene oppga at de brukte tid på faglig veiledning i 2021. En av respondentene la inn følgende merknad, som viser at det har vært ekstra tidkrevende å følge opp studentene i korona-året:

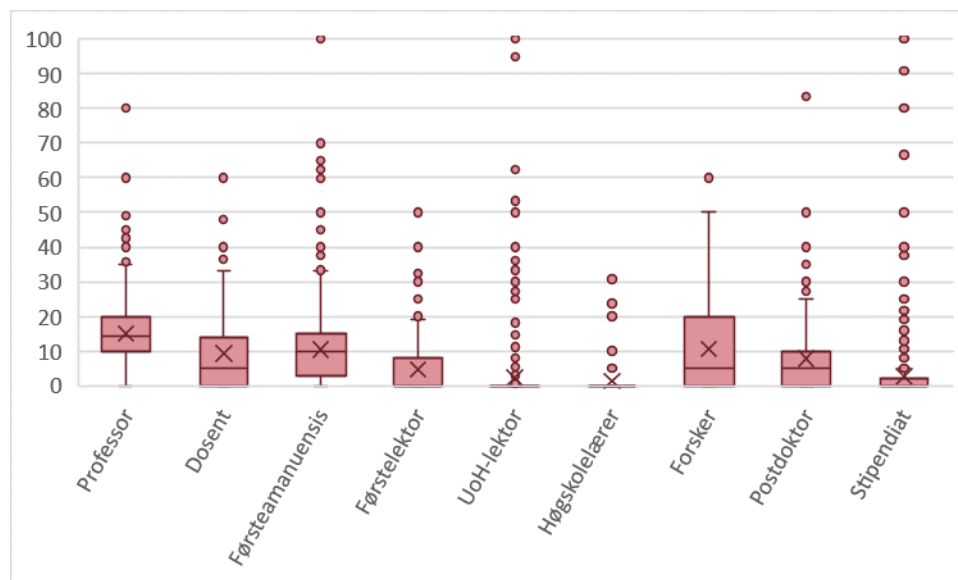
«Grunnet digitalisering av all undervisning, ble mye av arbeidet ekstra tidkrevende, samt at det krever mer å følge opp studentene. Mange studenter sliter både med motivasjon, konsentrasjon og noen har det ekstra tøft psykisk, slik at dette er tidkrevende.»

Forskere og postdoktorer deltar i veiledning av master- og doktorgradsstudenter og bruker i gjennomsnitt omtrent like mye tid til dette som førsteamanuenser, men andelen av disse som deltar i faglig veiledning er lavere, i overkant av 60 prosent. Også stipendiater deltar i noen grad i veiledning av masterstudenter; hver fjerde oppga at de hadde faglig veiledning i 2020/2021. Noen universitets- og høgskolelektorer er også involvert i faglig veiledning, men i gjennomsnitt er deres tidsbruk her svært lav.¹¹

Vi registrerer at enkelte har oppgitt at en veldig høy andel av arbeidstiden har blitt brukt til veiledning. Flere av disse har oppgitt grunner til dette i fritekstfeltet,

¹¹ Vi ser at noen få høgskolelærere også har oppgitt tid til faglig veiledning. Ansatte i denne stillingen har ikke mastergrad, og vil dermed normalt ikke være involvert i veiledning av verken master- eller doktorgradsstudenter, med mindre det dreier seg om praksisveiledning. Det kan også være at de har misforstått og har inkludert veiledning av bachelorstudenter her, eller at enkelte selv er i ferd med å ta en mastergrad, og dermed har inkludert veiledning de selv har mottatt.

for eksempel at de har vært delvis sykmeldt og at rest-arbeidstiden primært har blitt brukt til faglig veiledning. Vi har derfor valgt å ta med «uteliggere» i beregningene her.



Figur 2.2 Andel tid til faglig veiledning av master- eller doktorgradsstudenter etter stilling. N=7 835.

NOTE: Boksene i figuren angir hovedtyngden av tidsbruken, streken angir medianen, mens krysset angir gjennomsnittsandelen. Sammenhengende loddrett strek angir svar fra flere respondenter, mens prikkene angir ekstremverdier (enkelt svar).

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Respondenter som har oppgitt å ha veiledet master- eller doktorgradsstudenter i studieåret 2020–2021 fikk tilleggsspørsmål om hvor mange studenter de veiledet, samt i hvilken grad den faglige veiledningen av disse studentene hadde sammenheng med egen forskning.

Alle som veileder masterstudenter må selv ha hovedfag eller mastergrad, og for å veilede doktorgradsstudenter, må man normalt selv ha disputert. De fleste stipendiatene har hovedveileder og minst én biveileder. Kravet ved de fleste lærestedene er at minst én av veilederne skal ha tidligere erfaring fra ph.d.-veiledning, normalt frem til fullført doktorgrad. I retningslinjene for doktorgradsstudier ved et av de større universitetene heter det at «I tilfeller der det er hensiktsmessig og aktuelt som ved f.eks. nærings-ph.d., kan fakultetet i tillegg oppnevne en eller flere støtteveiledere som ikke fyller de formelle kompetansekravene til veiledere, men som innehar en konkret kompetanse som er avgjørende for gjennomføringen av prosjektet». Det er dermed mange som er involvert i faglig veiledning av doktorgradsstudentene, men graden av involvering varierer med hvilken veileder-rolle man har.

Tabell 2.2 viser at 60 prosent av respondentene oppga at de hadde veiledet enten master- eller doktorgradsstudenter i studieåret 2020/2021. Over 90 prosent av professorene hadde faglig veiledning, og i gjennomsnitt veiledet de

4 mastergradsstudenter og 2,7 doktorgradsstudenter. Førsteamanuensene veiledet 3,5 mastere og 1,4 doktorer, mens førstelektorene veiledet 3,6 mastere og 0,3 doktorer. Om lag 40 prosent av førstelektorene hadde faglig veiledning i 2020/2021. Førstelektorstillingen krever ikke doktorgrad, men tall fra Forskerpersonalregisteret for 2020 viser at om lag 10 prosent av førstelektorene hadde doktorgrad.

Tabell 2.2 Gjennomsnittlig antall masterstudenter og doktorgradsstudenter per veileder etter stilling i 2021, samt andel av respondenter i denne stillingen som oppga at de hadde faglig veiledning. N=7 643.

	Masterstudenter	Doktorgradsstudenter	Andel som veiledet master- eller doktorgradsstudenter
Professor	4,0	2,7	92 %
Førsteamanuensis	3,6	1,4	79 %
Forsker	1,9	1,7	62 %
Postdoktor	1,8	0,8	63 %
Førstelektor	3,6	0,3	43 %
Universitets- og høyskolelektor	3,1	..	21 %
Stipendiat	1,8	..	27 %
Totalt			60 %

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

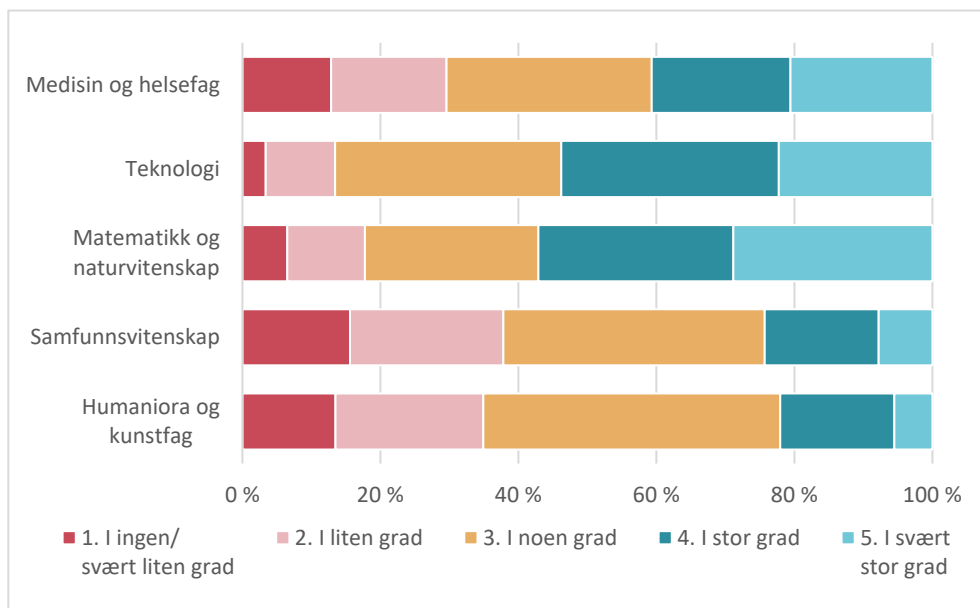
Om lag hver femte universitets- og høyskolelektor veiledet masterstudenter i 2020/2021, og disse veiledet i gjennomsnitt 3,1 mastere hver. Blant stipendiatene hadde om lag hver fjerde faglig veiledning, og de veiledet i gjennomsnitt 1,8 masterstudenter hver.

Vi ser av figur 2.3 at andelen som svarte at veiledningen av mastergradsstudenter i stor eller svært stor grad hadde sammenheng med egen forskning var størst innenfor teknologi og matematikk og naturvitenskap, etterfulgt av medisin og helsefag, samfunnsvitenskap og humaniora og kunsthøgskolen.

Dette mønsteret går igjen, i enda sterkere grad, når det gjelder veiledning av doktorgradsstudenter (figur 2.4). Tidligere undersøkelser har vist at doktorgradsstudenter innenfor teknologi og medisin og helsefag i større grad er tilsatt i kontrakter uten pliktarbeid, sammenlignet med andre fagområder (Reymert m.fl. 2017). Mange som er tilsatt på korte kontrakter, er tilknyttet eksternt finansierte prosjekter hvor forskerne jobber tettere i grupper. Veileder inngår som regel i prosjektgruppen. Det er ikke overraskende at en større andel av den faglige veiledningen innenfor fagområder som tradisjonelt jobber mer i team, og har høyere andel ekstern finansiering, anses å ha sammenheng med egen forskning.

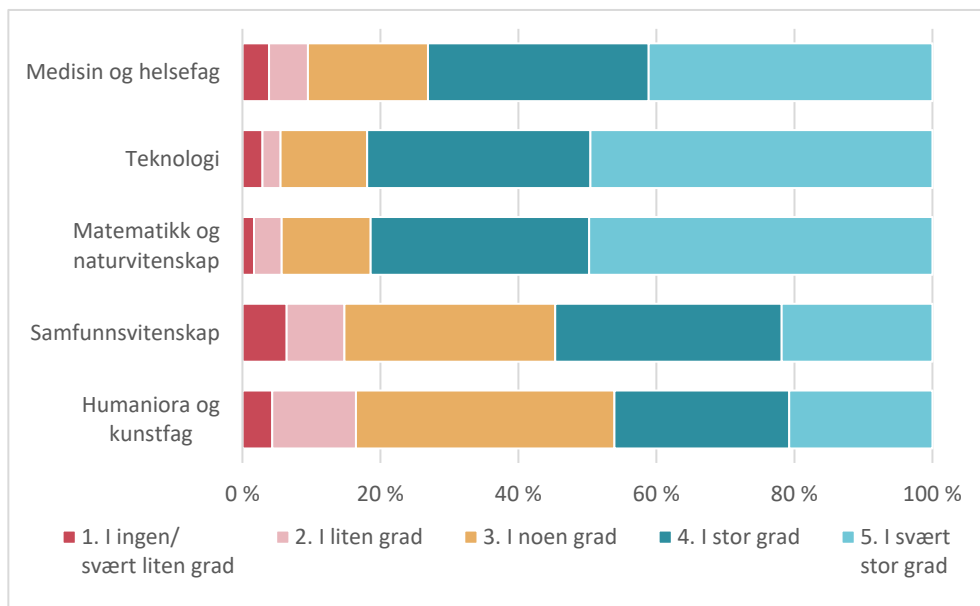
Som en av respondentene sier det: «Det er jo overlapp mellom veiledning av doktorgradskandidater og egen forskning når deres doktorgradsprosjekt er innenfor

ditt eget forskningsprosjekt. Det samme gjelder masterstudenter som skriver oppgave på dine forskningsdata.»



Figur 2.3 I hvilken grad den faglige veiledningen av masterstudenter har sammenheng med egen forskning etter fagområde. N=3 904.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

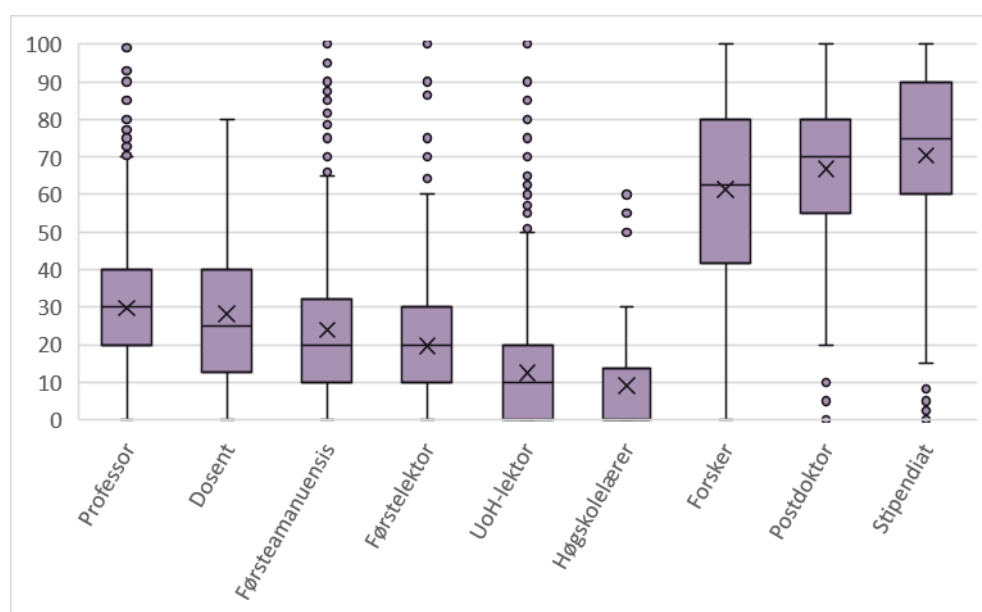


Figur 2.4 I hvilken grad den faglige veiledningen av doktorgradskandidater har sammenheng med egen forskning etter fagområde. N=2 800.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

2.2.3 Tid til FoU

Tid til FoU omfatter kun arbeid som er direkte knyttet til egen FoU, både egne prosjekter og ledelse eller assistanse ved andres prosjekter. Dette kan inkludere litteraturstudier, publisering av forskningsresultater, reiser, planlegging av Noe av det de utenlandske bruker mer tid på enn de norske er formidling fra virksomheten sin. prosjekter, administrasjon av FoU, deltakelse på konferanser og egne utdanningsaktiviteter. Vi ser av kommentarer i fritekstfeltet at noen respondenter er usikre på hvordan ulike gjøremål skal plasseres, men at tidsbruken er knyttet til egen FoU er med andre ord et nøkkelkriterium. Kategoriene har vært de samme gjennom mange år, men ordlyd på definisjoner og veiledninger gjennomgås og utbedres i forbindelse med hver undersøkelse.



Figur 2.5 Andel tid til FoU etter stilling i 2021. N=7 835.

NOTE: Boksene i figuren angir hovedtyngden av tidsbruken, streken angir medianen, mens krysset angir gjennomsnittsandelen. Sammenhengende lodde rett strek angir svar fra flere respondenter, mens prikkene angir ekstremverdier (enkelt svar).

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Av figur 2.5 ser vi at det er stipendiatene som med i gjennomsnitt 70 prosent bruker den aller høyest andel av arbeidstiden sin til FoU, etterfulgt av postdoktorer (67 prosent) og forskere (61 prosent). Professorene bruker i gjennomsnitt 30 prosent av tiden sin til FoU, dosenter 28 prosent og førsteamanuenser 24 prosent. I gjennomsnitt bruker universitets- og høgskolelektorer 13 prosent av tiden sin til FoU. Høgskolelekerne som har svart på undersøkelsen brukte i gjennomsnitt 9 prosent av arbeidstiden til FoU. Høgskolelekerne har i utgangspunktet ikke egen FoU som en del av sine arbeidsoppgaver, men de må holde seg oppdatert på forskningsfronten ettersom undervisningen skal være forskningsbasert, og vi ser altså at flere oppgir at de bruker tid til FoU. Høgskolelekerne som har svart på

tidsbruksundersøkelsen har sannsynligvis en høyere andel FoU enn de som ikke har svart, og det som er vanlig i stillingen.

Blant forskerne og postdoktorene oppga om lag 40 prosent at de brukte mer enn 75 prosent av arbeidstiden til FoU, tilsvarende gjaldt over halvparten av stipendiatene. Om lag 200 respondenter oppga at de brukte all arbeidstid på FoU; av disse var 150 stipendiater.

NIFU er i forbindelse med FoU-statistikken mest interessert i hvor mye tid som brukes til forskning og utviklingsarbeid (FoU). Denne informasjonen er et viktig grunnlag for utarbeidelse av FoU-statistikk for universitets- og høyskolesektoren.¹² Under følger et knippe kommentarer fra fritekstfeltet knyttet til FoU som i overveiende grad vitner om at tiden til FoU er under press:

«Høyt arbeidspress. Få oppgaver er berammet med tilstrekkelig tid. Gir lite rom for å jobbe med FoU og å kvalifisere seg videre.»

«Stillinga har 30 % til FoU, men eg opplev ikkje at det er rom for å gjennomføre det i arbeidstida.»

«Administrasjonsdelen vokser på bekostning av FoU.»

«Jobber mye ut over vanlig arbeidstid med forskning.»

«15 prosent prosjekttakkvisisjon (søknadsskriving) er ført opp under Forskning og utviklingsarbeid.»

«Koronasituasjon medført en enorm økning av administrative oppgaver og konstant endring av timeplaner osv. også at FoU tid blitt spist opp av undervisning/administrasjon.»

«Har egentlig 40 % FoU, men tid til andre aktiviteter må tas herfra.»

«Får gjort kjerneoppgaver innenfor arbeidstiden, men FoU-tiden bruker jeg kvel-der og helger på også.»

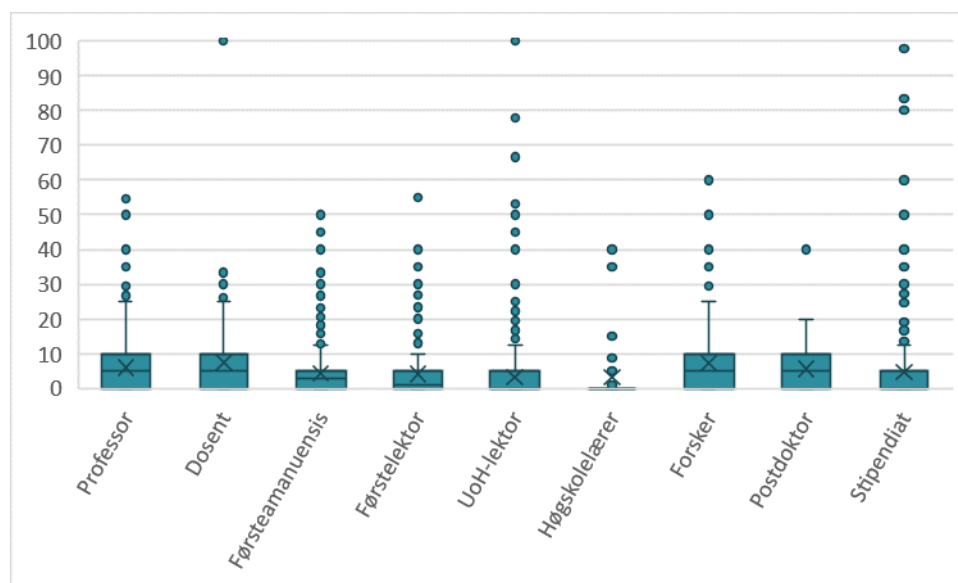
2.2.4 Tid til formidling

Formidling er definert bredt og omfatter foredrag, kronikker og populærvitenskapelig virksomhet, arbeid ved andre institusjoner (undervisning, veiledning, eksamensarbeid, arbeid med studieplaner) arbeid med lærebøker, medlemskap i sty-rer, komiteer, arbeid som redaktør/medarbeider i vitenskapelige tidsskrifter e.l., fagfellevurderinger, evaluerings- og bedømmelsesoppdrag.

¹² Det anbefales som «best practice» i OECDs Frascati manual å gjennomføre tidsbruksundersøkelser for å kartlegge andelen FoU i universitets- og høyskolesektoren.

Figur 2.6 viser at i gjennomsnitt bruker både professorer, dosenter, førsteamanuenser, forskere, postdoktorer og stipendiater alle omkring 5 prosent av arbeidstiden til formidling. Lektorer og høgskolelærere ligger litt under dette nivået.

Selv om gjennomsnittsverdiene er lave, er det enkelte som skiller seg ut med høy andel arbeidstid til formidling; noen ser til og med ut til å ha definert all arbeidstid som formidling. Vi har valgt å ta med disse «uteliggerne» i beregningene, ettersom respondentene selv har vurdert sine arbeidsoppgaver slik



Figur 2.6 Andel tid til formidling etter stilling i 2021. N=7 835.

NOTE: Boksene i figuren angir hovedtyngden av tidsbruken, streken angir medianen, mens krysset angir gjennomsnittsandelen. Sammenhengende lodde rett strek angir svar fra flere respondenter, mens prikkene angir ekstremverdier (enkelt svar).

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Om lag 60 prosent av respondentene oppga at de hadde arbeidsoppgaver i kategorien formidling i 2021. Høyest andel som oppgir at de formidler finner vi blant forskerne, professorene og postdoktorene (70 prosent), mens blant universitets- og høgskolelektorene var to tredjedeler ikke involvert i formidling. Tilsvarende gjaldt halvparten av stipendiatene og førstelektorene.

Det er mange respondenter som mener formidlingen har vært skadelidende det siste året, men som vi skal se i kapittel 4.1 over endringer i tidsbruk har andelen faktisk økt fra 2016 til 2020. Noen av kommentarene knyttet til formidling:

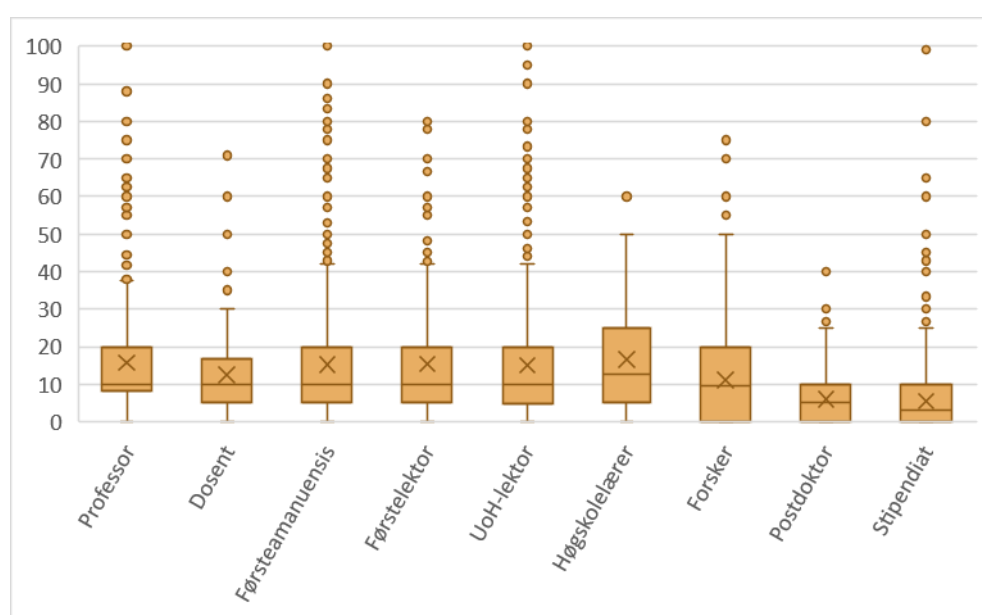
«Covid-situasjonen har vesentlig økt arbeidsbelastningen knyttet til utvikling, planlegging og gjennomføring av undervisning. Formidlingsaktiviteten har vært vesentlig lavere enn tidligere år. Totalt sett har det vært vanskeligere å få tid til forskning.»

«Jeg bruker mye tid på formidling, men har ikke satt av tid til formidling i min ordinære stilling, så formidlingsarbeid kommer egentlig på toppen av de 50 timene jeg anslår at jeg bruker i min hovedstilling.»

«Formidling og FoU skjer på eget initiativ i tillegg til ordinær arbeidstid.»

2.2.5 Tid til administrasjon

Administrasjon omfatter administrativt arbeid knyttet til verv, møter, rapportering, ledelse mv. ved egen institusjon, og som ikke naturlig inngår i noen av de øvrige kategoriene. Administrasjon av FoU inngår i tid brukt til FoU.



Figur 2.7 Tid til administrasjon etter stilling i 2021. N=7 835.

NOTE: Boksene i figuren angir hovedtyngden av tidsbruken, streken angir medianen, mens krysset angir gjennomsnittsandelen. Sammenhengende lodde rett strek angir svar fra flere respondenter, mens prikkene angir ekstremverdier (enkelt svar).

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

I gjennomsnitt er det høgskolelærerne som med nær 17 prosent oppgir å bruke den høyeste andelen av tiden sin til administrasjon. For øvrige stillinger ligger andelen mellom 12 og 16 prosent, mens postdoktorer og stipendiater bruker under halvparten av dette nivået. Medianverdiene er noe lavere, rundt 10 prosent for de faste vitenskapelige stillingene. Det er viktig å ta med seg at antallet høgskolelærere i undersøkelsen er lavt (73).

Som for de andre tidsbrukskategoriene er det en del avvikende svar fra respondenter som antagelig misforstår spørsmålene. Det virker usannsynlig at noen ansatte kun bruker tiden sin til administrasjon, selv om de oppgir dette i undersøkelsen. Noen av professorene, førsteamanuensene og UoH-lektorene kan imidlertid

være instituttleder eller dekaner. Det er mulig at disse svarer for den stillingen de har på åremål, og det kan forklare den høye andelen administrasjon enkelte i disse stillingene oppgir. Her følger noen av respondentenes kommentarer fra fritekstfeltet knyttet til administrasjon:

«Utviklingen har gått i retning av at mer og mer administrativt arbeid legges til det faglige ansatte. Det går ut over tiden til undervisningsforberedelse og FoU og dermed undervisningskvaliteten.»

«Dette kan jeg ikke tallfeste, men jeg vil si at det administrative i arbeidet tar svært lang tid, og at FoU-tiden er det som lider. Personlig arbeider jeg 1–2 timer utover arbeidstiden hver dag i store deler av året.»

2.2.6 Tid til andre arbeidsoppgaver

I tidsbruksundersøkelsen er tre andre hovedoppgaver også inkludert. Omfanget av disse er imidlertid så lite at vi velger å presentere disse oppgavene samlet. Disse tre er:

- Museumsvirksomhet: Omfatter forvaltningsoppgaver og tid medgått til samlingsarbeid og utstillinger.
- Kunstnerisk virksomhet: Omfatter skapende og utøvende virksomhet.
- Annet: All yrkesaktivitet relatert til din hovedstilling som ikke er tatt med over. For eksempel kan dette være profesjonell yrkesutøvelse knyttet til stillinger som psykolog, lege/, tannlege, jurist, konsulent e.l.

Museumsvirksomhet

Fem av universitetene har universitetsmuseer; Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, NTNU, UiT – Norges arktiske universitet og Universitetet i Stavanger. I alt 117 av respondentene, tilsvarende om lag 1 prosent, har oppgitt at de brukte tid til museumsvirksomhet i 2021. Flertallet av disse er ved de fem nevnte lærestedene, men det er også ansatte ved andre læresteder som oppgir at de har jobbet med museumsvirksomhet. Eksempler på dette er personale ved Universitetet i Agder; universitetet overtok ansvaret for Agder Naturmuseum og botanisk hage i 2018, men dette museet har ikke status som universitetsmuseum. Ved OsloMet er det også flere som oppgir at de har hatt museumsvirksomhet i skoleåret 2020/2021; her finnes flere ansatte som forsker på museumsvirksomhet, samt et etterutdanningstilbud i samarbeid med Teknisk museum og Utdanningsetaten i Oslo; «Skaperverksted i praksis for lærere». Det er også sannsynlig at ansatte ved universiteter og høyskoler har samarbeidet med museer rundt i landet, og har deltatt i museumsvirksomhet ved disse. Respondenter med museumsvirksomhet fordeler seg på alle stillinger, men det er flest professorer og førsteamanuenser.

Halvparten av respondentene som oppgir museumsvirksomhet oppgir humaniora som fagfelt. Det er også mange innenfor matematikk og naturvitenskap, noe som samsvarer med at flere av universitetsmuseene har naturhistoriske samlinger.

Kunstnerisk virksomhet

Personalet ved kunstutdanningene er ofte utøvende kunstnere, og vurderinger av kompetanse knyttes til deres kunstneriske virksomhet. Tidsbrukskategorien kunstnerisk virksomhet ble inkludert første gang i 2016-undersøkelsen, og må ikke forveksles med kunstnerisk utviklingsarbeid, som i mange sammenhenger sidestilles med FoU-arbeid¹³. Det er mulig noen av respondentene ikke har oppfattet dette skillet, eller de skiller ikke selv mellom kunstnerisk virksomhet og kunstnerisk utviklingsarbeid. Som en av respondentene sier det:

«Kunstnerisk virksomhet er lik FoU for min del.»

Fire prosent av respondentene oppga at de hadde kunstnerisk virksomhet som en del av sin arbeidstid i 2020/2021. Nær to tredjedeler av disse oppga humaniora som fagfelt. De øvrige fordelte seg omtrent likt på de resterende fagområdene. Respondenter med kunstnerisk virksomhet finnes i alle stillinger, men det er flest blant førsteamanuensene og universitets- og høyskolelektorene. Alle læresteder med utøvende kunstutdanning og musikkutdanning er representert som arbeidssted for respondenter som oppgir at de hadde kunstnerisk virksomhet.

Andre oppgaver

Totalt har 12 prosent av respondentene oppgitt at de hadde arbeidsoppgaver som falt i kategorien «annet» i 2020/2021. Noen har angitt disse oppgavene i kommentarfeltet, herunder yrkesutøvelse som studentprest eller sykepleier. Det er også flere som oppgir at de er helt eller delvis frikjøpte tillitsvalgte. Andre eksempler er pålagte studier i høyskolepedagogikk, «arbeid med program- og emneutvikling som det ikke tildeles timer til», «oppfølging av studenter i praksis» og tid medgått til flytting av kontor og utstyr. Søkning om forskningsmidler er også oppgitt som «annet», sammen med «teknisk arbeid slik som vedlikehold av rom og instrumenter pga. arbeidsgiver ikke tilbyr skikkelig hjelp på dette». I noen tilfeller har vi kodet om tid oppgitt under «annet» til en av de andre tidsbrukskategoriene, der det er tydelig at respondenten har misforstått, men vi har som hovedregel latt det stå

¹³ I Frascati-manualen, som definerer FoU-begrepet som benyttes internasjonalt, omfattes deler av det kunstneriske utviklingsarbeidet. Manualen skiller mellom kunstneriske uttrykk, forskning for kunstneriske formål og forskning på kunst. For å defineres som FoU må aktiviteten falle inn under definisjonen av FoU og oppfylle de fem grunnkriteriene; inneholde noe nytt, være kreativ, ha usikkerhet knyttet til resultatet, være systematisk og kunne overføres/reproduseres (OECD, 2015).

slik respondentene selv har fordelt tiden. Andelen arbeidstid medgått til kategorien «annet» varierer mellom 1 og 100 prosent. En tredjedel oppgir at de brukte mellom 5 og 9 prosent av arbeidstiden til «annet», 17 prosent brukte mindre enn 5 prosent og hver femte brukte mellom 10 og 15 prosent.

2.3 Tidsbruk etter stilling og fagområde

I det følgende ser vi på gjennomsnittsverdier for tidsbruksandelene. Vi har her delt inn stillingene i to hovedgrupper av stillinger:

- faste vitenskapelige og faglige stillinger, herunder professor, dosent, førsteamanuensis, førstelektor, universitets- og høskolelektor og høskolelærer
- midlertidige stillinger med høy andel FoU, herunder postdoktor, forsker, doktorgradsstipendiat og vit.ass.

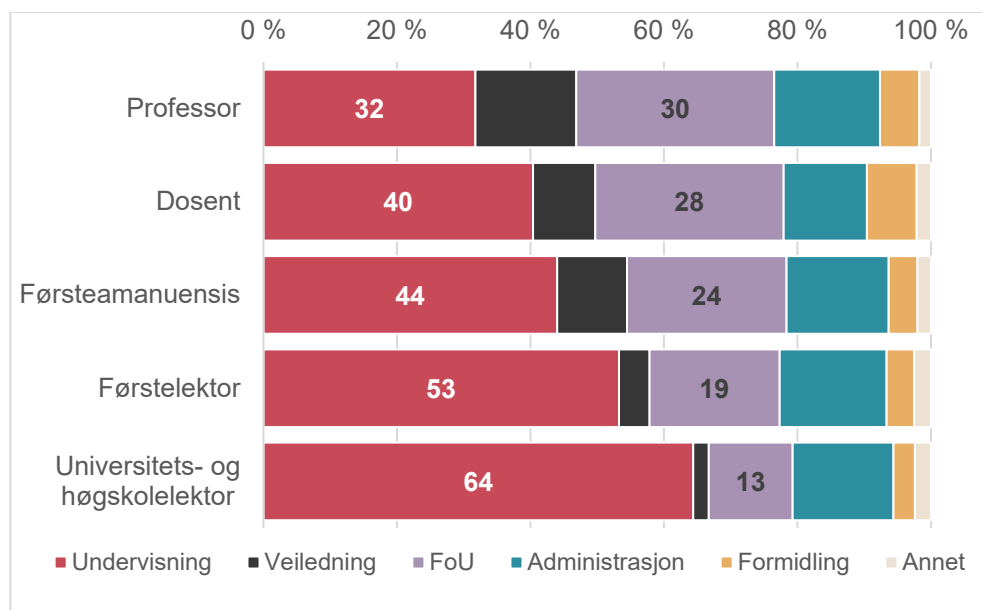
I den første gruppen har alle undervisning som en del av stillingen. Hvorvidt personer i disse stillinger utfører FoU varierer, men alle ansatte i førstestilling, det vil si professor, dosent, førsteamanuensis og førstelektor, har som hovedregel en FoU-komponent i sin stilling.

2.3.1 Stilling

Figur 2.8 viser tidsbruken for de faste vitenskapelige stillingene. Høskolelærere og universitets- og høskolelektorene (inkl. amanuensis og spesialiststillinger tilknyttet profesjonsutdanningene) bruker mest tid til undervisning. Dette er stillinger som ikke krever doktorgrad, og som i all hovedsak har lav andel tid avsatt til FoU. De ansatte i disse stillingene bruker også lite tid til veiledning av master- og doktorgradsstudenter. Lavest andel tid brukt på undervisning har professorene, fulgt av dosenter og førsteamanuenser.

Professorene har oppgitt den høyeste FoU-tiden blant de faste stillingene (30 prosent), fulgt av dosentene (28 prosent), men professorene bruker betydelig mer tid til faglig veiledning enn dosentene. Også førsteamanuensene (24 prosent FoU-tid) bruker mer tid enn dosentene på faglig veiledning.

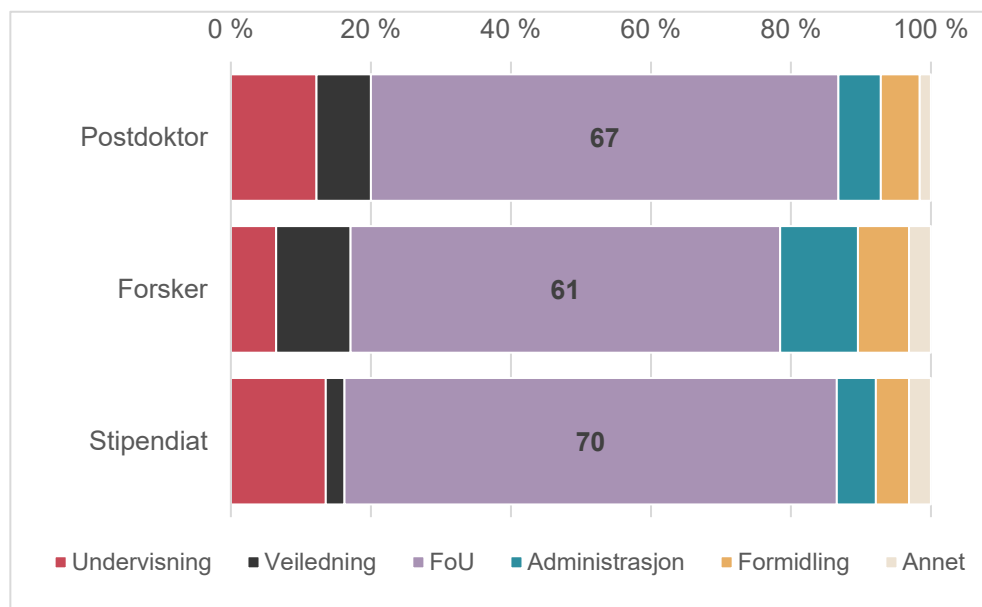
Andelen tid brukt til administrasjon er relativt lik blant stillingene med høy undervisningsandel og varierer mellom 12 og 16 prosent. Forskere og dosenter bruker mest tid på formidling (7 prosent), herunder foredrag, arbeid med lærebøker, populærvitenskapelig virksomhet, medlemskap i styrever, komiteer, evaluerings- og bedømmelsesoppdrag, samt undervisning, veiledning, eksamensarbeid og arbeid med studieplaner ved andre institusjoner. Professorer og dosenter brukte 6–7 prosent av arbeidstiden til slike utadrettede oppgaver. Kategorien Annet, som blant annet omfatter arbeidstid brukt til profesjonell yrkesutøvelse, utgjorde om lag 2 prosent for alle stillingene i figur 2.8.



Figur 2.8 Tidsbruk i 2021 for faste faglige stillinger: professor, dosent, førsteamanuensis, førstelektor og universitets- og høyskolelektor. N=5 921.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Figur 2.9 omfatter midlertidige stillinger. Postdoktor, forskerstillinger og stipendiater oppga alle en høy FoU-andel i stillingen i 2021. Andelen tid til FoU varierte mellom 61 og 70 prosent.



Figur 2.9 Tidsbruk i 2021 for midlertidige stillinger: postdoktor, forsker i åremålsstilling og stipendiat. N=1 847.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Høyest andel FoU-tid hadde som nevnt stipendiatene. Stipendiatene oppga at de i gjennomsnitt brukte 14 prosent av arbeidstiden til undervisning ved egen

institusjon. Lavest andel tid til undervisning av de midlertidige stillingene oppgir forskerne (6 prosent). Disse er da også primært ansatt i tilknytning til eksternt finansierte forskningsprosjekter.

Om postdoktorene skal nå opp i konkurransen om utlyste førsteamanuensisstillinger, må de ha undervisningserfaring. Av de 283 postdoktorer som deltok i Tidsbruksundersøkelsen, svarte litt over halvparten at de underviste i 2021. Tilsvarende gjaldt 30 prosent av forskerne.

Både postdoktorene og forskerne oppga at de i gjennomsnitt brukte henholdsvis 8 og 11 prosent av arbeidstiden på faglig veiledning i 2021. En tredjedel av forskerne og 60 prosent av postdoktorene veiledet master- eller doktorgradsstudenter dette året, mens en fjerdedel av stipendiatene hadde veiledet mastergradsstudenter. Det er med andre ord mange av postdoktorene og forskerne, og en god del av stipendiatene, som deltar i faglig veiledning, men de bruker mye mindre tid på denne aktiviteten enn personer i førstestilling.

Ekstern finansiering

Vi har sett nærmere på FoU-tid for stipendiater, postdoktorer og forskere og hvilken finansiering disse har. Av tabell 2.2 fremgår det at det gjennomgående var det eksternt finansierte personalet som oppga høyest andel tid brukt til FoU. Aller høyest var andelen blant stipendiater, hvor de med ekstern finansiering brukte 77 prosent av tiden til FoU og de som var finansiert over basisbevilgningen brukte 69 prosent. Blant postdoktorene brukte de eksternt finansierte i gjennomsnitt 67 prosent av tiden til FoU, mens eksternt finansierte forskere brukte 61 prosent. Tilsvarende brukte basisfinansierte postdoktorer 63 prosent av arbeidstiden til FoU, mens basisfinansierte forskere brukte 57 prosent.

Tabell 2.3 Gjennomsnittlig andel ukentlig arbeidstid til FoU blant stipendiater, postdoktorer og forskere etter type finansiering. Prosent. N=1 838.

	Totalt	Ekstern finansiering	Basisbevilgning
Stipendiat	70	77	69
Postdoktor	67	71	63
Forsker	61	65	57

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Det er en forskjell i tid til FoU mellom de med ekstern finansiering og de med finansiering over basisbevilgningen på 8 prosentpoeng for alle stillingene i tabellen.

Fast eller midlertidig stilling

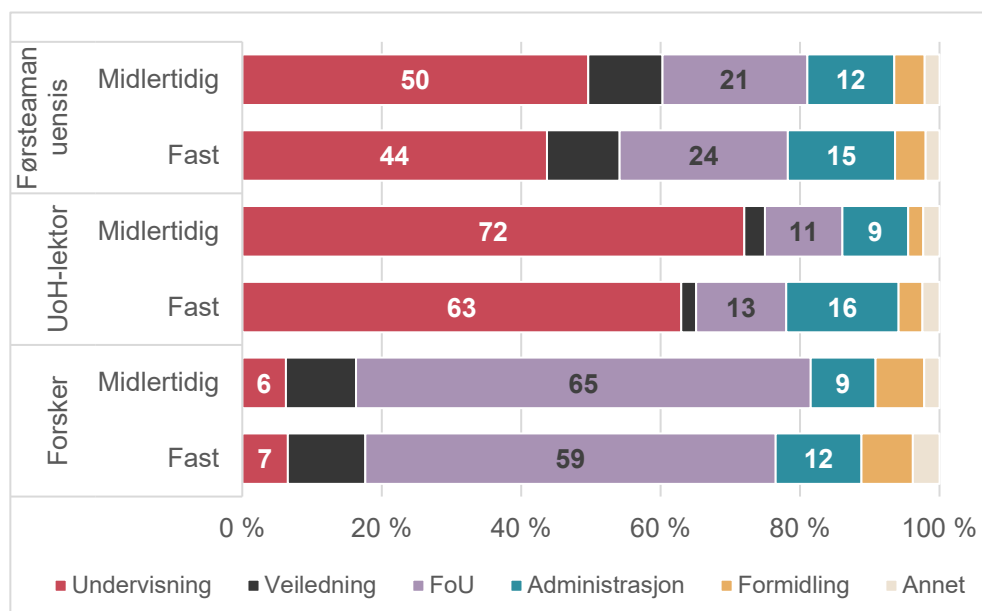
I undersøkelsen ble respondentene bedt om å angi om der er ansatt i fast eller midlertidig stilling. Vi ønsket å se nærmere på hvorvidt det var forskjeller i

tidsbruk for de faste og de midlertidig ansatte, men dette viste seg å være vanskelig, fordi svært få ansatte i enkelte stillinger oppga at de var midlertidige. Blant dosentene som svarte på undersøkelsen var for eksempel alle fast ansatt. Vi har imidlertid sett nærmere på tre stillinger hvor antallet midlertidige var høyt nok; førsteamanuensis, forsker og universitets- og høyskolelektorer, se figur 2.10.

For førsteamanuensene ser vi at de som er i midlertidig stilling har en klart høyere andel tid til undervisning. De har noe mindre FoU-tid, og mindre tid til administrasjon. Samtidig har faste og midlertidige førsteamanuenser like mye tid til faglig veiledning, formidling og «annet».

Vi ser samme bilde for universitets- og høyskolelektorene; de midlertidige har en betydelig høyere andel tid til undervisning, og samtidig mindre tid til FoU og administrasjon. Her er det spesielt administrasjon de faste gjør mye mer av enn de midlertidige. De faste universitets- og høyskolelektorene oppgir også noe mer tid til formidling enn de midlertidige.

Midlertidig ansatte, som for førsteamanuensis og universitets- og høyskolelektorer i stor grad dreier seg om vikariater, underviser gjennomgående mer enn de faste. Noen av førsteamanuensene vikarierer muligens for personer i forskningspermisjon, og vil dermed få lite eller ingen egen FoU-tid. De midlertidige får, ikke overraskende, færre administrative oppgaver. Det er nesten mer overraskende at de har såpass høy andel tid til administrasjon, hvis de bare skal være ved institusjonen en kortere periode.



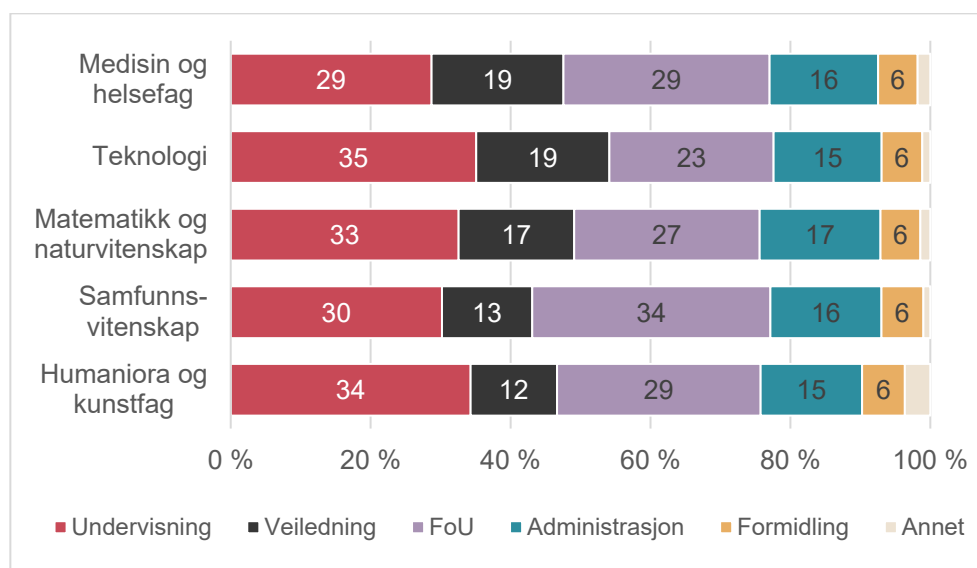
Figur 2.10 Tidsbruk i 2021 for førsteamanuensis, universitets- og høyskolelektor og forsker etter hvorvidt stillingen er fast eller midlertidig. N=3 748.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Ser vi nærmere på forskerne, er bildet litt annerledes. Forskerstillinger er som regel knyttet til eksternt finansierte prosjekter, hvor mange forskere er avhengig av å skaffe finansiering for å beholde stillingen. Stillingen er bare fast så lenge de har finansiering. Vi ser at de midlertidige forskerne har en betydelig høyere andel tid til FoU enn de faste. Også her ser vi at de faste har en høyere andel tid til administrasjon. De faste har marginalt mer undervisning, og de bruker litt mer tid til faglig veiledning og formidling.

2.3.2 Fagområde

Tidsbruken varierer mellom stillingene, og sammensetningen av personalet påvirker dermed også fagområdenes tidsbruksfordeling. Figur 2.11 viser svarene til professorer etter fagområde.



Figur 2.11 Tidsbruk for professorer i 2021 etter fagområde¹. N=1 845.

¹ Matematikk og naturvitenskap omfatter også landbruksfag, fiskerifag og veterinærmedisin.

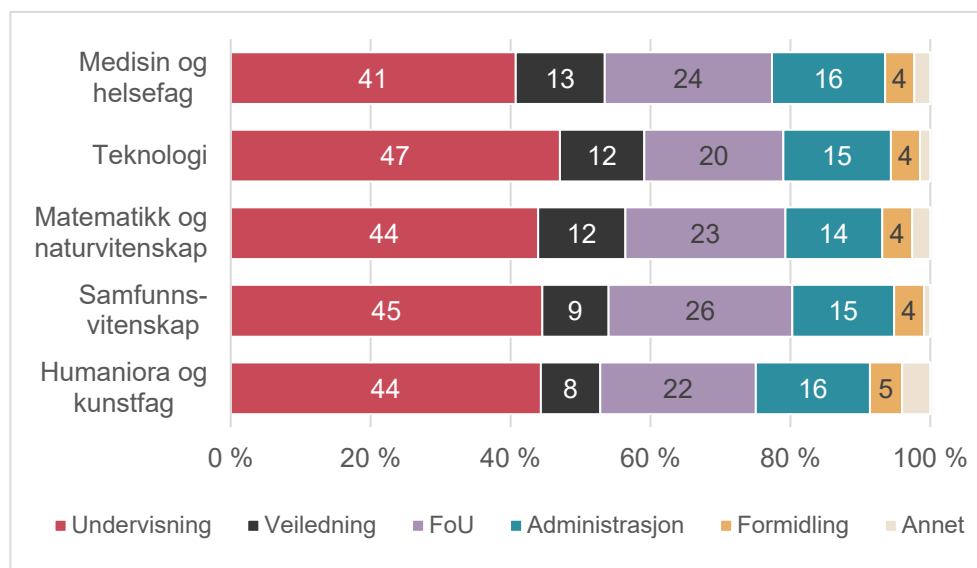
Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Det er innenfor samfunnsvitenskap, humaniora og kunsthøgskolefag, samt medisin og helsefag vi finner de høyeste oppgitte andelen FoU-tid blant professorene. Lavest andel finner vi innenfor teknologi. Innenfor teknologi rapporterer personalet i førstestilling den høyeste andelen tid brukt til undervisning, 35 prosent, samt 19 prosent av tiden til faglig veiledning. De bruker dermed godt over halvparten av sin arbeidstid til studentrelaterte aktiviteter.

Også innenfor humaniora og kunsthøgskolefag og matematikk og naturvitenskap bruker personalet om lag 1/3 av arbeidstiden til undervisning. Innenfor matematikk og naturvitenskap er det også en høy andel veiledning (17 prosent), mens

professorer innenfor humaniora og kunstfag bruker noe mindre tid til veiledning, men mer innenfor kategorien annet, der kunstnerisk virksomhet inngår.

Andelen tid brukt til formidling og administrasjon er relativt lik for professorer innenfor alle fagområdene, med henholdsvis 6 og 15–17 prosent.



Figur 2.12 Tidsbruk for førsteamanuenser i 2021 etter fagområde¹. N=2 029.

¹ Matematikk og naturvitenskap omfatter også landbruksfag, fiskerifag og veterinærmedisin.

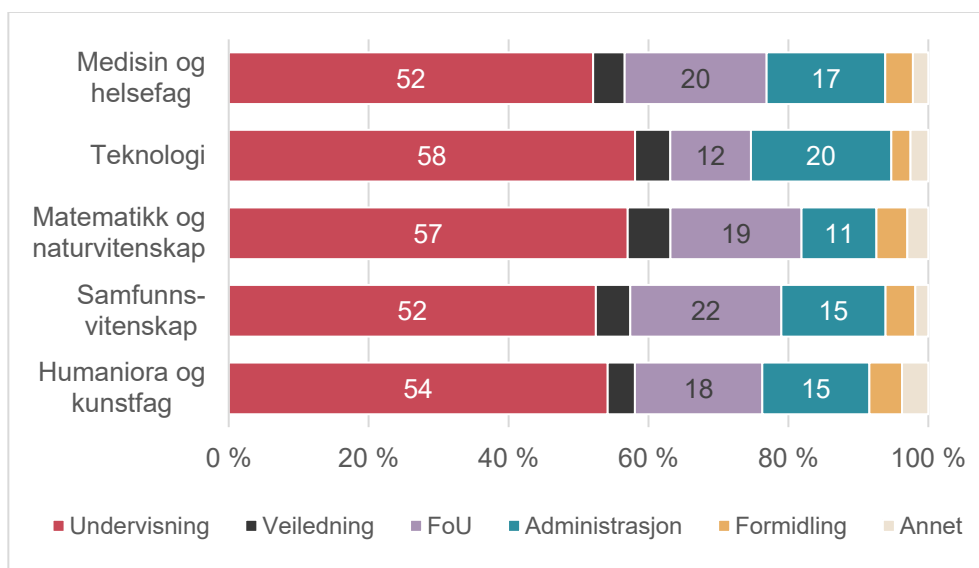
Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Blant førsteamanuensene er det innenfor samfunnsvitenskap vi finner den høyeste andelen tid brukt til FoU, men nivået er med 26 prosent litt lavere enn blant professorene. Nest høyeste andel tid brukt til FoU finner vi for førsteamanuenser innenfor medisin og helsefag med 24 prosent og matematikk og naturvitenskap med 23 prosent.

Førsteamanuensene innenfor teknologi oppgir den laveste tiden til FoU med 20 prosent og som samtidig har den høyeste andelen tid brukt til undervisning på 47 prosent. For førsteamanuensene generelt er tid brukt til undervisning om lag 10 prosentpoeng høyere enn blant professorene.

Førstelektorene bruker alle over halvparten av tiden til undervisning, se figur 2.13. Aller mest undervisning oppgir førstelektorene innenfor teknologi og matematikk og naturvitenskap med henholdsvis 58 og 57 prosent.

Når det gjelder tid til FoU er det også for førstelektorer innenfor samfunnsvitenskap vi finner den høyeste andelen med 22 prosent, mens andelen er lavest innenfor teknologi med 12 prosent.

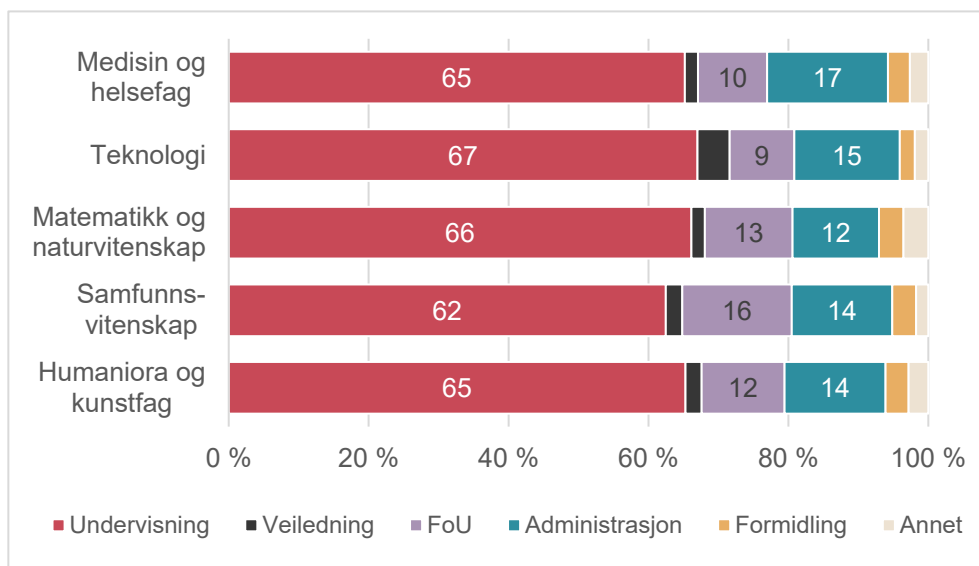


Figur 2.13 Tidsbruk for førstelektorer i 2021 etter fagområde¹. N=454.

¹ Matematikk og naturvitenskap omfatter også landbruksfag, fiskerifag og veterinærmedisin.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

For førstelektorene varierer tid brukt til administrasjon mellom 11 prosent innenfor matematikk og naturvitenskap og hele 20 prosent innenfor teknologi. Det var også førstelektorene innenfor matematikk og naturvitenskap som oppga den høyeste andelen tid brukt til veiledning av master- og doktorgradsstudenter med 6 prosent. Kategoriene annet og formidling varierte mellom 2 og 5 prosent. Humaniora og kunsthøgskolefag hadde den høyest andelen formidling med 5 prosent.

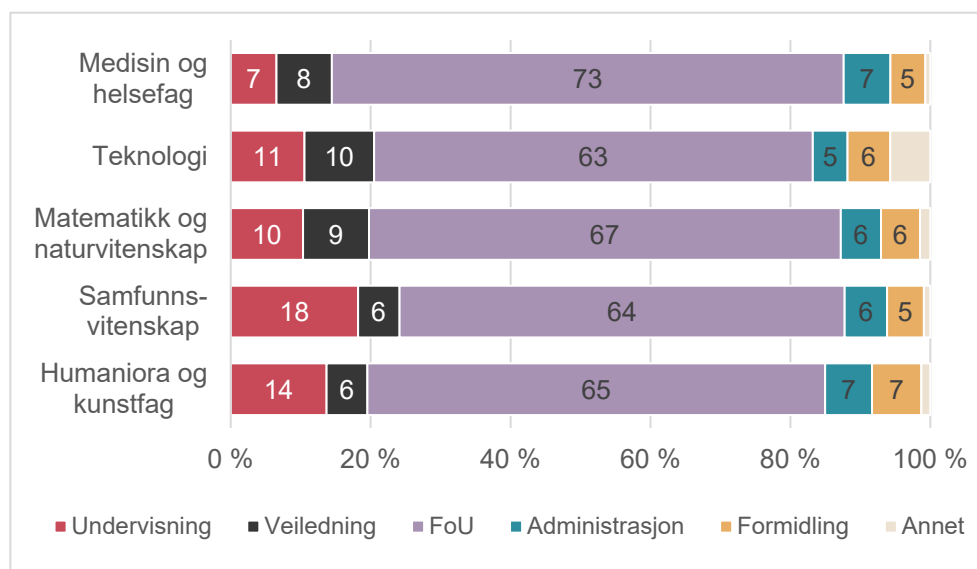


Figur 2.14 Tidsbruk for universitets- og høyskolelektor i 2021 etter fagområde¹. N=1 378.

¹ Matematikk og naturvitenskap omfatter også landbruksfag, fiskerifag og veterinærmedisin.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

For universitets- og høgskolelektorene dominerte tidsbruk innenfor undervisning med 67 prosent blant teknologene og 62 prosent for samfunnsvitenskap. Samfunnsvitenskap var igjen fagområdet der respondentene oppga høyest andel tid brukt til FoU med 16 prosent. For både formidling og annet-kategorien varierte tidsbruken mellom 2 og 4 prosent.



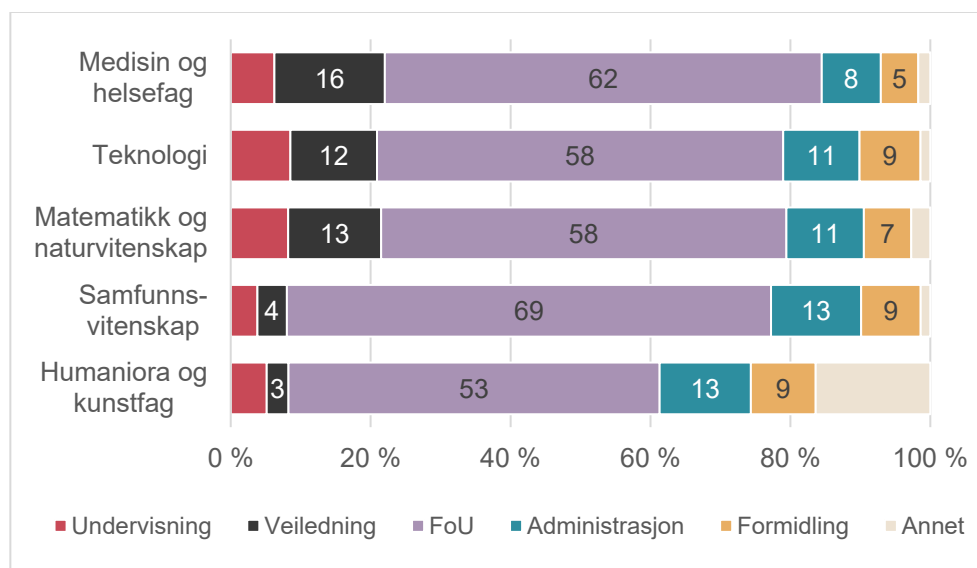
Figur 2.15 Tidsbruk for postdoktorer i 2021 etter fagområde¹. N=283.

¹ Matematikk og naturvitenskap omfatter også landbruksfag, fiskerifag og veterinærmedisin.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

For postdoktorene er det innenfor medisin og helsefag vi finner den høyeste andelen oppgitt tid brukt til FoU med 73 prosent, mens teknologi hadde den laveste andelen med 63 prosent. Til forskjell fra de faste stillingene var det innenfor samfunnsvitenskap undervisningskategorien som var størst med 18 prosent, mens andelen administrasjon var den minste med 6 prosent. Postdoktorene oppga mellom 5 prosent (teknologi) og 7 prosent (humaniora og kunsthøgskolefag og medisin og helsefag) tid brukt til administrasjon. Også formidling varierte mellom 5 prosent (medisin og helsefag) og 7 prosent (humaniora og kunsthøgskolefag). I annet-kategorien oppga postdoktorene å bruke om lag 1 prosent av tiden; her var teknologi et unntak med 5 prosent. Hver tredje teknologipostdoktor har oppgitt tid i kategorien «annet», men de har i liten grad spesifisert hva dette dreier seg om.

Blant forskerne er det også FoU-tiden som er den største tidsbrukskategorien, varierende fra 53 prosent for humaniora og kunsthøgskolefag til 69 prosent oppgitt av forskere innenfor samfunnsvitenskap. Forskere innenfor alle fagområder oppgir også tid brukt til undervisning; varierende fra 4 prosent innenfor samfunnsvitenskap til 9 prosent innenfor teknologi.



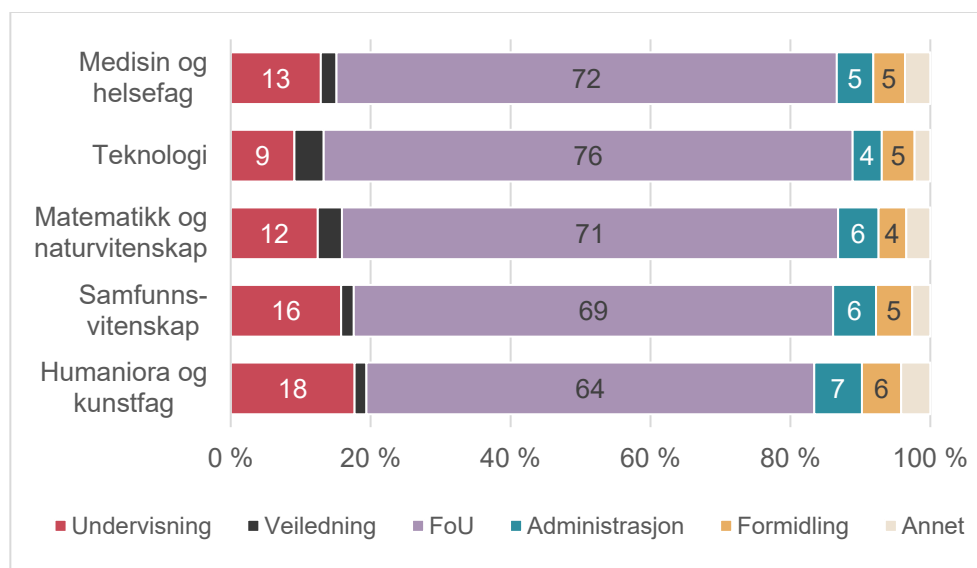
Figur 2.16 Tidsbruk for forskere i 2021 etter fagområde¹. N=358.

¹ Matematikk og naturvitenskap omfatter også landbruksfag, fiskerifag og veterinærmedisin.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Innenfor samfunnsvitenskap og humaniora og kunstfag brukte forskerne lite tid til veiledning, kun 3–4 prosent, mens andelen til veiledning lå på 12–13 prosent for teknologi, matematikk og naturvitenskap og 16 prosent for medisin og helsefag. Forskere innenfor medisin og helsefag oppga noe mindre tid brukt til formidling og administrasjon enn øvrige fagområder. Forskere innenfor humaniora og kunstfag utmerker seg med en høy andel innenfor annet-kategorien. Her inngår både museumsvirksomhet og kunstnerisk virksomhet, noe som tar mer av arbeidstiden til forskere i humaniora og kunstfag enn det gjør innenfor andre fagområder.

For den siste kategorien av midlertidige stillinger, stipendiatene, er det også FoU-tiden som dominerer, se figur 2.17. Aller mest tid til FoU bruker stipendiatene innenfor teknologi med 76 prosent, mens andelen er 64 prosent for humaniora og kunstfag. Stipendiatenes tid brukt til undervisning varierer mellom 9 prosent for teknologi og 18 prosent for humaniora og kunstfag. Stipendiatene er i liten grad involvert i veiledning; teknologi har mest med 4 prosent, men fagområdet har samtidig lavest andel tid brukt til administrasjon med samme prosentandel. Stipendiatene bruker mellom 4 og 6 prosent av tiden til formidling og mellom 2 og 4 prosent til annen virksomhet.



Figur 2.17 Tidsbruk for stipendiater i 2021 etter fagområde¹. N=1 197.

¹ Matematikk og naturvitenskap omfatter også landbruksfag, fiskerifag og veterinærmedisin.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

2.4 Tidsbruk etter institusjon og institusjonstype

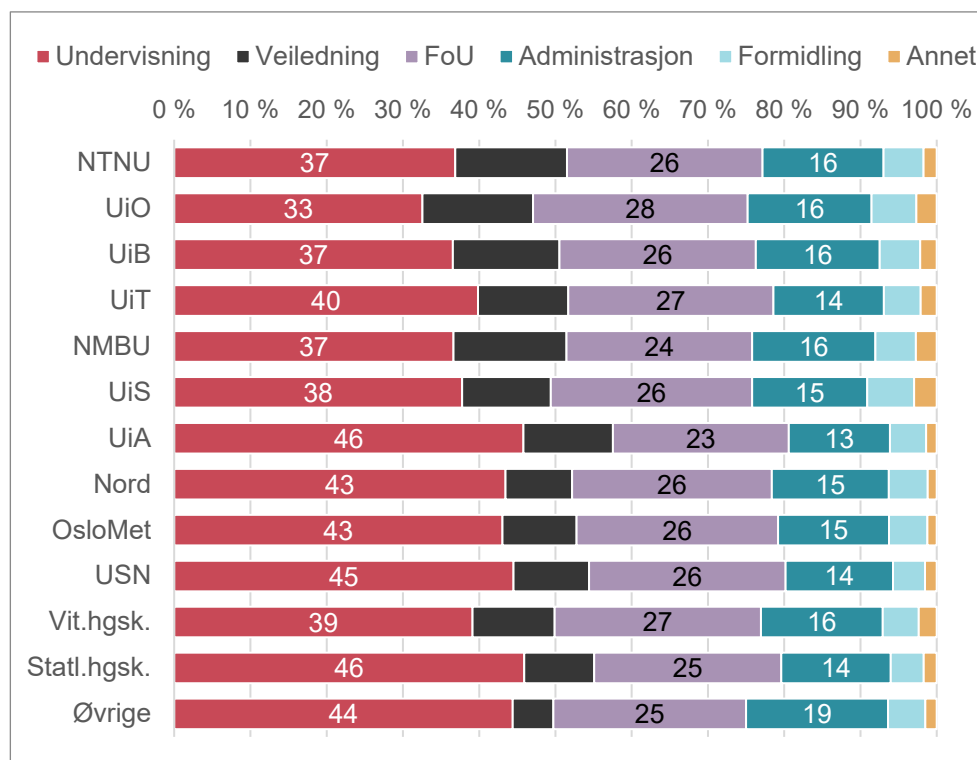
Tidsbruken blant personalet i førstestilling er relativt lik ved lærestedene, men med noen klare forskjeller. Undervisning er overalt oppgitt å være den største tidsbrukskategorien, men den oppgitte andelen varierer fra 33 prosent ved UiO til 46 prosent ved statlige høyskoler og UiA.

Tid til veiledning er høyest for NTNU, UiT, NMBU med 15 prosent, mens andelen kun er 5 prosent for gruppen av øvrige læresteder. De største, eldste universitetene har flest stipendiater, og det er derfor ikke overraskende at de ansatte her bruker en høyere andel av sin arbeidstid til faglig veiledning. Øvrige høyskoler har på den annen side svært få stipendiater, og har heller ikke egne doktorgradsprogram, slik at veiledningen her er knyttet til masterstudenter heller enn doktorgradsstudenter.

Tid brukt til FoU oppgis å være høyest ved UiO (28 prosent), tett fulgt av UiT og de vitenskapelige høyskolene med 27 prosent. Gjennomsnittlig andel av tid brukt til FoU for personalet i førstestilling er 26 prosent, og det er dette nivået de fleste andre lærestedene befinner seg på. Andelen er marginalt lavere ved statlige høyskoler og øvrige læresteder og lavest ved NMBU med 24 prosent og UiA med 23 prosent.

Tid brukt til formidling var relativt lik, mellom 4 prosent ved USN og statlige høyskoler opp til 6 prosent for UiO og UiS. Tid brukt til annet var høyest ved UiO, NMBU og UiS med 3 prosent.

Fagsammensetningen ved de ulike institusjonene vil påvirke fordelingen av tidsbruk. NTNU har mange ansatte i førstestilling innenfor teknologi, og vi så i kapittel 2.3.2 at teknologene i førstestilling gjennomgående oppga å bruke mer tid til undervisning og mindre tid til FoU enn hva tilfellet var for andre fagområder.



Figur 2.18 Tidsbruk i 2021 for personale i førstestilling¹ etter institusjon². Prosent. N=4 496.

¹ Omfatter professor, dosent, førsteamanuensis og førstelektor.

² Vitenskapelige høyskoler omfatter Norges Handelshøyskole, Norges idrettshøgskole, Norges musikkhøgskole, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo, Høgskolen i Molde, Kunsthøgskolen i Oslo, MF vitenskapelig høyskole, Handelshøyskolen BI og VID vitenskapelige høyskole. Statlige høyskoler omfatter Høgskolen i Innlandet, Høgskulen på Vestlandet, Høgskulen i Volda, Høgskolen i Østfold og Samisk høyskole. Øvrige høyskoler omfatter Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning, Politihøgskolen, KRUS, Høyskolen Kristiania, NLA høyskolen, Lovisenberg Diakonale Høgskole, Fjellhaug Internasjonale Høgskole, Ansgar Høyskole, Bergen Arkitektshøgskole, Høgskolen for grøn utvikling, Høyskolen for ledelse og teologi, Høyskolen for dansekunst, Barrat Due musikk institutt, Oslo Nye Høyskole (tidl. Bjørknes Høyskole), NSKI Høyskole og Steinerhøyskolen.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Grunnlagstallene til figur 2.18 finnes i vedleggstabell V.1.

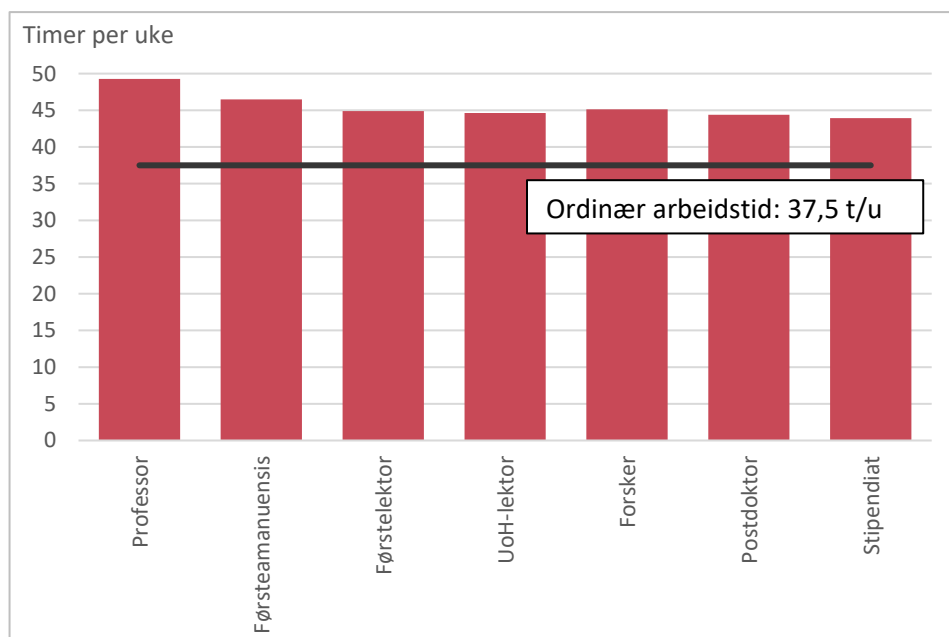
3 Arbeidstidens lengde

Dette kapitlet omhandler lengden på arbeidstiden for de vitenskapelig ansatte ved universiteter og høyskoler. I undersøkelsen ble respondentene bedt om å anslå hvor mange timer per uke de i gjennomsnitt arbeidet i sin hovedstilling i studieåret 2020–2021, også utover normal arbeidstid. Generelt jobber de betydelig mer enn den ordinære avtalefestede arbeidstiden på 37,5 timer per uke, og også langt over de 40 timene arbeidsmiljøloven setter som øvre grense for alminnelig arbeidstid. Dette viser også tidligere tidsbruksundersøkelser (NIFU 2018, AFI 2012). I dette kapitlet ser vi på arbeidstidens lengde etter stilling og fagområde. Forskjeller mellom kjønnene og mellom norske og ikke-norske ansatte omtaler vi i kapittel 5. Les om fordelingen mellom tidsbrukskategoriene i kapittel 2.

3.1 Arbeidstid og stillingskategorier

Arbeidsuker som er betydelig lengre enn ordinær arbeidstid er vanlig for alle stillingstypene i undersøkelsen, men vi ser at stillinger med mye FoU-tid som regel medfører lengre arbeidstid enn stillinger med mye undervisning. Vi vet ikke hvorvidt eller hvor mye koronapandemien har påvirket arbeidsukas lengde for de ansatte ved universiteter og høyskoler. I kapittel 4.2 kan du lese mer om koronapandemiens betydning for FoU-tiden, men vi har ikke data på hvorvidt de ansatte brukte mer tid på jobben sin enn normalt på grunn av korona. Et hovedbilde fra undersøkelsen av hvilke effekter koronapandemien hadde for sektoren (Solberg m.fl. 2021) var at undervisning og administrasjon tok mer tid enn tidligere, mens det ble mindre tid til FoU. Det er derfor mulig at dette innebærer lengre arbeidsuker for mange i undervisningstunge stillinger.

Figur 3.1 viser at professorene oppgir å arbeide mest: i gjennomsnitt 49,3 timer per uke. Også førsteamanuensene og personer i forskerstillinger hadde i 2021 arbeidsuker på over 45 timer. Stipendiatene jobbet minst av de vitenskapelige ansatte, men hadde fortsatt en gjennomsnittlig arbeidsuke på nesten 44 timer.



Figur 3.1 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter stilling¹. N=6 486.

¹ Omfatter kun personer med 100 prosent stilling.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

I Doktorgradsundersøkelsen (Reiling m.fl. 2020) ble doktorer som disputerte i 2013, 2014 og 2015 spurt om hvor mange timer de arbeidet per uke i 2019. Respondentene tilknyttet universiteter og høyskoler oppga at de i gjennomsnitt jobbet 45 timer i en normal arbeidsuke. Personene som deltok i doktorgradsundersøkelsen er i tidsbruksundersøkelsen primært tilsatt som postdoktorer, forskere og førsteamanuenser i 2021, og hvis respondentene i Doktorgradsundersøkelsen er representative for ansatte i disse stillingene, kan det se ut som om antallet timer per uke har økt litt fra 2019 til studieåret 2020–2021.

Mange respondenter kommenterte på arbeidstidens lengde i undersøkelsens fritekstfelt. Disse bekrefter at svært mange bruker langt mer tid enn ordinært på arbeidet sitt:

«Lite samsvar mellom arbeidsmengde og normal arbeidstid. Dette har pågått over lang tid og blir etter hvert demotiverende.»

«For å få tid til å formidle/publisere/planlegge forskning, brukes mye fritid.»

“We are under a lot of pressure to deliver a range of research, teaching, dissemination and there is not sufficient time to undertake all these activities without substantially increased working hours.”

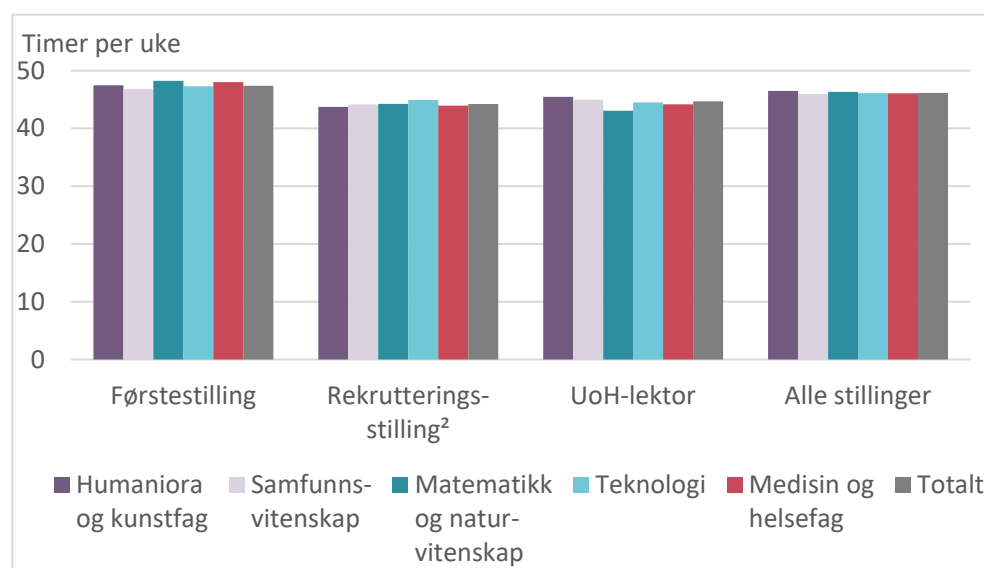
«...sakens kjerne er at den tida jeg får av arbeidsgiver ikke strekker til, jeg klarer ikke å bruke så lite tid på for- og etterarbeid som universitetet mitt forutsetter

når jeg får ulike oppgaver. Og det administrative tar også mye mer tid enn sjefene mine går med på.»

«Det har vært utrolig mye ekstra arbeid knyttet til omlegging av undervisning som følge av veksling mellom digital og campusbasert undervisning.»

3.2 Arbeidstid innenfor fagområder

Vi ser også forskjeller på arbeidsukas lengde mellom fagområdene, spesielt innenfor noen stillingsgrupper. Overordnet sett, altså for alle stillingsgrupper, er det små forskjeller i arbeidsukas lengde mellom fagområdene, men litt kortere arbeidstid innenfor samfunnsvitenskap. Som figur 3.2 viser, er gruppa med lengst arbeidstid ansatte i førstestilling innenfor matematikk og naturfag, med over 48 timer per uke i gjennomsnitt. Det er særlig professorene som trekker dette opp med i gjennomsnitt 50 arbeidstimer i uka. Personer i førstestilling innenfor medisin og helsefag jobber nesten like mye. Av ansatte i rekrutteringsstillinger skiller teknologi seg ut med lengst arbeidstid, nesten 45 timer per uke i gjennomsnitt, mot 43,7 timer innenfor humaniora og kunsthøgskolefag. Blant universitets- og høyskolelektorene er det derimot humanistene som jobber flest timer (45,5), mens de innenfor matematikk og naturvitenskap jobber vesentlig mindre: i gjennomsnitt 43,1 timer per uke¹⁴.



Figur 3.2 Gjennomsnittlig antall timer per uke etter stillingsgruppe¹ og fagområde. N=6 682.

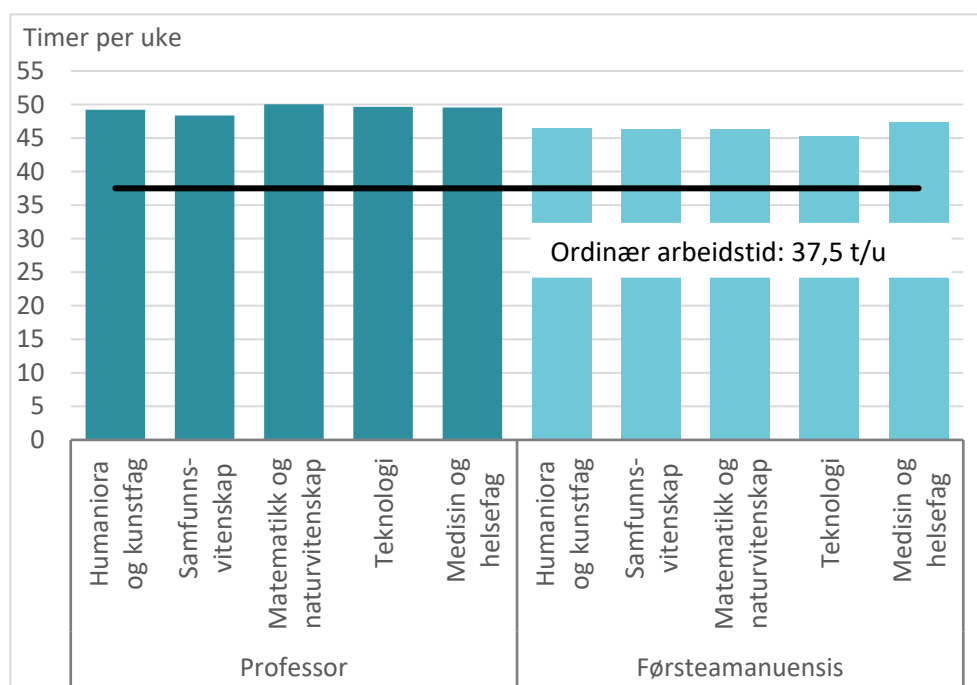
¹ Omfatter kun personer med 100 prosent stilling.

² Omfatter stipendiat, postdoktor og forsker.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

¹⁴ Merk at det er vesentlig færre universitets- og høyskolelektorer innenfor matematikk, naturvitenskap og teknologi enn innenfor øvrige fagområder, slik at disse tallene er mer utsatt for tilfeldige svingninger.

Figur 3.3 viser gjennomsnittlig antall timer per uke for professorene og førsteamanuensene, og vi ser at førstnevnte gjennomgående jobber lengre uker. Lengst arbeidsuke oppgir professorene innenfor matematikk og naturvitenskap, med i gjennomsnitt 50 timer i uka. Innenfor humaniora og kunstfag, teknologi og medisin og helsefag er det små forskjeller på professornivå, mens de innenfor samfunnsvitenskap jobber i overkant av 48 timer per uke. Førsteamanuensene jobber gjennomgående litt mindre, men fortsatt 9 timer mer enn ordinær arbeidstid hver uke. Her skiller imidlertid førsteamanuensene innenfor medisin og helsefag seg ut med å jobbe mer enn de øvrige: i gjennomsnitt nesten 47,5 timer. Innenfor de andre fagområdene jobber førsteamanuensene gjennomsnittlig mellom 45 og 46,5 timer i uka. Se vedleggstabell 3 for oversikt over gjennomsnittlig antall arbeidstimer for de ulike stillingene etter fagområde.



Figur 3.3 Gjennomsnittlig antall timer per uke etter fagområde for professor og førsteamanuensis.¹ N=2 621.

¹ Omfatter kun personer med 100 prosent stilling.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

4 Endringer i tidsbruk over tid

Tidsbruksundersøkelsen for 2021 ble gjennomført på samme måte som undersøkelsen for 2016 med kun marginale endringer i definisjoner og spørreskjema, og årene lar seg dermed relativt godt sammenligne. En endring fra 2016 til 2021 som kan ha påvirket svarene er at vi i 2016 kunne koble svarene til bakgrunnsvariabler knyttet til stilling og fagområde, mens disse opplysningene i 2021 er selvrapportert som følge av GDPR. Det er vanskelig å si på hvilken måte dette har påvirket svarene.

Selv om spørsmålskategorier og definisjoner er formulert så likt de eldre undersøkelsene som mulig, er det flere utfordringer knyttet til å utarbeide tidsserier for å sammenligne med eldre undersøkelser. Strukturreformen har medført at organisasjonskartet for norske høyere utdanningsinstitusjoner er vesentlig endret. De gamle tidsbruksundersøkelsene er dessuten gjennomført ved universiteter¹⁵ og statlige høyskoler¹⁶ hver for seg, og i ulike år, og kan ikke enkelt settes sammen.

AFIs undersøkelse fra 2010 omfatter både universiteter og høyskoler, men her ble spørsmålene formulert litt annerledes enn de forutgående undersøkelsene, noe som vanskeliggjør sammenligning. I tillegg er flere stillingsgrupper omfattet i de to siste undersøkelsene enn det var i de eldre. Vi har likevel gjort noen forsøk på å lage lengre tidsserier på overordnet nivå, og for utvalgte stillinger.

Studieåret 2020–2021 var preget av koronapandemien, noe som påvirker resultatene. Vi har i spørreskjemaet spurt om hvordan pandemien har påvirket tid brukt til FoU, og har inkludert et delkapittel hvor vi ser nærmere på pandemiens påvirkning på FoU-tiden.

4.1 Endringer i siste periode

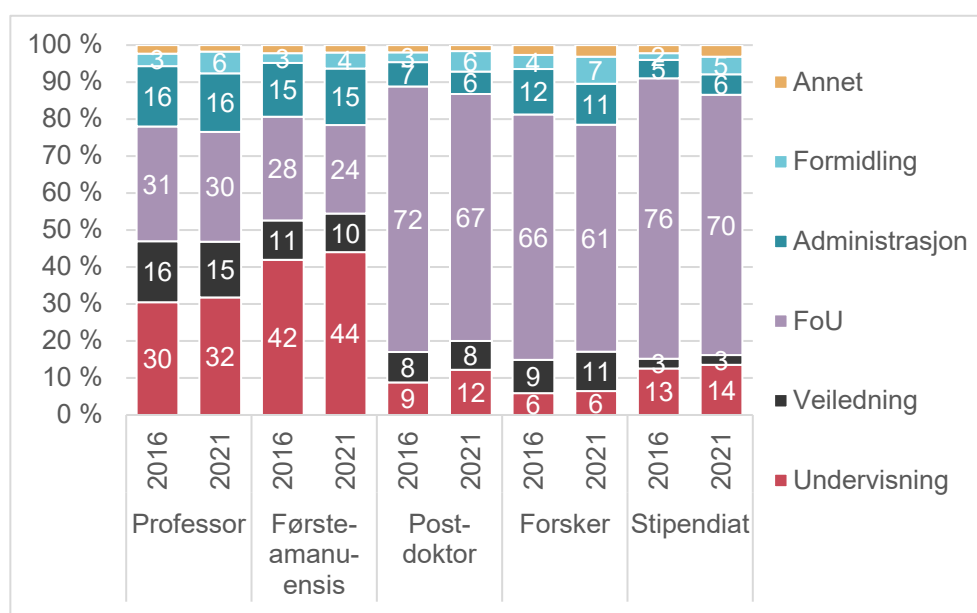
Vi deler i dette kapittelet inn stillinger i to grupper; stillinger med stort innslag av FoU (herunder professor, førsteamanuensis, postdoktor, forsker og stipendiat) og

¹⁵ Siste universitetsundersøkelsen, som også gikk til utvalgte statlige vitenskapelige høyskoler, ble gjennomført i 2001, se Smeby m.fl. 2001.

¹⁶ Det er gjennomført to høyskoleundersøkelser, i 1996 og 2006, se Kyvik og Skodvin 1998 og Larsen og Kyvik 2006.

stillinger som hovedsakelig fokuserer på undervisning (dosent, førstelektor, universitets- og høskolelektor og høskolelærer).

På professornivå er gjennomsnittlig tid brukt til FoU tilnærmet lik med en reduksjon fra 31 til 30 prosent, mens tid brukt til undervisning har økt fra 30 til 32 prosent. For professorene er den største endringen knyttet til formidling. For 2016 oppga professorene å ha brukt 3 prosent av arbeidstiden til formidling, i 2021 var den tilsvarende andelen 6 prosent.¹⁷ Andelen tid brukt til administrasjon var den samme i 2016 og 2021.



Figur 4.1 Fordeling av arbeidstid i 2016 og 2021 for professor, førsteamanuensis, postdoktor, forsker og stipendiat. N=6 023 (2016) og 5 769 (2021).

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

For førsteamanuensene er det større endringer i tidsbruken. Tid brukt til FoU har gått ned med 4 prosentpoeng fra 28 til 24 prosent, mens tid til undervisning har økt fra 42 til 44 prosent. Også for førsteamanuensene har tid til formidling økt; med ett prosentpoeng fra 3 til 4 prosent.

For de mest forskningstunge stillingene har tidsbruken til FoU gått enda kraftigere ned. Blant postdoktorene oppga respondentene at tid til FoU i 2021 var på 67 prosent, dette er en nedgang på hele fem prosentpoeng fra 2016. Det postdoktorene oppgir å bruke mer tid på er særlig undervisning, her økte andelen fra 9 til 12 prosent. Dette er for øvrig i tråd med kravene til undervisningserfaring for å kvalifisere seg til en toppstilling i akademien, noe om medfører at postdoktorene nå underviser mer enn tidligere (se Gunnes m.fl. 2020). For postdoktorene økte også andelen tid til formidling fra 3 til 6 prosent.

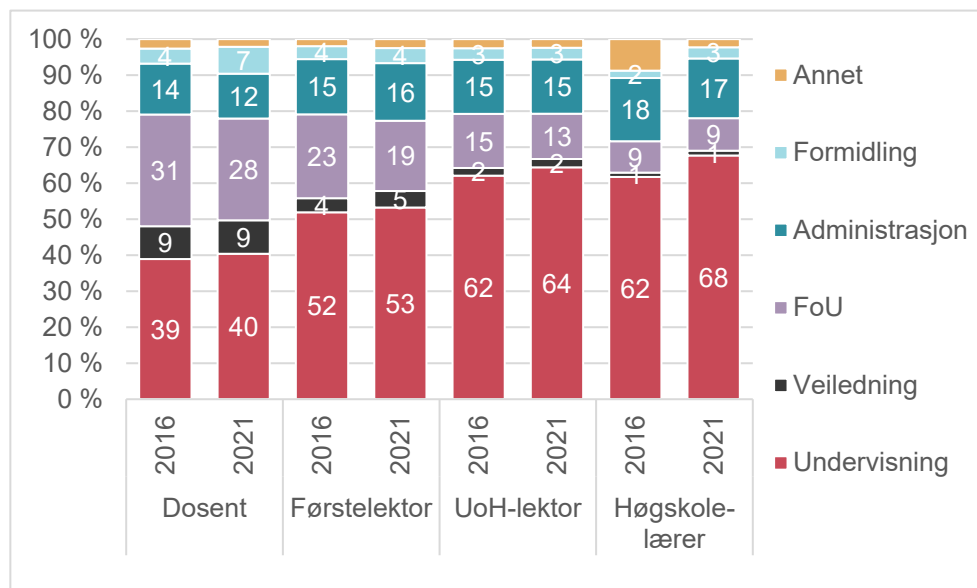
¹⁷ Navn på kategorien ble som nevnt innledningsvis endret fra «Utadrettet virksomhet» til «Formidling», men definisjonen er den samme. Det er vanskelig å si om dette har påvirket svarene.

Blant forskerne gikk andelen tid til FoU også ned med 5 prosentpoeng; fra 66 til 61 prosent. Her var det tid til veiledning og formidling som økte.

Stipendiatene hadde den største nedgangen i tid brukt til FoU med 6 prosentpoeng fra 76 til 70 prosent. Tid til undervisning og administrasjon økte litt (ett prosentpoeng for hver av kategoriene), mens den oppgitte tiden til formidling økte fra 2 til 5 prosent.

Denne kommentaren gjengir noe av det som har vært gjennomgående i fritekstfeltet:

«Det har vært et spesielt år pga. koronasituasjonen som har medført at mye tid har gått med til undervisningsoppgaver (lage alternative opplegg, følge opp mindre grupper studenter via zoom osv.). Det har dermed gått på bekostning av FoU (har bl.a. hatt liten tid til å skrive vitenskapelige artikler).»



Figur 4.2 Fordeling av arbeidstid i 2016 og 2021 for dosent, førstelektor, universitets- og høgskolelektor og høgskolelærer. N=2 268 (2016) og 2 078 (2021).

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

I figur 4.2 fremstilles tidsbruken for de mer undervisningstunge stillingene dosent, førstelektor, UoH-lektor og høgskolelærer. Med unntak av høgskolelærerne som i utgangspunktet har lite FoU (9 prosent begge år) gikk rapportert tid til FoU ned for de øvrige stillingsgruppene med mellom to og fire prosentpoeng, mens tid brukt til undervisning økte. Aller mest økte tid brukt til undervisning blant høgskolelærere; fra 62 til 68 prosent, for disse stillingene gikk tid brukt til andre oppgaver markant ned fra 9 til 2 prosent. Det ble rapportert om små endringer i tid brukt til administrasjon. For dosentene gikk tidsbruk til administrasjon litt ned, mens tid til formidling økte.

Det er viktig å huske at resultatene fra de to siste undersøkelsene egentlig ikke viser noen stor endring i tid brukt til administrasjon, dette er endringer som har pågått over lengre tid. Tross veiledning knyttet til de ulike tidsbrukskategoriene er det nok noe forskjell i hvordan respondentene koder tidsbruken sin. Det gjelder blant annet tid brukt til å forberede undervisning vs. administrative oppgaver og skillet mellom formidling og FoU.

UiA gjennomførte i 2020 (Kyllingstad m.fl. 2020) en undersøkelse blant sine ansatte for å få vite mer om endringer i type arbeidsoppgaver de ansatte gjennomførte på nivået under kategoriene i de nasjonale tidsbruksundersøkelsene. De fant endringer knyttet økt arbeidspress som følge av overordnede endringer i akademia som synes å ha generert nye arbeidsoppgaver knyttet til forholdet mellom studenter og vitenskapelig ansatte og mellom vitenskapelig ansatte og administrasjonen. I TBU21 kommer også noe av dette frem i kommentarene til tidsbrukskategoriene:

«De siste årene har administrativt arbeid økt dramatisk. Ofte er dette oppgaver som jeg ikke er utdannet til, ei heller syns er riktig at fagansatte skal gjøre. Jeg har mange eksempler på at dette arbeidet er unødvendig og tidskrevende. Dette er en del av 'kontroll og test' regimet som påvirker vår virksomhet i negativ retning og som dreper gleden av å arbeide innen akademia.»

«Stort sett all tid benyttes til planlegging, gjennomføring og evaluering/videreutvikling av undervisning. En påfallende stor prosentandel brukes til å gjøre administrative oppgaver slik som fylle inn skjemaer, kommunisere med konsulenter som gir direktiver heller enn å avhjelpe med å utføre praktiske oppgaver som stjeler tid og energi som enten kunne vært brukt til FoU eller undervisning.»

«Administrativt arbeid er økende og går spesielt på bekostning av FOU og formidling. Årsaken er at undervisningsrelaterte oppgaver må ivaretas av hensyn til studenter og kolleger.»

«Det går mye tid til administrasjon som ikke beregnes realistisk i arbeidsplanen. Faglig stab bruker generelt mye tid på prosjekter i institusjonens drift som ikke er direkte relatert til utdanning og FoU. Det blir for lite tid til samfunnsnyttig formidling.»

«Bidrag i undervisning varierer gjennom semestret. Det som er igjen av tid brukes til formidling og eventuelt administrasjon. FoU krever per i dag MYE administrasjon og rapportering noe som ikke kommer helt frem her.»

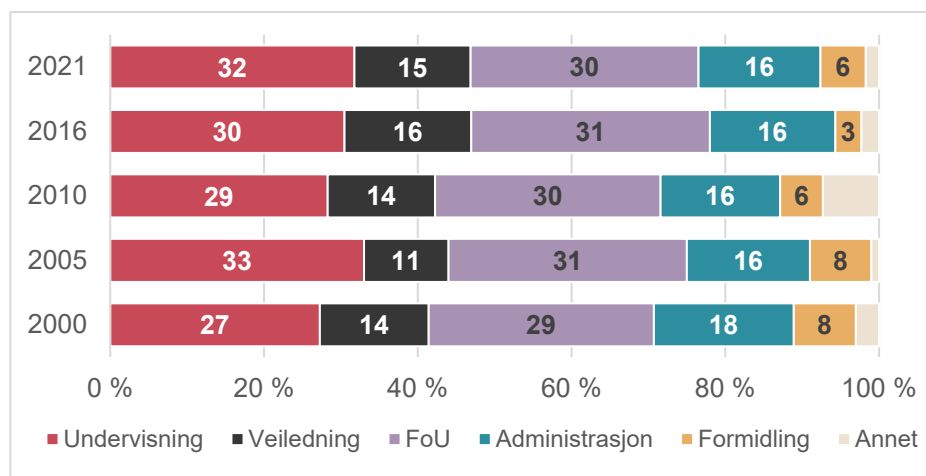
Innenfor flere stillingsgrupper har respondentene oppgitt å bruke mer tid til formidling i TBU21 i forhold til fordelingen i 2016. Når vi graver i fritekstfeltet, finner vi f.eks. følgende sitater som omhandler tid til formidling:

«Formidling + FoU utgjør stort sett tidsbruken utover 100 %.»

«Dere spør etter tid brukt på FoU-arbeid og formidling. For meg er formidling og deltakelse på konferanser en naturlig del av FoU-arbeidet...»

4.2 Historisk tidsbruk

Om vi ønsker å se på tidsbruk lenger tilbake i tid, blir det mer komplisert, ettersom læresteder og stillinger som er inkludert i tidligere undersøkelser er begrenset. NIFU gjennomførte universitetsundersøkelser i 1981, 1991 og 2001, og lærestedene som inngikk var Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Universitetet i Tromsø, NTNU (tidligere NTH og Universitetet i Trondheim), i tillegg til Norges Landbrukshøgskole og Norges veterinærhøgskole (nå NMBU) og Norges Handelshøyskole. Kun professorer, førsteamanuenser og amanuenser mottok undersøkelsen (Smeby 2001). AFIs undersøkelse fra 2010 dekker alle statlige læresteder, men inneholdt flere tidsbrukskategorier, og det er ikke rett frem å sammenholde disse med hovedkategoriene fra de øvrige undersøkelsene. Vi har likevel gjort et forsøk for professorer og førsteamanuenser. I tillegg har vi hentet frem tilgjengelige opplysninger for stipendiater.



Figur 4.3 Tidsbruk blant professorer 2000–2021.¹

¹ I 2000 er kun professorer ved universiteter og statlige vitenskapelige høyskoler inkludert. Tallene for 2005 omfatter kun de statlige høyskolene. I 2010 er alle statlige høyere utdanningsinstitusjoner med, men ikke de private. Tallene for 2016 og 2021 omfatter både statlige og private universiteter og høyskoler.

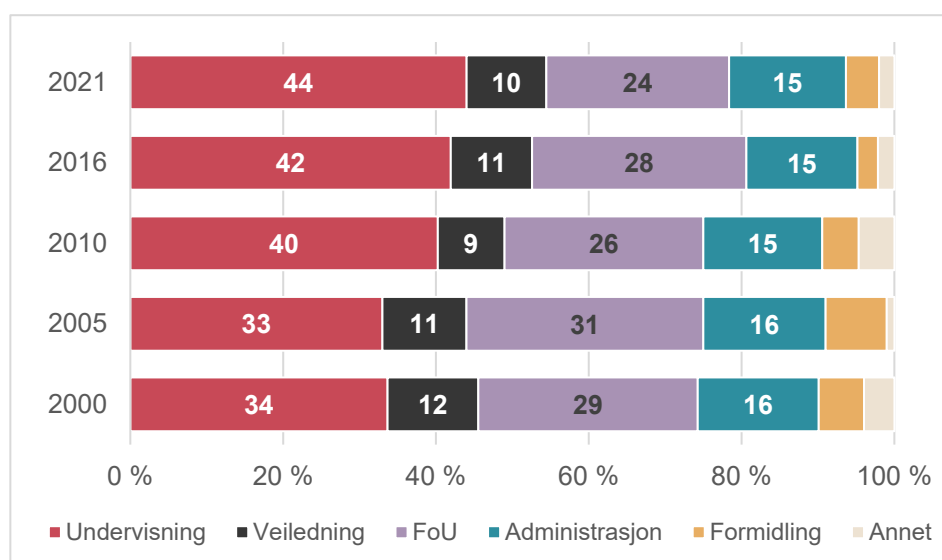
Kilde: NIFU, tidsbruksundersøkelser, AFI 2012

Figur 4.3 viser tidsbruk for professorene i perioden 2000 til 2021. Merk at det ikke er samme populasjon som inngår i de ulike årene. I 2000 ble det gjennomført en universitetsundersøkelse, mens kartleggingen i 2005 var for høyskolene. Sammenligner vi disse to årene, kan vi trekke en konklusjon om at professorene ved høyskolene underviste mer enn de gjorde ved universitetene, men de hadde også

mer tid til FoU. Professorene ved universitetene brukte mer tid på veiledning av master- og doktorgradsstudenter, noe som ikke er overraskende, ettersom det var betydelig flere doktorgradsstudenter ved universitetene enn ved høyskolene. Samtidig brukte universitetsprofessorene mer tid til administrasjon. Formidlingskomponenten var den samme.

I 2010 er alle statlige institusjoner omfattet, mens de private kom med i 2016. De private høyskolene er imidlertid små sammenlignet med de statlige, slik at deres inntreden ikke får utslag på gjennomsnittsverdiene. Professorene bruker en økende andel av sin tid til undervisning, mens FoU-tiden har holdt seg relativt stabil. Tid til faglig veiledning økte mellom 2010 og 2016, i tråd med at antall stipendiater har vokst, men har så gått litt ned. Andelen tid til administrasjon har vært stabil i hele perioden. Tid til formidling har derimot variert, men dette kan også ha sammenheng med hvilke definisjoner som er benyttet i kartleggingene.

Ser vi derimot på førsteamanuensene i figur 4.4, er bildet noe annerledes. Også for førsteamanuensene gjelder det at kun universitetene og de statlige vitenskapelige høyskolene var omfattet i 2000, og bare de statlige høyskolene i 2005. Situasjonen så ut til å være relativt lik for førsteamanuensene, uavhengig av institusjonstype, på 2000-tallet. Førsteamanuensene ved universitetene underviste marginalt mer enn de gjorde ved høyskolene, men de hadde samtidig litt mer tid til faglig veiledning. Førsteamanuensene ved de statlige høyskolene hadde en litt høyere andel tid til FoU, og en høyere andel tid til formidling, enn tilsvarende ved universitetene. Andelen tid til administrasjon var lik.



Figur 4.4 Tidsbruk blant førsteamanuenser 2000–2021¹.

¹ I 2000 er kun førsteamanuenser ved universiteter og statlige vitenskapelige høyskoler inkludert. Tallene for 2005 omfatter kun de statlige høyskolene. I 2010 er alle statlige høyere utdanningsinstitusjoner med, men ikke de private. Tallene for 2016 og 2021 omfatter både statlige og private universiteter og høyskoler.

Kilde: NIFU, tidsbruksundersøkelser, AFI tidsbruksundersøkelse 2010

På 2010-tallet ser vi at førsteamanuensene oppgir å bruke mer tid til undervisning, og denne andelen øker jevnt frem til 2021. Tid til faglig veiledning har økt litt, mens tid til administrasjon har vært stabil. FoU-tiden økte fra 2010 til 2016, men har gått betydelig ned i 2021.

Samtidig er det et annet utviklingstrekk i sammensetningen av personalet ved universiteter og høyskoler som påvirker hvor mye tid førsteamanuensene bruker til undervisning. For å bli akkreditert som universitet eller vitenskapelig høyskole, stilles det krav om at en viss andel av de ansatte skal ha førstekompetanse. Flere av lærestedene som har søkt, og oppnådd, universitetsakkreditering på 2010-tallet har satset på kompetanseøkning blant personalet, ved at høyskolelektorer har tatt doktorgrad, og deretter fått opprykk til førsteamanuensis. Mange har også ansatt nye førsteamanuenser fremfor universitets- og høyskolelektorer. Dette innebærer at antall førsteamanuenser har økt, mens antall universitets- og høyskolelektorer har gått ned. Antall studenter har også økt det siste tiåret, fra om lag 218 000 i 2010 til 303 000 i 2021. Antall undervisere øker ikke nødvendigvis like raskt som antallet studenter, noe som innebærer at ansatte i stillinger som tradisjonelt har hatt en jevn fordeling mellom undervisning og tid til FoU, de senere årene har fått mer tid til undervisning fordi det er færre ansatte i undervisningsstillinger.

Stipendiatenes tidsbruk har kun vært inkludert i 2005, 2016 og 2021, tabell 4.1. Det finnes dessuten en kartlegging fra 1999, som ser på stipendiatenes tid til FoU. Vi ser at stipendiatenes tid til FoU har økt jevnt mellom 1997 og 2016, før den gikk ned i 2021. Stipendiatene ved høyskolene i 2005 oppga å bruke 20 prosent av arbeidstiden til undervisning, men undervisningsandelen er lavere når vi ser på alle stipendiater i 2016 og 2021. Tid til faglig veiledning er stabil, mens tid til administrasjon, formidling og «annet» har økt noe.

Tabell 4.1 Tidsbruk blant stipendiater 1997–2021.

	Undervisning	Veiledning	FoU	Administrasjon	Formidling	Annet
1997	..	..	66	..	..	..
2005	20	3	68	5	3	1
2016	13	3	76	5	2	2
2021	14	3	70	6	5	3

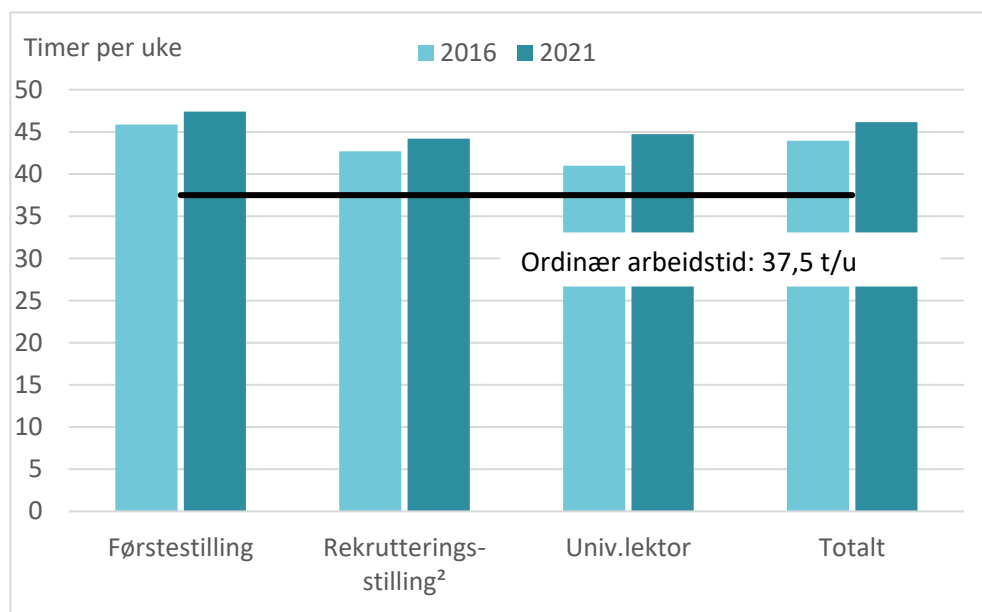
¹ I 1997 er kun stipendiater ved universiteter og statlige vitenskapelige høyskoler inkludert. Tallene for 2005 omfatter kun de statlige høyskolene. Tallene for 2016 og 2021 omfatter både statlige og private universiteter og høyskoler.

Kilde: NIFU, tidsbruksundersøkelser, Dahl 1999

4.3 Endringer i arbeidstidens lengde

Undersøkelsen i 2021 bekrefter bildet fra tidligere tidsbruksundersøkelser, med at personer i FoU-tunge stillinger og førstestillinger jobber lange uker. Men der hovedbildet var at arbeidstiden gikk ned i 2016 sammenlignet med undersøkelsen for 2010, var gjennomsnittlig arbeidstid lengre igjen i 2021 for de fleste stillings typer. I gjennomsnitt for alle stillinger var arbeidsuken over 2 timer lengre enn i 2016.

Figur 4.5 sammenligner gjennomsnittlig arbeidstid for ulike stillingsgrupper i 2016 og 2021. Ansatte i førstestillinger jobbet i gjennomsnitt halvannen time mer i 2021 enn hva 2016-undersøkelsen viste. Også personer i rekrutteringsstilling, som her omfatter både stipendiater, postdoktorer og UoH-forskere, jobbet i gjennomsnitt halvannen time mer i 2021. Enda større økning var det blant universitetslektorene. I gjennomsnitt oppga disse å jobbe 3,7 timer mer i 2021 enn i 2016, tilsvarende i underkant av 45 timer per uke. Universitetslektorene er blant stillingene som bruker høyest andel tid til undervisning.



Figur 4.5 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter stillingsgruppe. 2016 og 2021.¹ N=8 366 (2016) og 6 634 (2021).

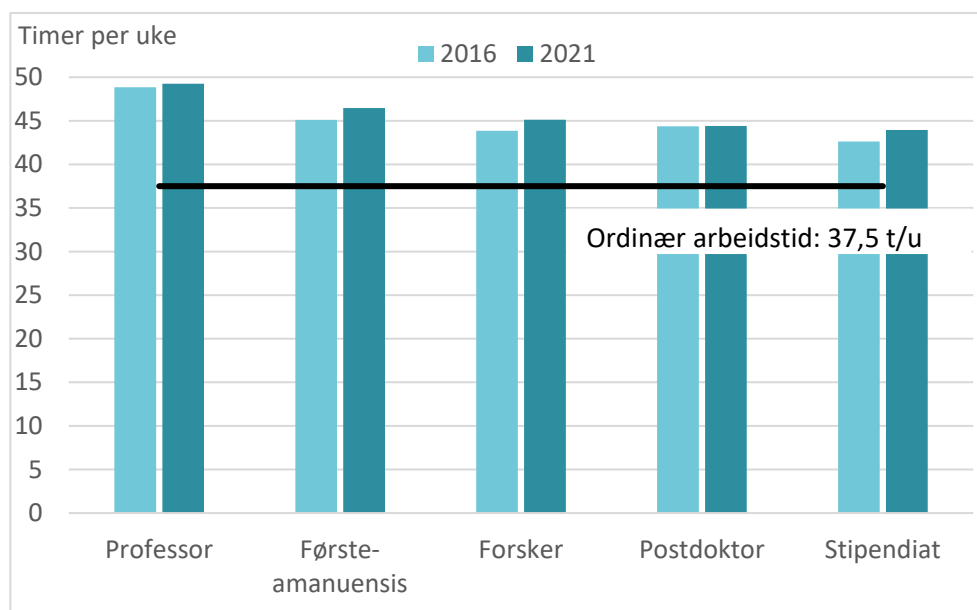
¹ Omfatter kun personer med 100 prosent stilling.

² Omfatter stipendiat, postdoktor og forsker.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Dersom vi bryter ytterligere ned på de enkelte stillingene, ser vi at økningen i arbeidstidens lengde er størst for førsteamanuensene, se figur 4.4. Disse jobbet nesten halvannen time mer i 2021 enn i 2016, i gjennomsnitt 46,5 timer per uke. For professorene var det kun en liten økning i perioden, men disse jobber fortsatt i underkant av 3 timer mer enn førsteamanuensene og nesten 12 timer mer enn

ordinær arbeidstid per uke. Postdoktorene jobber i gjennomsnitt 44,4 timer per uke, som er det samme som i 2016. For både ansatte i forskerstilling og stipendiatene økte gjennomsnittlig arbeidstid betydelig i perioden. Forskerne jobbet i 2021 i gjennomsnitt over 45 timer per uke. For stipendiatene har gjennomsnittlig arbeidstid økt fra 42,6 timer per uke i 2016 til 43,9 i 2021. Flere debattinnlegg de siste årene har pekt på at stipendiatene jevnt over opplever et høyt press, og særlig bruker mer tid på oppgaver knyttet til undervisning enn de får tildelt¹⁸.



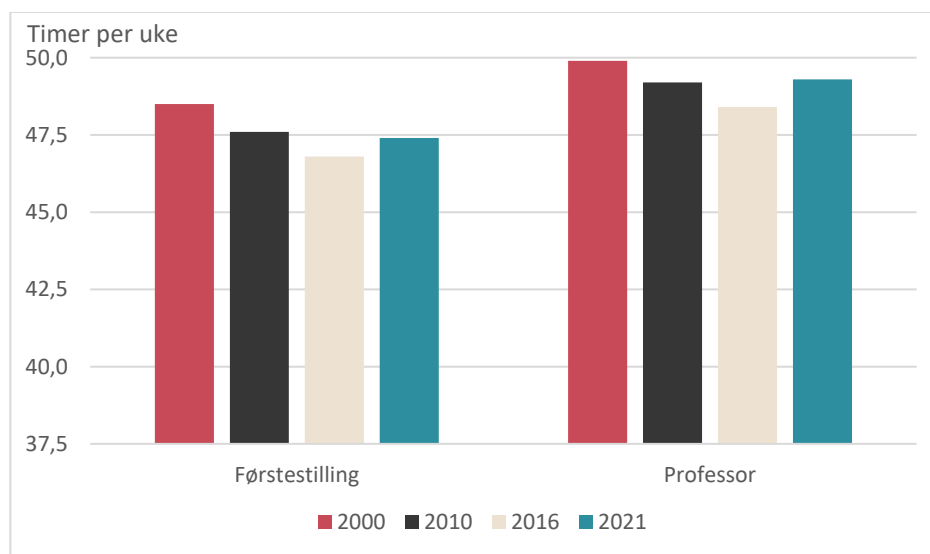
Figur 4.6 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter utvalgte stillinger. 2016 og 2021.¹ N=4 276 (2016) og 4 993 (2021)

¹ Omfatter kun personer med 100 prosent stilling.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Ser vi på utviklingen i antall timer per uke i et lengre tidsperspektiv, se figur 4.7, finner vi at arbeidstiden i førstestilling og for professorene var betydelig høyere i 2000 enn i de påfølgende årene. Antall timer i uka, utover normalarbeidstiden på 37,5 t/u har gått ned både i førstestilling og for professorene frem til 2015. I 2021 har imidlertid antall timer økt igjen, og ligger på samme nivå som i 2010. Dette kan skyldes den ekstra arbeidsbelastningen de vitenskapelig ansatte har opplevd under koronapandemien, men det kan også være at 2016 var et unntaksår.

¹⁸ Se f.eks. <https://khrono.no/professor-mener-akademikere-ma-ta-ansvar-for-sin-egen-tids-bruk/436279> og <https://khrono.no/stipendiat-fortviler-hvor-mye-skal-jeg-jobbe-gratis/624238>.



Figur 4.7 Gjennomsnittlig arbeidstid per uke ut over ordinær arbeidstid på 37,5 t/u i førstestilling og for professorer¹. 2000, 2010, 2016 og 2021.

¹ 2000 og 2010 omfatter kun universiteter og vitenskapelige høyskoler.

Kilde: NIFU tidsbruksundersøkelser, AFI tidsbruksundersøkelsen 2010

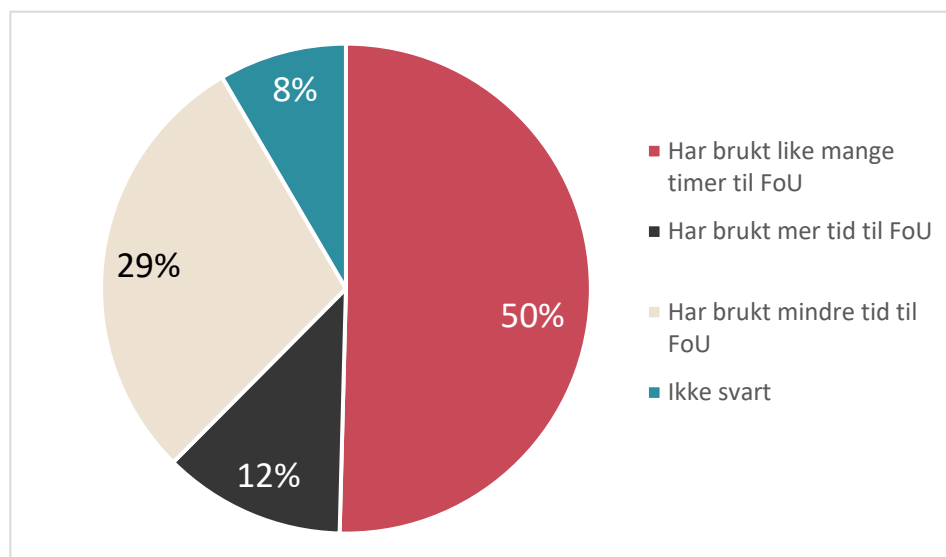
4.4 Koronapandemiens påvirkning på tidsbruken

Flere studier har vist at forskernes hverdag ble påvirket av pandemien. Mye tid gikk med til å stable alternative digitale undervisningsformer på bena da studentene ikke lenger kunne møte fysisk på lærestedet. Tid til å forberede digitale undervisningsopplegg og å gjennomføre den digitale undervisningen økte. Det var først og fremst forskningen dette gikk ut over, mens alle deler av aktiviteten ble påvirket av pandemien (Solberg m.fl. 2021).¹⁹ En rapport fra Akademiet for yngre forskere (2021) viste at i en tid da skoler og barnehager stengte ble arbeidsforhold og arbeidstid sterkt påvirket av om forskerne hadde ansvar for barn.

I tidsbruksundersøkelsen 2021 ble det faglige personalet spurt om de, som følge av koronapandemien, brukte mer tid til FoU, like mange timer til FoU, eller mindre tid til FoU. Totalt svarte halvparten at de brukte like mye tid på FoU, mens en knapp tredjedel (29 prosent) oppga å bruke mindre tid og 12 prosent oppga å ha brukt mer tid, mens 8 prosent ikke besvarte spørsmålet. Flertallet oppga at de brukte om lag samme tid til FoU som tidligere. Dette gjaldt både for de som ikke hadde FoU-tid, og de som brukte 40 prosent eller mer av tiden sin til FoU. Blant de som oppga å bruke mellom 20 og 39 prosent av tiden til FoU, oppga om lag halvparten at de hadde brukt mindre tid til FoU i 2020/2021 enn tidligere.

¹⁹ Forskerforbundet (2020) gjennomførte en undersøkelse blant sine medlemmer som konkluderte med at mange hadde jobbet overtid, mye tid gikk med til å legge om undervisningen og at forskningen hadde litt under pandemien.

Gjennomsnittsverdiene som er beregnet i denne rapporten påvirkes av om noen har oppgitt vesentlig mer eller mindre tid til FoU, og total tidsbruk spiller også inn.



Figur 4.8 Koronapandemiens innvirkning på tid brukt på FoU i studieåret 2020–2021. N=7 919.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

En gjennomgang av svarene viser at av kvinnene som har besvart dette spørsmålet, har 30 prosent brukt færre timer på FoU enn vanlig under koronapandemien, mens 14 prosent har brukt mer tid på FoU. Av mennene har 28 prosent brukt mindre tid, mens 12 prosent har brukt mer²⁰. Mennenes FoU-tid ser dermed ut til å ha blitt litt mindre påvirket av koronapandemien enn kvinnes.

Tilsvarende oppgir 33 prosent av norske statsborgere at de har brukt færre timer til FoU, mens 13 prosent har brukt mer tid. Blant de ikke-norske har 28 prosent brukt mindre tid og 15 prosent mer tid. Det er dermed større forskjeller mellom norske og utenlandske forskere, enn det er mellom kjønnene.

Datamaterialet viser også forskjeller mellom fagområdene. Vi har sett nærmere på de som har besvart spørsmålet om hvorvidt de har brukt mer eller mindre tid til FoU, og finner at FoU-tiden til forskere innenfor teknologi ser ut til å ha blitt minst påvirket av pandemien; her svarte 65 prosent at de hadde brukt like mye tid til FoU i 2021 som før pandemien. Teknologene hadde den laveste andelen som oppga å ha brukt mindre tid til FoU. Humaniora og kunsthøgskolen hadde den høyeste andelen som hadde brukt mindre tid til FoU, 35 prosent, tett fulgt av samfunnsvitenskap med 34 prosent. Samtidig hadde disse to fagområdene også den høyeste andelen som hadde brukt mer tid til FoU (begge 14 prosent). Tid til FoU innenfor

²⁰ Vi har spurt hvor mange timer den enkelte har jobbet mer eller mindre med FoU under koronapandemien, men mange har unnlatt å svare på dette, og flere har dessuten brukt dette feltet som et fritextfelt. Det har derfor vært utfordrende å bruke disse svarene i analyser. Vi vil bruke resultatene i beregningen av nye FoU-andeler i FoU-statistikken.

humaniora og kunstfag og samfunnsvitenskap ser dermed ut til å ha blitt mer påvirket av pandemien enn øvrige fagområder.

Ser vi nærmere på fordelingen etter stilling, finner vi at forskere, stipendiater og postdoktorer hadde de høyeste andelene som brukte like mye tid til FoU under pandemien som tidligere. Førsteamanuenser og førstelektorer var de som klart brukte færre timer til FoU under pandemien; henholdsvis 42 og 40 prosent oppga at de hadde brukt mindre tid til FoU. Tilsvarende oppga 29 prosent av professorene og 33 prosent av universitets- og høyskolelektorene at pandemien hadde påvirket FoU-tiden negativt. Andelen som oppga at de hadde brukt mer tid til FoU lå mellom 12 og 16 prosent for alle stillingene, og professorene hadde den høyeste andelen blant de som brukte mer tid til FoU.

Tallene viser at mannlige postdoktorer innenfor teknologi, mannlige dosenter innenfor humaniora og kunstfag og kvinnelige forskere innenfor matematikk og naturvitenskap i størst grad oppgir at pandemien ikke har påvirket FoU-tiden deres. Samtidig opplever størst andel av kvinnelige dosenter og førstelektorer innenfor medisin og helsefag og kvinnelige førstelektorer innenfor humaniora og kunstfag at de har brukt mindre tid til FoU i 2021 enn hva de normalt ville gjort.

Koronapandemiens påvirkning på arbeidssituasjonen var det mange av i årets tidsbruksundersøkelse, og vi trekker frem noen:

«Jeg har jobbet lite grunnet koronasituasjonen, med flere barn på hjemmeskole osv. Det har blitt lite konsentrasjonsarbeid i år.»

«På grunn av krevende familiesituasjon har jeg ikke rom for å jobbe mer enn normal arbeidstid. Konsekvensen er at jeg ikke har lyktes i å følge opp studenter som trenger det, og ikke har rukket å levere tilbakemelding på innleverte tekster innen fristene. Jeg har heller ikke hatt tid til å lære meg nye digitale verktøy. Å ikke mestre arbeidsoppgaver innenfor normal arbeidstid oppleves som en stor belastning.»

«Kanskje mest krevende i 2020 var perioden med stengte barnehager og skoler og en slags forståelse fra kolleger om at man hadde barn på fanget, men samtidig lite forståelse for all oppfølging ift. arbeidspress/-mengde og lite råd og retningslinjer fra ledelsen.»

«I've been working a lot, however efficiency has suffered due to loneliness and partial isolation due to fear of the coronavirus. »

«Korona har gjort at jeg bruker noe mer tid på undervisning enn ellers, men dette var verre våren 2021, da jeg jobbet (lange dager) hver dag fra midten av mars til ca. 1. juni, inkludert helger. For å si det slik, så glemte jeg å lage mat og spise, litt som en dataspilladdict, bare minus morroa.»

5 Kjønn og statsborgerskap

Vi har i tidsbruksundersøkelsen 2021 bedt respondentene om å oppgi kjønn, samt hvorvidt de er norske eller ikke-norske statsborgere. Mens vi har hatt opplysninger om kjønn i tidligere undersøkelser, er dette første gang vi har kunnet se på forskjeller mellom norske og utenlandske forskere.

En utfordring er at kjønn og statsborgerskap var lagt inn som de siste spørsmålene i undersøkelsen. Flere respondenter valgte å ikke svare på de siste spørsmålene, og antallet respondenter som inngår i analysene i dette kapittelet er noe lavere enn i de forutgående kapitlene.

5.1 Kvinner og menn

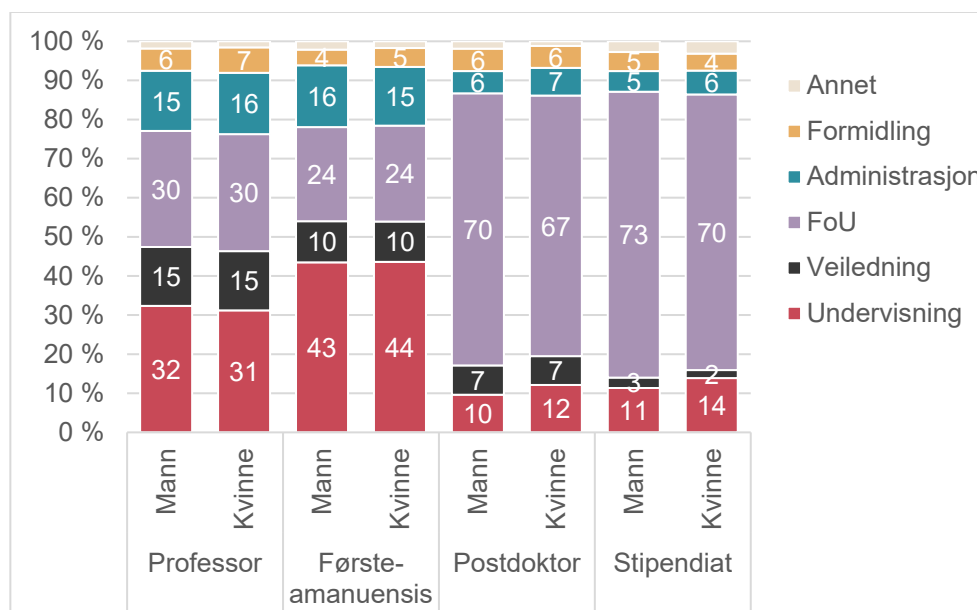
Av de totalt 7 910 personene som svarte på undersøkelsen, var det omtrent like mange menn og kvinner; henholdsvis 42 og 41 prosent, mens 16 prosent ikke oppga kjønn. Totalt 16 personer oppga «annen kjønnsidentitet». Disse er klassifisert sammen med de som ikke har oppgitt kjønn, ettersom det er for få til at det lar seg gjøre å utarbeide statistikk for dem.

5.1.1 Arbeidsoppgaver etter kjønn

I figur 5.1 fremkommer oppgitt tidsbruk i utvalgte stillinger for kvinner og menn og vi ser at det er små forskjeller. På professornivå underviser mennene ett prosentpoeng mer enn kvinnene; henholdsvis 32 og 33 prosent, mens kvinnene bruker noe mer tid til administrasjon og formidling enn mennene. Tid brukt til FoU og veiledning er den samme for begge kjønn, henholdsvis 30 og 15 prosent.

Også for førsteamanuensisene er forskjellene marginale; her er det kvinnene som oppgir ett prosentpoeng mer tid til undervisning enn mennene; henholdsvis 44 og 43 prosent.

For postdoktorene ser vi at kvinnene har oppgitt å ha noe mer undervisning enn mennene (henholdsvis 12 og 10 prosent) og noe mindre FoU (henholdsvis 67 og 70 prosent). Dette er også tilfellet for stipendiatene. Verken mannlige eller kvinnelige stipendiater er særlig involvert i veiledning (2–3 prosent av tiden).



Figur 5.1 Tidsbruk i 2021 for professor, førsteamanuensis, postdoktor og stipendiat etter kjønn. N=4 525.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

5.1.2 Arbeidstid etter kjønn

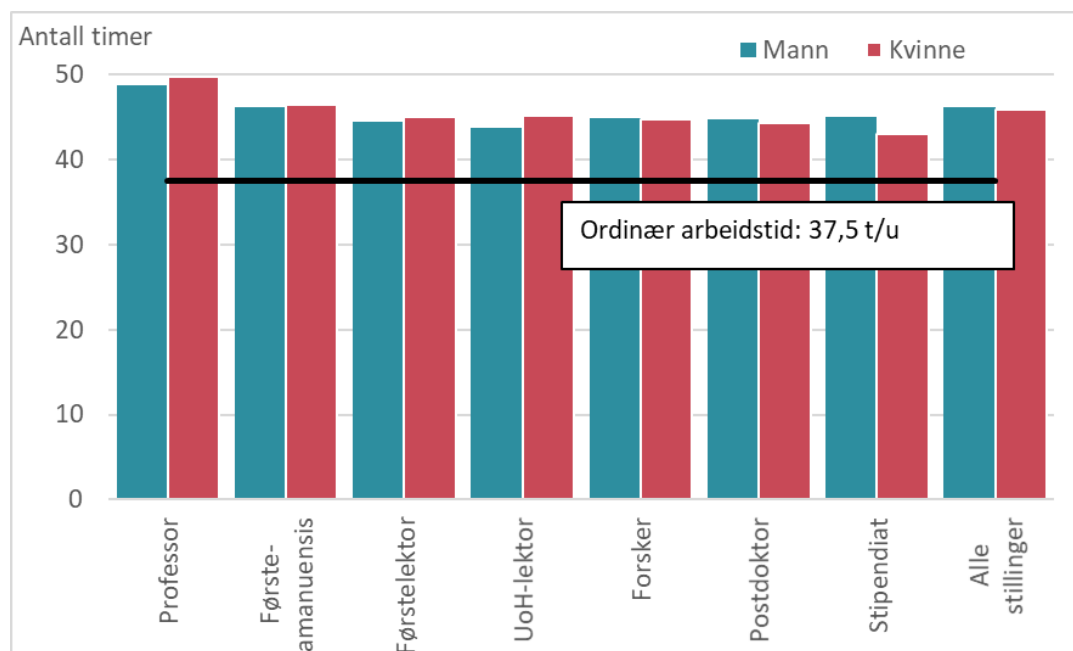
Som omtalt i kapittel 3, er en vanlig arbeidsuke i academia betydelig lengre enn ordinær arbeidstid på 37,5 timer. Dette gjelder både menn og kvinner, og samsvarer med funn fra tidligere tidsbruksundersøkelser (AFI 2012, NIFU 2018). Både AFIs tidsbruksundersøkelse for 2010 og NIFUs tidsbruksundersøkelse for 2016 viste at menn jobbet mer enn kvinner. I 2021 er dette fortsatt tilfellet, men overordnet sett er forskjellene mindre enn tidligere. Totalt for alle stillinger jobbet menn i gjennomsnitt 46,2 timer per uke, mens kvinner jobbet 45,9.

Som figur 5.2 viser, er forskjellene større både øverst og nederst på karrierestigen – men der kvinnelige professorer jobber mer enn sine mannlige kolleger, jobber mannlige stipendiater over to timer mer i uka enn de kvinnelige. Kvinnelige professorer oppgir at de arbeider i underkant av 50 timer i uken, mens mennene arbeider om lag én time mindre. Ikke-norske statsborgere er med på å trekke opp gjennomsnittet, se kapittel 5.1.2.

For dosenter, førsteamanuenser, førstelektorer og universitets- og høyskolelektorer var det mindre forskjeller i arbeidsuka lengde mellom kjønnene. Av disse stillingstypene er forskjellen størst for universitets- og høyskolelektorene; her jobber kvinnene over 45 timer i uken, mens mennene jobber i underkant av 44 timer.

Vi ser at kvinner i stillinger med mye undervisning, som førstelektor og universitets- og høyskolelektor, jobber mer enn mennene. Samtidig jobber mennene mer

enn kvinnene i rekrutteringsstillinger. Dette kan ha sammenheng med livsfase; at kvinnene tar mer ansvar på hjemmebane. Samtidig vil mennene i rekrutteringsstillinger kunne merittere seg raskere enn kvinnene, når de arbeider mer enn kvinnene i denne perioden.



Figur 5.2 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter stilling¹ og kjønn. N=5 663.

¹ Omfatter kun personer med 100 prosent stilling.
Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Kvinnelige professorer jobber mer enn de mannlige. Det er i de fleste fag færre kvinner enn menn som er professorer, og med krav til representasjon fra begge kjønn i utvalg, styrer og råd, kan de kvinnelige professorene ende opp med flere arbeidsoppgaver av denne typen enn mennene, noe som medvirker til at de jobber mer. I en studie fra 2010 finner forskerne at «vi (sitter) igjen med et bestemt inntrykk av at kvinner tenderer mot å bli sterkere belastet enn menn, og at denne ekstra belastningen henger sammen med at det ofte er færre kvalifiserte kvinner enn menn i enhet å fordele verv og faglige oppgaver på». (Schwach og Waagene 2010).

På postdoktornivå er kjønnsforskjellene i 2021 langt mindre enn undersøkelsen for 2016 viste. Da jobbet mennene i gjennomsnitt over 2 timer menn enn sine kvinnelige kolleger, mens de i 2021 jobbet om lag en halv time mer. Blant stipendiatene har utviklingen derimot vært motsatt. Både mannlige og kvinnelige stipendiater jobbet betydelig mer i 2021 enn 2016, og «merarbeidet» blant mennene sammenlignet med kvinnene har altså økt fra halvannen time i uka i 2016 til over to i 2021.

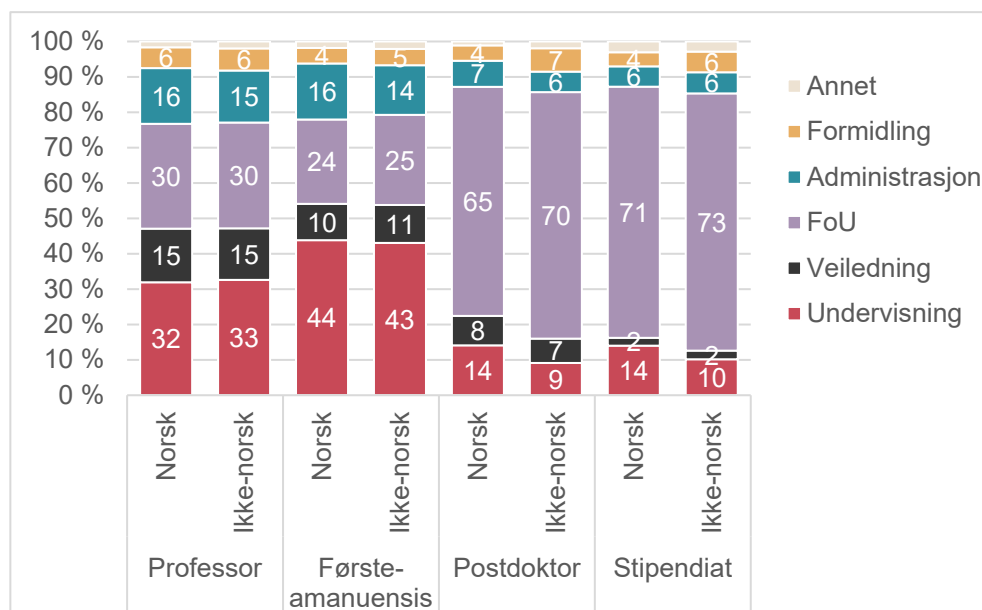
5.2 Norske og utenlandske forskere

Totalt oppga 66 prosent av respondentene at de var norske statsborgere, mens 19 prosent oppga at de ikke var det. I alt 15 prosent av respondentene svarte ikke på spørsmålet; disse er holdt utenfor i de videre analysene.

Andel internasjonale forskere i Tidsbruksundersøkelsen 2021 var høyest blant postdoktorene, 60 prosent, fulgt av 43 prosent av forskerne og 33 prosent av stipendiatene. Lavest andel ikke-norske forskere blant respondentene finner vi for førstelektor, universitets- og høyskolelektor og høyskolelærere (alle 8 prosent). 24 prosent av professorene, 21 prosent av førsteamanuensene og 15 prosent av dosentene oppga at de ikke var norske statsborgere.

5.2.1 Arbeidsoppgaver etter statsborgerskap

Figur 5.3 viser tidsbruken etter statsborgerskap for utvalgte stillinger. Når det gjelder andel tid til FoU er det ingen forskjell på professornivå; her er andelen oppgitt til 30 prosent uavhengig av statsborgerskap og de ikke-norske deltar marginalt mer i undervisning og mindre i administrasjon enn de norske. Når det gjelder tid brukt til veiledning, formidling og annet er det ingen forskjeller for professorer.



Figur 5.3 Tidsbruk i 2021 for professor, førsteamanuensis, postdoktor og stipendiat etter statsborgerskap. N=4 792.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Blant førsteamanuensene oppga de ikke-norske marginalt mindre tid brukt til undervisning (henholdsvis 43 og 44 prosent) og ett prosentpoeng mer til veiledning, FoU og formidling enn de norske.

Det er litt større forskjeller i svarene fra postdoktorene. Her er andelen FoU blant norske postdoktorer lavere med 65 prosent, mens ikke-norske postdoktorer oppga 70 prosent tid til FoU. De norske postdoktorene har mer undervisning og bruker mindre tid formidling enn de ikke-norske.

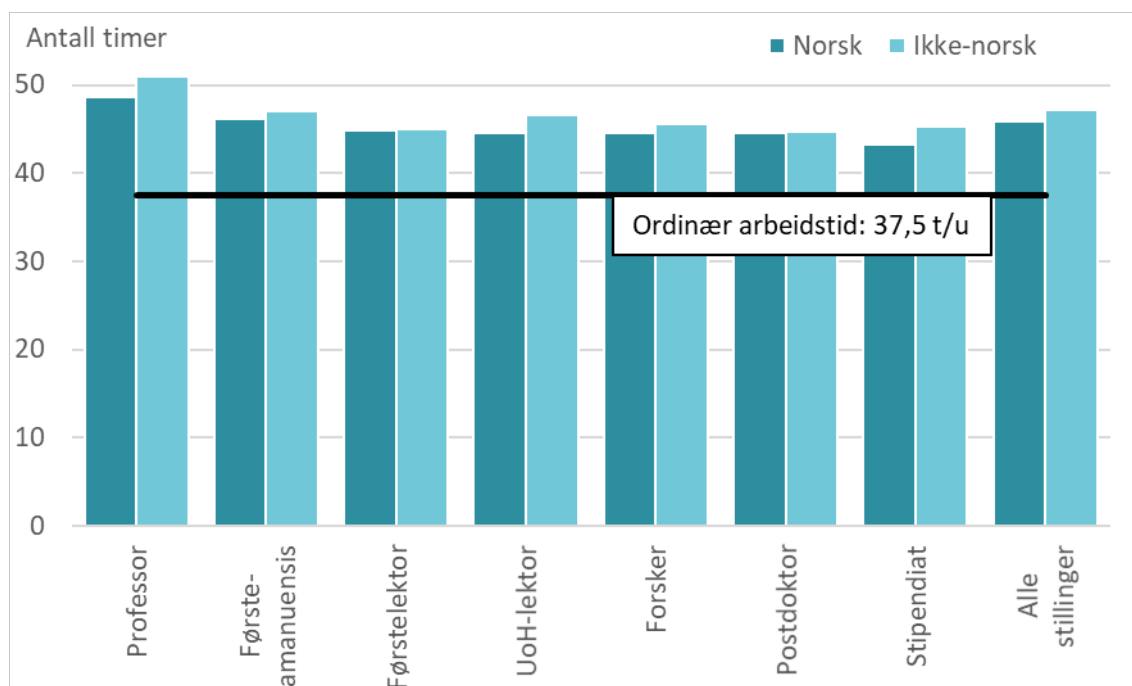
Også for stipendiatene bruker de norske mindre tid til FoU enn ikke-norske, henholdsvis 71 og 73 prosent. Det gjelder også for formidling. Ikke-norske stipendiater bruker mer tid på formidling enn ikke-norske; henholdsvis 6 og 4 prosent. Det siste funnet er interessant i lys av den senere tids debatt der det har vært spekulert i om ikke-norske forskere er mindre involvert i formidling enn norske forskere.²¹ Tidsbruksundersøkelsen viser det motsatte; ikke-norske forskere oppgir å bruke mer tid på formidling enn det de norske forskerne gjør.

5.2.2 Arbeidstid etter statsborgerskap

Figur 5.4 viser antall arbeidstimer for norske og ikke-norske statsborgere. Vi ser at det gjennomgående er forskere med utenlandsk statsborgerskap som jobber mest. Det gjelder for alle stillingskategorier, med unntak av førstelektorer og postdoktorer; her oppgir norske og utenlandske ansatte at de jobber like mange timer i uka. Den største forskjellen finner vi blant dem som også jobber mest: professorene. Her bruker de utenlandske i gjennomsnitt 51 timer i uka på arbeidet. De norske bruker i underkant av 49; nesten 2,5 timer mindre. Det er også store forskjeller i gjennomsnittlig arbeidstid for universitets- og høyskolelektorer og stipendiater, hvor de utenlandske i gjennomsnitt har over 2 timer lengre arbeidsuke enn de norske.

De utenlandske forskerne bidrar med andre ord til å trekke opp gjennomsnittsverdiene for arbeidstid i det norske forskerpersonalet. Er det fagområdespesifikke mekanismer som slår ut her, og som gjør at det er forskjell i antall arbeidstimer i uken for norske og utenlandske forskere?

²¹ <https://www.morgenbladet.no/ideer/kommentar/2021/10/08/for-mange-utenlandske-forskere-kan-forringe-akademias-relevans/>



Figur 5.4 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter stilling¹ og statsborgerskap. N=5 773.

¹ Omfatter kun personer med 100 prosent stilling.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

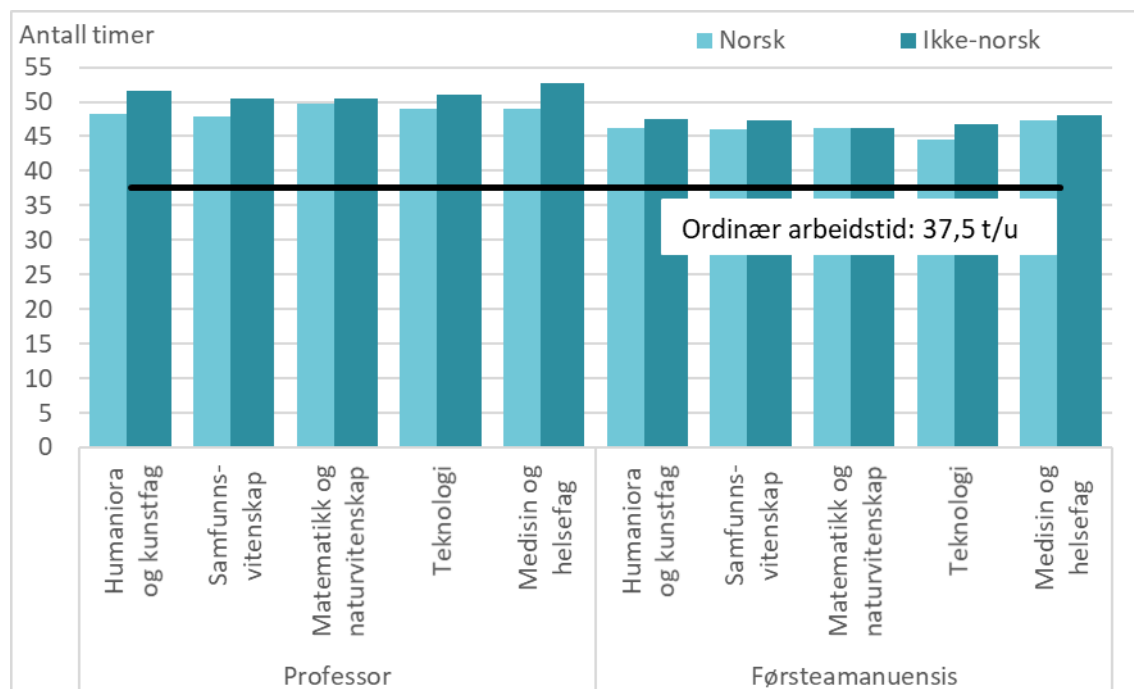
Fra NIFUs Mangfoldstatistikk (Gunnæs og Stene 2020) vet vi at det i 2018 var 29 prosent av det faglige og vitenskapelige personalet som hadde innvandrerbakgrunn²². Denne andelen er doblet fra 2007. Andelen utenlandske forskere varierer mellom fagområdene. Den laveste andelen finner vi innenfor samfunnsvitenskap med 21 prosent, deretter følger medisin og helsefag med 26 prosent, humaniora og kunsthøgskolefag med 29 prosent. Den høyeste andelen forskere/faglig personale med innvandrerbakgrunn finner vi innenfor matematikk og naturvitenskap og teknologi med 48–49 prosent.

På professornivå finner vi den laveste andelen med innvandrerbakgrunn innenfor samfunnsvitenskap med 19 prosent, deretter følger medisin og helsefag med 22 prosent, mens både humaniora og kunsthøgskolefag og matematikk og naturvitenskap har 33 prosent og teknologi 37 prosent professorer med innvandrerbakgrunn.

Figur 5.5 ser nærmere på professorer og førsteamanuensere. Det er spesielt for professorene at det er store utslag i forskjell i antall timer per uke etter fagområde. De ikke-norske arbeider særlig mer innenfor humaniora og kunsthøgskolefag, medisin og helsefag, samt samfunnsvitenskap. Blant førsteamanuensene jobber også de ikke-norske mer innenfor alle fagområder unntatt matematikk og naturvitenskap, men forskjellene er her mindre enn for professorene.

²² I mangfoldstatistikken brukes SSBs innvandrer kategorier, og andelen innvandrere omfatter personer som er født utenfor Norge, samt etterkommere av innvandrere, som omfatter personer født i Norge med to utenlandske foreldre.

Vi ser med andre ord ingen direkte sammenheng mellom fagområder som relativt sett har mange utenlandske professorer og et høyt antall arbeidstimer i uken. Arbeidstiden er langt høyere enn normal arbeidstid for alle fagområder. Særlig innenfor medisin og helsefag som hadde en relativt lav andel med innvandrerbakgrunn (22 prosent) jobber de ikke-norske mange flere timer enn de norske.



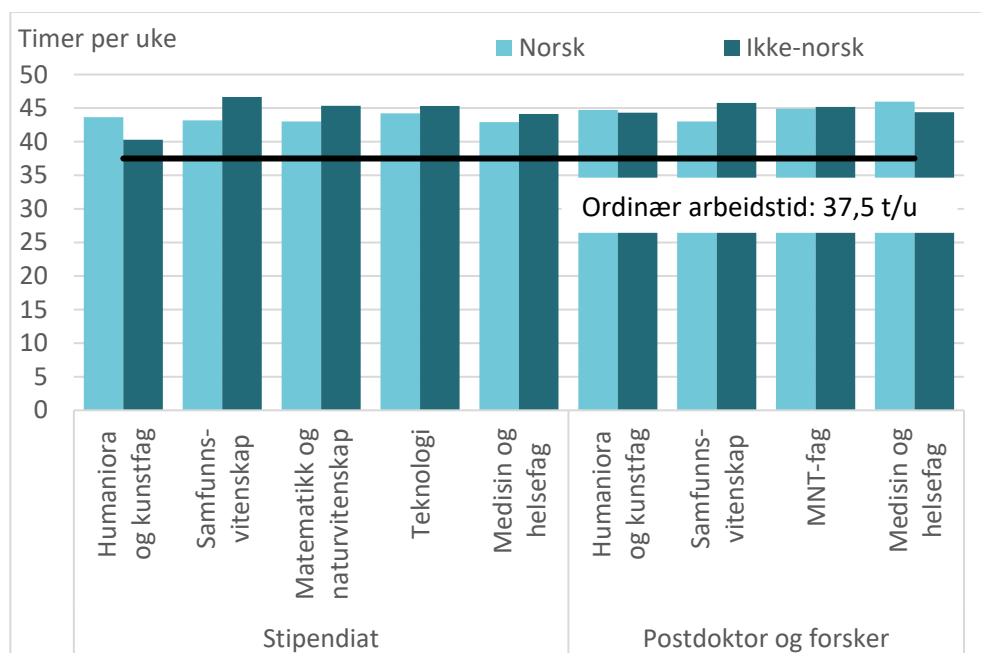
Figur 5.5 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter fagområde og statsborgerskap for professor og førsteamanuensis. N=2 621.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Figur 5.6 viser gjennomsnittlig antall timer per uke for stipendiater og postdoktor og forsker. De ikke-norske stipendiatene jobber mer enn de norske innenfor alle fagområder unntatt humaniora og kunsthøgskolefag, her oppgir de norske over 3 timer mer i uken enn de ikke-norske. Aller mest jobber de ikke-norske stipendiatene innenfor samfunnsvitenskap med 46,6 timer i uken. Innenfor teknologi er forskjellen mellom stipendiatene minst, de norske jobber 1 time mindre i uken.

For gruppen av postdoktorer og forskere jobber de norske like mye eller mer i uken enn de ikke-norske innenfor alle fagområder med unntak av samfunnsvitenskap. Her jobber de ikke-norske igjen en god del mer enn de norske med nesten 46 timer i uken og nærmere 3 timer mer enn de norske.

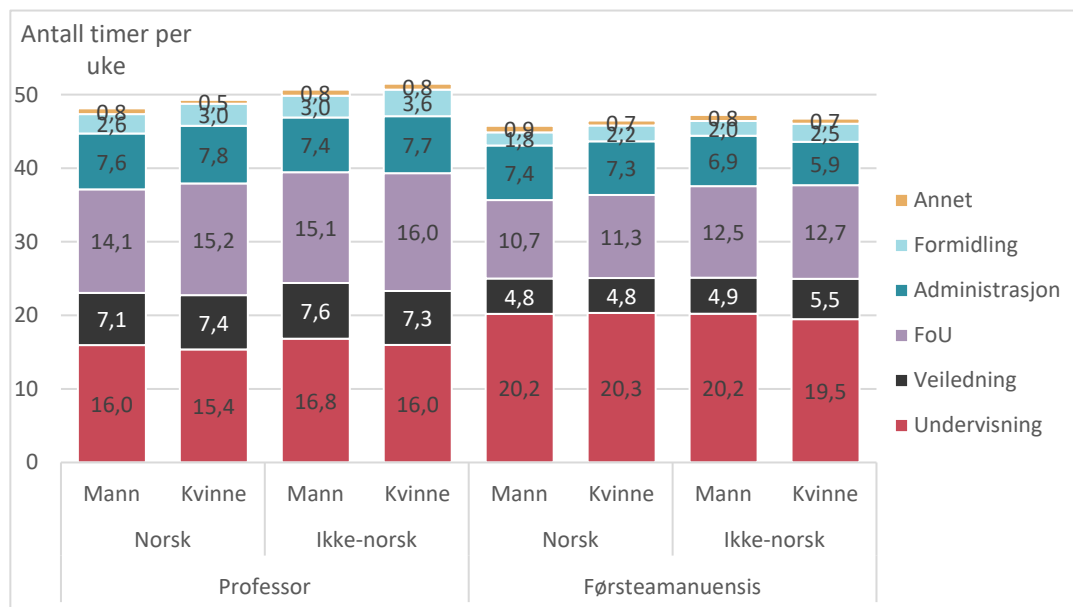
Vedleggstabell 3 inneholder oversikt over gjennomsnittlig antall arbeidstimer for de ulike stillingene etter fagområde.



Figur 5.6 Gjennomsnittlig antall timer per uke etter fagområde for stipendiat og postdoktor/forsker etter fagområde.¹ N=969.

¹ Omfatter kun personer med 100 prosent stilling. For postdoktorer og forskere var det så få norske respondenter at vi måtte slå sammen matematikk, naturvitenskap og teknologi.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen



Figur 5.7 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter tidsbrukskategori og statsborgerskap for professorer og førsteamanuenser¹. N=2 839.

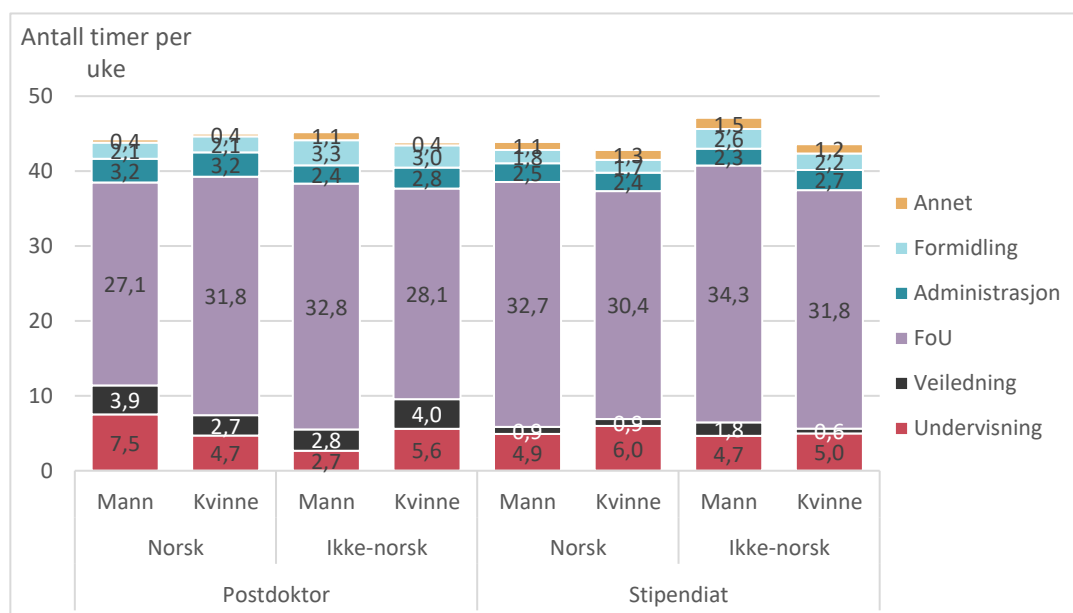
¹ Omfatter kun personer med 100 prosent stilling.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Både norske og ikke-norske professorer og førsteamanuenser jobber langt flere timer enn ordinær arbeidstid. Aller mest arbeider ikke-norske kvinnelige professorer med godt over 50 timer i uken. Vi ser av figur 5.7 at kvinnene jobber mer enn mennene innenfor alle kategorier med unntak av ikke-norske førsteamanuenser, her jobber mennene i gjennomsnitt noe mer enn kvinnene.

Figuren viser også de ulike tidsbrukskategoriene. Blant professorene bruker både norske og ikke-norske kvinner om lag én time mer i uken på FoU enn sine mannlige norske og ikke-norske kollegaer. Aller mest tid til FoU bruker ikke-norske kvinner med 16 timer i uken; det er nesten to timer mer enn norske kvinnelige professorer og omkring én time mer enn norske og ikke-norske menn. Mennene bruker noe mer tid på undervisning enn kvinnene, det gjelder uansett statsborgerskap. Gitt den senere tids debatt i mediene om utenlandske forskeres bidrag til formidling er det interessant å se at i tidsbruksundersøkelsen oppgir ikke-norske-professorene at de bruker mer tid på formidling enn de norske.

Blant førsteamanuensene bruker også de ikke-norske mer tid til FoU enn de norske, i gjennomsnitt 1–2 timer. De norske bruker noe mer tid til administrasjon. Også blant førsteamanuensene bruker de ikke-norske mer tid på formidling enn de norske.



Figur 5.8 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter tidsbrukskategori, kjønn og statsborgerskap for postdoktor og stipendiat¹. N=1 068.

¹ Omfatter kun personer med 100 prosent stilling.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Blant postdoktorene er det mindre forskjeller i total arbeidstid blant norske og ikke-norske. Ikke-norske kvinnelige postdoktorer bruker noe mindre arbeidstid enn de andre norske og ikke-norske forskerne. Norske mannlige og ikke-norske kvinnelige postdoktorer bruker mindre tid enn norske kvinnelige og ikke-norske

mannlige postdoktorer, mens det er omvendt for undervisningen og veiledningen. De norske postdoktorene bruker noe mer tid til administrasjon. Også blant postdoktorene bruker de ikke-norske mer tid på formidling enn de norske.

Ikke-norske mannlige stipendiater oppgir å arbeide flest timer. Det er særlig FoU de bruker mye tid på, med over 34 timer i uken i gjennomsnitt. Blant stipendiatene er det norske kvinner som bruker mest tid på undervisning, i gjennomsnitt 6 timer i uken. Stipendiatene bruker få timer i uken på de andre kategoriene, men vi ser igjen at de ikke-norske bruker mer tid på formidling enn de norske.

6 Hva sier respondentene?

Tidsbruksundersøkelsen inneholder et fritekstfelt hvor respondentene fikk mulighet til å kommentere selve tidsbruksundersøkelsen, samt svarene sine. Tidsbruksundersøkelsens fritekstfelt er plassert rett under kolonnene for fordeling av tidsbruk med overskriften «Dersom du ønsker å kommentere svarene dine, kan du gjøre det her:». Noen av innspillene er allerede brukt til å belyse funnene i rapporten. I dette kapittelet vil vi se på mønstre i tilbakemeldingene. Svarene i fritekstfeltet ble kodet ut ifra hvilke temaer som ble tatt opp og sitater fra svarene som fremhever en opplevelse som favner flere brukes som eksempel. I tillegg ser vi på noen fellesnevnerne i svar fra fritekstfeltet som brukes til å forklare situasjoner som kan påvirke hvordan de svarer eller hvor de kommenterer selve spørreskjemaet.

6.1 Sentrale tema

Til sammen valgte 1 570 av respondentene å legge inn kommentarer. Det vil si at 20 prosent, eller hver femte av totalt 7 800 respondenter valgte å benytte seg av dette. Nedenfor presenteres frekvensen av de temaene som ble tatt opp i fritekstfeltet²³. Her ser i at undervisning og FoU er blant temaene som respondentene tar opp flest ganger. Ellers kan vi se ord som er spesielt for det siste året, for eksempel Covid, korona og smittevern, som antyder at dette er noe som kan ha påvirket tidsbruken annerledes sammenlignet med tidligere år.

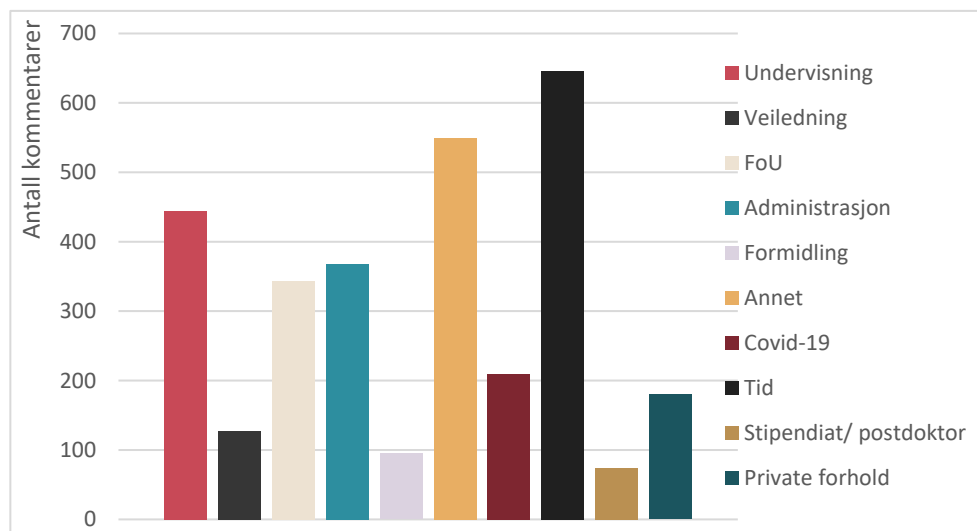
²³ Respondentene har skrevet svar i fritekstfeltet på bokmål, nynorsk og engelsk, dermed fremstår enkelte ord flere ganger (for eksempel undervisning).



Figur 6.1 Ordsky basert på innspill i fritekstfeltet til tidsbruksundersøkelsen 2021.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

De som har benyttet kommentarfeltet i Tidsbruksundersøkelsen har gjerne gitt tilbakemelding om ulike negative forhold de ønsker å rapportere om. Det respondentene her har delt med oss gir imidlertid verdifull innsikt i det spesielle korona-året. Vi har derfor systematisert kommentarene og benyttet spesielt talende innspill underveis i denne rapporten.



Figur 6.2 Kommentarer fra respondentene på tidsbruksundersøkelsen 2021 etter tema. N=3 035.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

I figur 6.2 har vi systematisert kommentarene i 8 svarkategorier. Mange svar omhandlet flere tema og er dermed talt med flere ganger. Kategorien stipendiat/postdoktor teller opp kommentarer fra de som informerer om at de er i en slik stilling, ikke de som nevner veiledning av stipendiater (disse er markert under

Det hovedtemaet som flest har kommentarer knyttet til, er tid. Hvordan de for-
deler tiden på ulike arbeidsoppgaver, og hvorfor fordelingen er som den er, hvor-
dan pandemien har påvirket tidsbruken, samt at de har arbeidet alt for mye eller
for lite det siste året.

Dersom vi sorterer fritekstkommentarene på de som er knyttet til FoU fremgår det at mange ord kom fra engelskspråklige respondenter. Flest ganger ble time og research nevnt, deretter teaching og andre tidsbrukskategorier som administration og supervision. Også på norsk er dette hyppig nevnte ord. Av ordskyen ser vi også at ord som mye, vanskelig, pandemi gjentas hyppig.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

6.1.2 Kommentarer knyttet til undervisning

I ordskyen som er basert på fritekstfelt knyttet til undervisning, er naturlig nok ordet undervisning størst. Det kan være en indikasjon på at norske forskere hadde mye på hjertet her. Mange av kommentarene omhandlet at det hadde vært spesielt ressurskrevende å opprettholde undervisningen i studieåret, andre omhandlet vanskeligheter med å skille undervisning og administrasjon i en periode da mye tid gikk med til oppfølging av studentene. Andre tidsbrukskategorier inngår også; fremfor alt FoU, men også administrasjon, veiledning og formidling. Ord som vanskelig, workload, digitale, zoom, vanskelig, more, planlegging og tillegg er ord som gikk igjen hyppig i tilbakemeldingene. Se også sitatene nedenfor og i kapittel 2.2.5.



Figur 6.4 Ordsky basert på innspill i fritekstfeltet knyttet til undervisning i tidsbruksundersøkelsen 2021.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

6.2 Generelle innspill

Flertallet av innspillene handlet naturlig nok om tid, hvorav antatt tid til enkelte oppgaver sammenlignet med den reelle tidsbruken ble gjentatt av flere:

«I spent much more than 100% for all activities, including research and teaching. The distribution of tasks, activities and hours is not at all efficient or aligned with the real planning and the hours allocated for. »

Andre bruker fritekstfeltet for å kommentere at tidsbruken blant de i vitenskapelige stillinger ikke kan sammenlignes med mange andre yrkesgrupper siden de ofte jobber utenfor normal arbeidstid, se også kommentarer under 2.2.3.

«Svært mye overtid høsten 2020 pga. opphopning av prosjekter som ble skjøvet på pga. koronasituasjonen.»

Den nest største kategorien er annet er en samlekategori som inneholder alt fra de som har nevnt endring av eksamensform, studenters planlagte felt- og lab-arbeid og praksis, arbeid ved en annen institusjon til de som nevner verv og mistet arbeidstid på grunn av stengte barnehager. Den er også benyttet for de som nevner tid brukt til å lære seg tekniske verktøy (som teams, zoom) i møte med en ny arbeidshverdag.

«Jeg underviser i et fag der faktakunnskap er viktig og der er svært utfordrende å teste dette når de har tilgang til alt av hjelpemidler.»

«På grunn av covid19, har det blitt mye mer administrasjon, logistikk, tilrettelegging etc. spesielt for lab/feltarbeid.»

Flere forteller at undervisning har tatt betraktelig mer tid enn vanlig under koronapandemien. Hovedsakelig det administrative arbeidet rundt undervisning, veiledning og praksis. Spesielt er det omlegging til digital undervisning – og det å ha alternative løsninger for gjennomføring av undervisning – som trekkes frem. Flere mener også at dette har gått på bekostning av tid til forskning og formidling, se også kapittel 2.2.4.

«Coronasituasjonen har auka tidsbruken knytt til administrasjon, det går primært utover FoU og formidling.»

«Administrativt arbeid er økende og går spesielt på bekostning av FOU og formidling. Årsaken er at undervisningsrelaterte oppgaver må ivaretas av hensyn til studenter og kolleger.»

«I et normalår ville FoU-delen vært større. Digital undervisning og andre utfordringer knyttet til pandemien har krev en stor omstilling og mye tidsbruk.»

Flere nevner også at økt møteaktivitet i forbindelse med pandemien har tatt mye tid. I tillegg til de administrative oppgavene rundt endring av undervisnings- og eksamensopplegg er det noen av respondentene som har brukt fritekstfeltet til å fortelle at de mener det generelt er et for stort administrativt arbeid knyttet til sin stilling, se også kapittel 2.2.5:

«De siste årene har administrativt arbeid økt drastisk. Ofte er dette oppgaver som jeg ikke er utdannet til, ei heller syns er riktig at fagansatte skal gjøre. Jeg har mange eksempler på at dette arbeidet er unødvendig og tidskrevende. Dette er en del av 'kontroll og test' regimet som påvirker vår virksomhet i negativ retning og som dreper gleden av å arbeide innen akademia.»

«Administrasjonsbyrden er for stor. Tar tid fra FoU og gjør undervisningen mer belastende enn nødvendig.»

Referanser

- Akademiet for yngre forskere (2021): Karriere etter korona? En studie av hvordan koronapandemien har påvirket yngre forskere i Norge. Oslo, Akademiet for yngre forskere.
- Amundsen, G. Y., Karlsen, H. og Lid, S. E. (2021): Underviserundersøkelsen 2020-2021. Hovedrapport. NOKUT 10/2021.
- Bentley, P., Kyvik, S., Vabø, A. og E. Waagene (2010): Forskningsvilkår ved norske universiteter i et internasjonalt perspektiv: En undersøkelse av 7 land. Oslo, NIFU-rapport 2010:8.
- Borlaug, S. B.; Tellmann, S. M.; Melin, G.; Hovdhaugen, E.; Vabø, A.; (2018): Er NTNU på rett vei? Følgeevaluering av fusjonen. Oslo, NIFU-rapport 2018:31.
- Dahl, Jorunn (1999): Doktorgradsstipendiaters forskningsandel – en gjennomgang av opplæringsprogrammenes omfang, innhold og relevans. Oslo, NIFU skriftserie 1999:2
- Egeland, C. og A. C. Bergene (2012): Tidsbruk, arbeidstid og tidskonflikter i den norske universitets- og høyskolesektoren. Oslo, AFI-rapport 1/2012.
- Forskerforbundet (2020): Forskerforbundets undersøkelse av arbeidssituasjonen i UH-sektoren under koronapandemien. Skriftserien nr 1/2021
- Forskerforbundet (2012): Institusjonenes hovedprinsipper for fordeling av tid til FoU. Rapport fra tillitsvalgtundersøkelse. Oslo, Forskerforbundets skriftserie 1/2012.
- Frølich, N.; Reiling, R. B.; Gunnes, H.; Mangset, M.; Orupabo, J.; Ulvestad, M. E. S.; Østbakken, K. M.; Lyby, L.; Larsen, E. P. H. (2019): Attraktive akademiske karrierer? Søkning, rekruttering og mobilitet i UH-sektoren. Oslo, NIFU-rapport 2019:10.
- Frølich, N., Wendt, K., Reymert, I., Tellmann, S. M., Elken, M., Kyvik, S., Vabø, A. og Larsen E. H. (2018): Academic career structures in Europe: Perspectives from Norway, Denmark, Sweden, Finland, the Netherlands, Austria and the UK. Oslo, NIFU-rapport 2018:4.
- Frølich, N., Sivertsen, G., Gunnes, H., Røsdal, T., Tellmann, S. M., Olsen, B. M. og T. Næss (2017): Kartlegging av FoU i fagmiljø som tilbyr korte

- profesjonsutdanninger: En kartlegging av ingeniør-, lærer- og helse- og sosialfagene. Oslo, NIFU-rapport 2016:31.
- Gunnes, H.; Madsen, A. Å.; Ulvestad, M. E. S.; Wendt, K. K. og Langfeldt, L. (2020): Kartlegging av postdoktorstillingen: Mål, praksis og erfaringer. Oslo, NIFU-rapport 2020:31.
- Gunnes, H og Steine, F. S. (2020): Stor vekst i antall forskere med innvandrerbakgrunn i norsk akademia. Mangfoldstatistikk, NIFU Innsikt, nr. 17/2020
- Gunnes, H. (2018): Tidsbruksundersøkelse for universiteter og høyskoler: En kartlegging av tidsbruk blant vitenskapelig og faglig tilsatte i 2016. Oslo, NIFU arbeidsnotat 2018:2.
- Gunnes, H. og K. Wendt (2013): Tidsbruksundersøkelser for FoU-statistikk i UoH-sektoren for 2011. Oslo, NIFU arbeidsnotat 2013:6.
- Kyllingstad, N; Erdvik, I. B. og Normann, R. (2020): Kartlegging av arbeidsoppgaver ved UiA, Rapport 36-2020, NORCE Samfunn
- Kyvik, S.; Olsen, T. B. og E. Hovdhaugen (2003): Opprykk til professor: Kompetanse eller konkurranse? Oslo, NIFU-rapport 2003:4.
- Kyvik, S. og O. J. Skodvin (1998): FoU ved statlige høyskoler. Oslo, NIFU-rapport 10/1998.
- Kyvik, S. og J. A. Enoksen (1992): Universitetspersonalets tidsbruk. Oslo, NAVFs utredningsinstitutt rapport 10/1992.
- Kyvik, S. (1983): Arbeidsoppgaver og arbeidstid ved universitetene: en undersøkelse av arbeidstidens anvendelse i 1981 blant det vitenskapelige personalet ved Universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø. Oslo, NAVFs utredningsinstitutt rapport 3/1983.
- Larsen, I. M. (2007): Om styring og ledelse av universiteter og høyskoler: mellom fagfellesskap, hierarki, politikk og marked. Oslo, Universitetet i Oslo.
- Larsen, I. M. og S. Kyvik (2006): Tolv år etter høyskolereformen - en statusrapport om FOU i statlige høyskoler. Oslo, NIFU STEP-rapport 7/2006.
- OECD (2015): Frascati manual: Guidelines for collecting and reporting data on research and experimental research. OECD, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation activities, 2015.
- Reiling, R. B.; Madsen, A. Å.; Ulvestad, M. E. S.; (2020): Doktorgradsundersøkelsen 2019: En spørreundersøkelse blant doktorer (ph.d.) som disputerte i 2013, 2014 eller 2015. Oslo, NIFU-rapport 2020:19.
- Reymert, I., Nesje, K. og T. M. Thune (2017): Doktorgradskandidater i Norge: Forskeropplæring, arbeidsvilkår og karriereforventninger. Oslo, NIFU-rapport 2017:10.
- Schwach, V. og Waagene, E. (2010): Faglige verv og oppgaver, karrierehemmende eller karrierefremmende? Oslo, NIFU-rapport 2010:12.

- [SIN \(2020\): COVID-19 related project delays and contract extension applications Results from a nationwide survey among PhDs and postdocs in Norway, carried out August – September 2020.](#) Stipendiatorganisasjonene i Norge, 1. Desember 2020
- Smeby, J. C. (2001): Forskningsvilkår ved universiteter og vitenskapelige høyskoler. Oslo, NIFU skriftserie 16/2001.
- Solberg, E.; Hovdhaugen, E.; Gulbrandsen, M.; Scordato, L.; Svartefoss, S. M.; Eide, T.; (2021): Et akademisk annerledesår: Konsekvenser og håndtering av koronapandemien ved norske universiteter og høyskoler. Oslo, NIFU-rapport 2021:9.
- St. meld nr. 7 (2007-2008): Statusrapport for Kvalitetsreformen i høyere utdanning. Kunnskapsdepartementet.
- Tellmann, S. M.; Ulvestad, M. E. S.; Reymert, I. S.; Gunnes, H.; Larsen, E. H. (2019): Karriere og arbeidsvilkår i norsk akademisk : Resultater fra en survey blant vitenskapelig ansatte. NIFU-rapport 2019:2.
- Utdanningsforbundet (2020): Tid til forskning og utviklingsarbeid – en kartlegging av universiteter og høyskolars ordninger. Oslo, Rapport 2/2020.

Vedlegg

Vedlegg I: Spørreskjema (norsk)

Velkommen til spørreundersøkelse for vitenskapelig ansatte i norsk høyere utdanning!

Choose language below (English, Nynorsk, Bokmål).

Formålet med undersøkelsene

Underviserundersøkelsen gjennomføres for å få kunnskap om hvordan undervisning i høyere utdanning planlegges, gjennomføres og utvikles. Formålet er å gi nyttig informasjon til høyskolene og universitetene om fagmiljøenes arbeid med kvalitetsutvikling og slik styrke kvaliteten i høyere utdanning. I tillegg brukes resultatene til forskning.

Underviserundersøkelsen kombineres med NIFUs Tidsbruksundersøkelse som samler inn data om de vitenskapelig ansattes tidsbruk. Resultatene brukes til å beregne ressursinnsatsen til forskning og utviklingsarbeid (FoU) i den nasjonale FoU-statistikken, og er dermed del av Norges internasjonale forpliktelser på statistikkområdet.

Hvem får data?

NIFU vil motta en analysefil fra NOKUT for å beregne ansattes tidsbruk for FoU-statistikken. NOKUT samarbeider også med institusjonen du er ansatt ved. Institusjonen vil få tilgang til dine anonymiserte svardata, men vil ikke få identifiserbare personopplysninger.

Personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

All informasjon som samles inn behandles konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket, av både NOKUT og NIFU. Det vil ikke bli offentliggjort data som kan identifisere den enkelte. Rambøll AS bistår NOKUT i gjennomføringen av undersøkelsen og har tilgang til din e-postadresse frem til undersøkelsen stenges. Den enkelte høyskole og universitet vil få tilgang til anonymiserte svardata. NOKUT får bakgrunnsinformasjon om institusjon, fakultet, stedkode og campus fra universitetet/høyskolen på bakgrunn av at undersøkelsen er i allmennhetens interesse (jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav e og personopplysningsloven § 8). Informasjonen er innhentet for alle, både for dem som svarer og dem som ikke svarer på undersøkelsen.

Bakgrunnsinformasjonen for dem som ikke svarer på undersøkelsen brukes for å sjekke representativitet. Dette er viktig for å kunne tolke resultatene. Det er mulig å reservere seg mot dette ved å sende e-post til underviser@nokut.no, da sletter vi umiddelbart alle opplysningene om deg.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter prosjektet?

E-postadresser vil slettes så snart datainnsamlingen er slutt, og senest 1. juli 2021. For forskningsformål ønsker vi å koble de indirekte personidentifiserbare opplysningene om institusjon, fakultet, stedkode og campus med svar du har avgitt i undersøkelsen. Dette forutsetter at du samtykker til dette til slutt i spørreskjemaet. De indirekte personidentifiserbare opplysningene vil lagres av NOKUT ut 2026 og av NSD – Norsk senter for forskningsdata AS ut 2031, og være tilgjengelig for analyse- og forskningsformål.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til: innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, å få rettet personopplysninger om deg, å få slettet personopplysninger om deg, å få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra NOKUT har NSD vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til prosjektet, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Prosjektgruppa: underviser@nokut.no
- NOKUTs personvernombud: personvernombud@nokut.no
- Personverntjenesten ved NSD - Norsk senter for forskningsdata AS, på e-post (personverntjenester@nsd.no) eller telefon 55 58 21 17.

Vennlig hilsen NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) og NIFU - Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning

Spørreskjemaet starter med delen om tidsbruk. Spørsmålene gjelder studieåret 2020– 2021.

Har du hovedstilling eller bistilling i universitets- og høyskolesektoren?

- ☐ Med bistilling menes midlertidig ansettelse i inntil 20 prosent av undervisnings- og forskerstilling. Jeg har min hovedstilling innen universitets- og høyskolesektoren
- ☐ Jeg har kun en bistilling i universitets- og høyskolesektoren - min hovedstilling er utenfor sektoren

Siden du kun har en bistilling på inntil 20 prosent i universitets og høyskolesektoren, trenger du ikke svare på spørsmål om tidsbruk.

Hvilket fagområde er du i hovedsak tilknyttet i studieåret 2020–2021?

- ☐ Humaniora og kunsthøgskole
- ☐ Samfunnsvitenskap, inkludert juridiske og pedagogiske fag
- ☐ Matematikk og naturvitenskap
- ☐ Teknologi
- ☐ Medisin og helsefag
- ☐ Landbruks-, fiskerifag og veterinærmedisin
- ☐ Annet, vennligst spesifiser: _____

Hva er din hovedstilling i studieåret 2020–2021?

- ☐ Professor
- ☐ Dosent
- ☐ Førsteamanuensis
- ☐ Førstelektor
- ☐ Universitetslektor
- ☐ Høgskolelektor
- ☐ Høgskolelærer
- ☐ Forsker
- ☐ Postdoktor
- ☐ Stipendiat
- ☐ Vitenskapelig assistent
- ☐ Annen stilling, spesifiser: _____

Er stillingen fast eller midlertidig?

- ☐ Fast stilling
- ☐ Midlertidig stilling

Hvor stor stillingsandel har du i din hovedstilling i studieåret 2020–2021?

- ☐ 100 prosent
- ☐ Annen stillingsandel, vennligst angi i prosent: _____

Angi skjønnsmessig andel av stillingen din som var finansiert av eksterne midler (fra 0-100 prosent): _____

Nå følger noen spørsmål om tidsbruk. Vi ber deg vurdere tidsbruken etter beste evne.

Hvor mange timer i gjennomsnitt per uke vil du anslå at du i studieåret 2020–2021 arbeidet totalt i din hovedstilling, også utover normal arbeidstid?

Antall timer: _____

Hvordan ble denne arbeidstiden fordelt på ulike arbeidsoppgaver i studieåret 2020– 2021?

La anslagene summere seg til 100 prosent. Anslå fordelingen i nærmeste hele prosent.

Undervisning ved egen institusjon. Omfatter tid til planlegging, forberedelse og gjennomføring av alle typer undervisning inkl. praksisveiledning ved egen institusjon. Inkluder tid til utvikling av undervisningsmateriale og studie-/ fagplaner. Etterutdanningskurs e.l., arbeid med studieplaner, veiledning av bacheloroppgaver, konferansetimer, ekskursjoner, eksamensarbeid, bedømmelse av doktorgrader, eller lignende inngår også.	
Faglig veiledning av mastergrads- og/eller doktorgradsstudenter.	
Forskning og utviklingsarbeid (FoU). Omfatter kun arbeid som er direkte knyttet til egen FoU, både egne prosjekter og ledelse eller assistanse ved andres prosjekter. Dette kan inkludere litteraturstudier, publisering av forskningsresultater, reiser, planlegging av prosjekter, administrasjon av FoU, deltakelse på konferanser og egne utdanningsaktiviteter.	
Administrasjon. Omfatter administrativt arbeid knyttet til verv, møter, rapportering, ledelse mv. ved egen institusjon, og som ikke naturlig inngår i noen av de øvrige kategoriene.	
Museumsvirksomhet. Omfatter forvaltningsoppgaver og tid medgått til samlingsarbeid og utstillinger.	
Kunstnerisk virksomhet. Omfatter skapende og utøvende virksomhet.	
Formidling. Omfatter foredrag, kronikker og populærvitenskapelig virksomhet, arbeid ved andre institusjoner (undervisning, veiledning, eksamensarbeid, arbeid med studieplaner) arbeid med lærebøker, medlemskap i styrer, komiteer, arbeid som redaktør/medarbeider i vitenskapelige tidskrifter e.l., fagfellellevurderinger, evaluerings- og bedømmelsesoppdrag.	
Annet: All yrkesaktivitet relatert til din hovedstilling som ikke er tatt med over. For eksempel kan dette være profesjonell yrkesutøvelse knyttet til stillinger som psykolog, lege/, tannlege, jurist, konsulent e.l.	
Sum:	

Dersom du ønsker å kommentere svarene dine, kan du gjøre det her:

Som en følge av koronapandemien, har du brukt flere eller færre timer til FoU per uke i studieåret 2020–2021 sammenlignet med hva du ville gjort i en normalsituasjon?

Gi et anslag av hvor mange flere eller færre timer du har brukt.

- ☐ Har brukt like mange timer til FoU
- ☐ Flere timer, angi omtrentlig antall flere timer pr uke: _____
- ☐ Færre timer, angi omtrentlig antall færre timer pr uke: _____

Hvor mange master- og/eller doktorgradsstudenter har du veiledet i studieåret 2020–2021?

Antall mastergradsstudenter: _____

Antall doktorgradsstudenter: _____

I hvilken grad hadde din faglige veiledning av disse studentene sammenheng med egen forskning i 2020–2021?

	I ingen / svært liten grad	I liten grad	I noen grad	I stor grad	I svært stor grad	Ikke rele- vant/veileder ikke
Mastergradsstudenter						
Doktorgradsstudenter						

Bakgrunnsinformasjon (gjelder både TBU21 og UU21)

Kjønn

- ☐ Mann
- ☐ Kvinne
- ☐ Annen kjønnsidentitet
- ☐ Ønsker ikke å oppgi

Statsborgerskap

- ☐ Norsk statsborger
- ☐ Ikke norsk statsborger

Hvilket språk foregår hoveddelen av undervisningen din på i emnet?

- ☐ Norsk
- ☐ Engelsk
- ☐ Annet

Vedlegg II: OECDs definisjon av forskning og utviklingsarbeid

Forskning og utviklingsarbeid (FoU) er kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap, herunder kunnskap om mennesket, kultur og samfunn – og omfatter også bruken av denne kunnskapen til å finne nye anvendelser.

For å falle inn under FoU-begrepet må aktiviteten inneholde noe **nytt**, være **kreativ**, ha **usikkerhet** knyttet til resultatet, være **systematisk** og kunne **overføres** og/eller **reproduseres**.

FoU inndeles i følgende aktivitetstyper:

- Grunnforskning er eksperimentell eller teoretisk virksomhet som primært utføres for å skaffe til veie ny kunnskap om det underliggende grunnlag for fenomener og observerbare fakta – uten sikte på spesiell anvendelse eller bruk.
- Anvendt forskning er også virksomhet av original karakter som utføres for å skaffe til veie ny kunnskap. Anvendt forskning er primært rettet mot bestemte praktiske mål eller anvendelser.
- Utviklingsarbeid er systematisk virksomhet som anvender eksisterende kunnskap fra forskning og praktisk erfaring, og som er rettet mot:
 - å fremstille nye eller vesentlig forbedrede materialer, produkter eller innretninger, eller
 - å innføre nye eller vesentlig forbedrede prosesser, systemer og tjenester.

FoU-aktivitet (se definisjonen av FoU i Vedlegg II) er beslektet med en rekke andre aktiviteter som også kan ha et vitenskapelig og teknologisk fundament, ofte nært knyttet til FoU gjennom informasjonsstrømmer, arbeidsmåter, institusjoner og personale. Iht. internasjonale retningslinjer for FoU-undersøkelsen må relaterte aktiviteter holdes utenfor når FoU måles.

Mer utførlige drøftinger av hvilke aktiviteter de ulike begrepene inkluderer, finnes i Frascati-manualen ([OECD, 2015](#)), norsk oversettelse i [utdrag](#).

Vedleggstabeller

Tabell V.1 Tidsbruk i 2021 for personale i førstestilling¹ etter institusjon.

	Undervisning	Veiledning	FoU	Administrasjon	Formidling	Annet	Sum
NTNU	37	15	26	16	5	2	100
UiO	33	14	28	16	6	3	100
UiB	40	12	27	14	5	2	100
UiT	37	15	26	16	5	2	100
NMBU	37	15	24	16	5	3	100
UiS	38	12	26	15	6	3	100
UiA	46	12	23	13	5	1	100
Nord	43	9	26	15	5	1	100
OsloMet	43	10	26	15	5	1	100
USN	45	10	26	14	4	2	100
Vit.hgsk.	39	11	28	16	5	2	100
Statl.hgsk.	46	9	25	14	4	2	100
Øvrige	44	5	25	19	5	2	100

¹ Omfatter professor, dosent, førsteamanuensis og førstelektor.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Tabell V.2 Fordeling av arbeidstid i 2016 og 2021 etter stilling.

		Undervisning	Veiledning	FoU	Administrasjon	Formidling	Annet
Professor	2016	30	16	31	16	3	2
	2021	32	15	30	16	6	2
Førsteamanuensis	2016	42	11	28	15	3	2
	2021	44	10	24	15	4	2
Postdoktor	2016	9	8	72	7	3	2
	2021	12	8	67	6	6	2
Forsker	2016	6	9	66	12	4	3
	2021	6	11	61	11	7	3
Stipendiat	2016	13	3	76	5	2	2
	2021	14	3	70	6	5	3
Vit.ass.	2016	11	3	68	12	2	5
	2021	14	0	55	11	3	16

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Tabell V.3 Gjennomsnittlig antall arbeidstimer per uke etter fagområde og stilling¹ i 2021.

	Humaniora og kunstfag	Samfunns- vitenskap	Matematikk og naturvitenskap	Teknologi	Medisin og helsefag	Totalt
Professor	49,2	48,5	49,9	49,6	50,0	49,3
Første-amanuensis	46,3	46,3	46,3	45,8	47,5	46,5
Førstelektor	46,0	44,2	45,7	42,3	45,1	44,8
UoH-lektor	45,4	44,9	43,0	44,3	44,0	44,6
Postdoktor	42,8	44,3	44,3	46,2	44,6	44,4
Forsker	45,8	44,5	44,9	45,7	45,9	45,1
Stipendiat	43,6	44,1	43,9	44,6	43,2	43,9

¹ Omfatter ansatte i 100 prosent stilling.

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Tabell V.4 Gjennomsnittlig antall arbeidstimer per uke i 2021 etter kjønn og stilling.

	Totalt	Kvinne	Mann	Antall respon- denter	Andel kvinner
Professor	49,2	49,6	48,7	1 853	35 %
Dosent	44,4	44,3	44,1	119	41 %
Førsteamanuensis	46,4	46,6	46,0	2 066	52 %
Førstelektor	44,8	45,0	44,3	458	59 %
UoH-lektor	44,4	44,8	43,7	1 419	61 %
Postdoktor	44,3	44,3	44,7	283	48 %
Forsker	44,7	44,4	44,6	359	49 %
Stipendiat	44,1	43,6	45,0	1 205	56 %
Høgskolelærer	43,6	43,6	43,4	61	56 %

Kilde: NIFU, Tidsbruksundersøkelsen

Tabelloversikt

Tabell 1.1 Svarprosent for tidsbruksundersøkelsen 2021 for læresteder inkludert i FoU-statistikken	19
Tabell 1.2 Svarprosent på Tidsbruksundersøkelsen 2021 etter stilling.....	20
Tabell 1.3 Fordeling av forskere og faglig personale etter stilling i den totale forskerpopulasjonen og blant respondentene i Tidsbruksundersøkelsen i 2016 og 2021.....	23
Tabell 2.1 Antall stipendiater, postdoktorer og forskere, andel med ekstern finansiering.	26
Tabell 2.2 Gjennomsnittlig antall masterstudenter og doktorgradsstudenter per veileder etter stilling i 2021, samt andel av respondenter i denne stillingen som oppga at de hadde faglig veiledning. N=7 643.....	31
Tabell 2.3 Gjennomsnittlig andel ukentlig arbeidstid til FoU blant stipendiater, postdoktorer og forskere etter type finansiering. Prosent. N=1 838.....	41
Tabell 4.1 Tidsbruk blant stipendiater 1997–2021.....	60
Tabell V.1 Tidsbruk i 2021 for personale i førstestilling ¹ etter institusjon.....	90
Tabell V.2 Fordeling av arbeidstid i 2016 og 2021 etter stilling	90
Tabell V.3 Gjennomsnittlig antall arbeidstimer per uke etter fagområde og stilling ¹ i 2021.....	91
Tabell V.4 Gjennomsnittlig antall arbeidstimer per uke i 2021 etter kjønn og stilling.	91

Figuroversikt

Figur 1.1 Vitenskapelige/faglige stillinger ved universiteter og høyskoler ¹ i Norge i 2020 etter stilling ² . Prosent	21
Figur 1.2 Vitenskapelige/faglige stillinger ved universiteter og høyskoler i Norge i 2020 etter fagområde ¹ og stilling ² . Prosent.....	22
Figur 1.3 Antall forskere, postdoktorer og stipendiater ved norske universiteter og høyskoler i 2020 etter finansieringskilde. Andel i prosent.	23
Figur 2.1 Andel tid til undervisning etter stilling i 2021. N=7 835.	28
Figur 2.2 Andel tid til faglig veiledning av master- eller doktorgradsstudenter etter stilling. N=7 835.	30
Figur 2.3 I hvilken grad den faglige veiledningen av masterstudenter har sammenheng med egen forskning etter fagområde. N=3 904.	32
Figur 2.4 I hvilken grad den faglige veiledningen av doktorgradskandidater har sammenheng med egen forskning etter fagområde. N=2 800.	32
Figur 2.5 Andel tid til FoU etter stilling i 2021. N=7 835.....	33
Figur 2.6 Andel tid til formidling etter stilling i 2021. N=7 835.....	35
Figur 2.7 Tid til administrasjon etter stilling i 2021. N=7 835.....	36
Figur 2.8 Tidsbruk i 2021 for faste faglige stillinger: professor, dosent, førsteamanuensis, førstelektor og universitets- og høyskolelektor. N=5 921.....	40
Figur 2.9 Tidsbruk i 2021 for midlertidige stillinger: postdoktor, forsker i åremålsstilling og stipendiat. N=1 847.....	40
Figur 2.10 Tidsbruk i 2021 for førsteamanuensis, universitets- og høyskolelektor og forsker etter hvorvidt stillingen er fast eller midlertidig. N=3 748.....	42
Figur 2.11 Tidsbruk for professorer i 2021 etter fagområde ¹ . N=1 845.....	43
Figur 2.12 Tidsbruk for førsteamanuenser i 2021 etter fagområde ¹ . N=2 029.....	44
Figur 2.13 Tidsbruk for førstelektorer i 2021 etter fagområde ¹ . N=454.	45

Figur 2.14 Tidsbruk for universitets- og høyskolelektor i 2021 etter fagområde ¹ . N=1 378.	45
Figur 2.15 Tidsbruk for postdoktorer i 2021 etter fagområde ¹ . N=283.	46
Figur 2.16 Tidsbruk for forskere i 2021 etter fagområde ¹ . N=358.	47
Figur 2.17 Tidsbruk for stipendiater i 2021 etter fagområde ¹ . N=1 197.	48
Figur 2.18 Tidsbruk i 2021 for personale i førstestilling ¹ etter institusjon ² . Prosent. N=4 496.	49
Figur 3.1 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter stilling¹. N=6 486.	51
Figur 3.2 Gjennomsnittlig antall timer per uke etter stillingsgruppe ¹ og fagområde. N=6 682.	52
Figur 3.3 Gjennomsnittlig antall timer per uke etter fagområde for professor og førsteamanuensis. ¹ N=2 621.	53
Figur 4.1 Fordeling av arbeidstid i 2016 og 2021 for professor, førsteamanuensis, postdoktor, forsker og stipendiat. N=6 023 (2016) og 5 769 (2021).	55
Figur 4.2 Fordeling av arbeidstid i 2016 og 2021 for dosent, førstelektor, universitets- og høyskolelektor og høyskolelærer. N=2 268 (2016) og 2 078 (2021).	56
Figur 4.3 Tidsbruk blant professorer 2000–2021. ¹	58
Figur 4.4 Tidsbruk blant førsteamanuenser 2000–2021 ¹	59
Figur 4.5 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter stillingsgruppe. 2016 og 2021. ¹ N=8 366 (2016) og 6 634 (2021).	61
Figur 4.6 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter utvalgte stillinger. 2016 og 2021. ¹ N=4 276 (2016) og 4 993 (2021)	62
Figur 4.7 Gjennomsnittlig arbeidstid per uke ut over ordinær arbeidstid på 37,5 t/u i førstestilling og for professorer ¹ . 2000, 2010, 2016 og 2021.	63
Figur 4.8 Koronapandemiens innvirkning på tid brukt på FoU i studieåret 2020–2021. N=7 919.	64
Figur 5.1 Tidsbruk i 2021 for professor, førsteamanuensis, postdoktor og stipendiat etter kjønn. N=4 525.	67
Figur 5.2 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter stilling ¹ og kjønn. N=5 663.	68
Figur 5.3 Tidsbruk i 2021 for professor, førsteamanuensis, postdoktor og stipendiat etter statsborgerskap. N=4 792.	69
Figur 5.4 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter stilling ¹ og statsborgerskap. N=5 773.	71

Figur 5.5 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter fagområde og statsborgerskap for professor og førsteamanuensis. N=2 621.....	72
Figur 5.6 Gjennomsnittlig antall timer per uke etter fagområde for stipendiat og postdoktor/forsker etter fagområde. ¹ N=969.....	73
Figur 5.7 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter tidsbrukskategori og statsborgerskap for professorer og førsteamanuenser ¹ . N=2 839.....	73
Figur 5.8 Gjennomsnittlig antall timer arbeidstid per uke etter tidsbrukskategori, kjønn og statsborgerskap for postdoktor og stipendiat ¹ . N=1 068.....	74
Figur 6.1 Ordsky basert på innspill i fritekstfeltet til tidsbruksundersøkelsen 2021.	77
Figur 6.2 Kommentarer fra respondentene på tidsbruksundersøkelsen 2021 etter tema. N=3 035.	77
Figur 6.3 Ordsky basert på innspill i fritekstfeltet knyttet til FoU i tidsbruksundersøkelsen 2021.	78
Figur 6.4 Ordsky basert på innspill i fritekstfeltet knyttet til undervisning i tidsbruksundersøkelsen 2021.	79

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

Nordic institute for Studies in
Innovation, Research and Education

www.nifu.no